

İKLİM ADALETİ İÇİN DAVALAR RAPORU

2017-2018

HAZIRLAYANLAR

FEVZİ ÖZLÜER • CÖMERT UYGAR ERDEM • HÜLYA YILDIRIM • EKİN SAKİN

İklim Adaleti için Davalar Raporu 2017 - 2018

Yayına Hazırlayan: Fevzi Özlüer, Cömert Uygur Erdem, Hülya Yıldırım, Ekin Sakin

Yayınlayan: Ekoloji Kolektifi Derneği

Tasarım Konsept: Ahmet Öğüt

Tasarım Uygulama: Ceket Medya

Kategori: Hukuk

e.ISBN: 978-605-81339-8-3

Ekoloji
Kolektifi

EKOLOJİ KOLEKTİFİ DERNEĞİ

📍 Nergiz Sokak No: 2/5 Çankaya/Ankara

☎ +90 (312) 425 77 64 ✉ iletisim@ekolojikolektifi.org

🌐 ekolojikolektifi.org 🐦 @ekolojikolektif 📘 ekoloji.kolektifi

ÖZGEÇMİŞLER

Fevzi Özlüer

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamladı. Avukatlık yapıyor. 2006 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kent ve Çevre Bilim Anabilim Dalından “Kapitalizmin Yeniden Üretiminde Sivil Toplum Çevreciliği” teziyle yüksek lisans derecesini aldı. Halen aynı bölümde “doktora çalışmasına devam ediyor. Pek çok dergi ve gazetede yazılar yazdı. Raporlar yayımladı. “Dernekler Mevzuatı” (2004) (Emre Baturay Altınok ile birlikte), “Kırda Yoksulluk ve Direniş” (2005) (Sanem Yardımcı, Ilgın Özkaya ile birlikte), “Görünmez Elin Ekoloji, Biyogüvenlik ve GDO” (2010) (Ilgın Özkaya ile birlikte), “Bolivya Anayasası, Hukuk, Demokrasi, Özerklik” (2012) (Ilgın Özkaya, Tolga Şirin, Nazım Sinan Odabaşı ile birlikte), “İşyanın ve Umudun Dip Dalgası, Günümüz Türkiye’sinden Politik Ekoloji Tartışmaları (2016) (Sinan Erensü, Ethemcan Turhan, Arif Cem Gündoğan ile birlikte), Doğa ve Kent Hakları İçin Siyasal Stratejiler (2016) (Aykut Çoban ile birlikte) isimli 6 kitabın editörlüğünü ve yazarlığını yaptı. “Bilgi Edinme Hakkı Rehberi ve Uygulama Örnekleri” (2016) ve Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum (2017) (Hülya Yıldırım ve Cömert Uygur Erdem ile birlikte) kitapları yayımlandı. Türkiye’de Çevre Düzeni Planlamasında Enerji Politikaları (2016) (Hatice Kurşuncu ile birlikte), Çevre İçin Küresel Antlaşma (2018) (Serde Atalay ile birlikte) isimli elektronik kitapları Ekoloji Kolektifi tarafından yayımlandı.

Cömert Uygur Erdem

1984, Göle doğumludur. Lisans Eğitimini 2008 yılında Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamladı. 2009 yılından bu yana Ankara Barosu’na kayıtlı olarak serbest avukatlık yapıyor. Çevre Hukuku, toplumsal hareketler, çevre hakkı ihlalleri ve müzik üzerine hazırladığı rapor, yazı ve makaleler ile röportajları çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlandı. Kolektif Ekososyalist Dergi için hazırladığı bazı yazıları, Tekin Yayınevinden çıkan “İşyanın ve Umudun Dip Dalgası -Günümüz Türkiye’sinden Politik Ekoloji Tartışmaları” isimli kitapta da yer aldı. “Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum ‘2016” (2017) (Fevzi Özlüer ve Hülya Yıldırım ile birlikte) ile “Yurttaşlar İçin ÇED Süreci Takip Rehberi» (2018) isimli kitapları Ekoloji Kolektifi tarafından yayımlandı.

Hülya Yıldırım

1992 Artvin doğumludur. Lisans eğitimini 2014 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde tamamladı. Ankara Barosu’na kayıtlı olarak avukatlık yapıyor. İklimadaleti.org sitesinde yayınlanan “Aliağa’daki Termik Santrallerin Dava Süreçleri Hakkında Rapor” (2016), “Termik Santraller Hakkında Açılan Davalara İlişkin Karar Özetleri” 2016) ve “HEMA Termik Santrali ve Kül Depolama Sahası Projesinin Çevre Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi” (2016) rapor çalışmalarında yer aldı.

Ekin Sakin

1996, Bursa doğumludur. Lisans eğitimini 2019 yılında Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamladı. Hukuk eğitiminin bir dönemini Üniversidade Nova de Lisboa’da geçirdi. Ankara Barosuna kayıtlı olarak avukatlık stajını yapıyor. Çeşitli oda müziği gruplarında keman çalarak müzik uğraşısını sürdürmektedir.

1. GİRİŞ	5
2. İLLER DÜZEYİNDE İKLİM ADALETİ DAVALARI	7
2.1 Adıyaman'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler	7
2.2 Bartın'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler	10
2.3 Bursa'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler	14
2.4 Çanakkale'de Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler	21
2.5 Eskişehir'de Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler	30
2.6 Hatay'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler	44
2.7 İzmir'de Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler	44
2.8 Konya'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler	55
2.9 Muğla'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler	57
3. DÜZENLEYİCİ İŞLEMLER HAKKINDA AÇILAN DAVALAR	59
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	73

1.GİRİŞ

İklim adaleti kapsamında Ekoloji Kolektifi tarafından yurttaşların, derneklerin, meslek odalarının açtığı davalar 2017-2018 yıllarında da izlenmiş ve raporlandırılmıştır. Bu raporlandırmanın amacı, yurttaş örgütlenmelerinin çevresel adalete erişim konusunda açık, ulaşılabilir veriyi objektif edinmesini sağlamak, kamuoyunu etkili bir izleme yapabilir kılmak, yargısal kararların hafızasını tutarak yargı yoluyla karar alma sürecine katılıma dair kamu politikalarının gelişimini izlemektir.

Bu bağlamda Ekoloji Kolektifi Derneği; Çanakkale, Bursa, İzmir, Muğla, Adana, Eskişehir, Adıyaman, Bartın, Konya, Ankara gibi illerde termik santral davalarına ilişkin hukuki süreçleri izlemiştir. Bu izlemeyi ÇED Olumlu kararlarına, ÇED Gereklî Değildir işlemlerine, Kamulaştırma Kararlarına, Toprak Koruma Kurulu, Çevre Düzeni Planı gibi işletmelerin izin aşamalarına dair verilen işlemlere dayalı olarak gerçekleştirmiştir.

Aynı zamanda çevresel adalete dair ÇED yönetmeliği, Koruma Kurulu ilke kararları, Maden Yönetmeliği gibi önemli düzenleyici işlemler de izlenmiştir. Bu izlemeler sonucunda bir kısım izin işlemleri ve düzenleyici işlemler hakkında ortaya çıkan hukuka aykırılıklar konusunda da kamuoyunu bilgilendirici raporlar yayınlanmıştır. Bu rapor da bilgilendirme ve kamuoyu yaratarak yargısal yollarla karar alma sürecinin işletilmesi amacıyla yönelik hazırlanmıştır.

Bu çalışma 2014-2015-2016 yıllarını kapsayan İklim Davaları Raporunun devamı niteliğinde hazırlanmıştır. İklim Davaları raporu basılı bir yayın olarak kamuoyu ile paylaşılmıştır. Ancak bu rapor dijital belge olarak paylaşımına sunulmaktadır. Raporun hazırlık aşamasında daha önceden hem ÇED raporları ile ilgili değerlendirmeler hem de mevzuat değerlendirmelerine ayrı bölümlerde yer verilmesi çalışmayı okunur kılmaktan uzaklaştırdığı için uygun görülmemiştir.

Raporun hazırlanması sırasında aynı zamanda hızlı mevzuat değişiklikleri, yapısal hukuki dönüşümler, yargılama süreçlerine bağlı yurttaş mücadelelerin aldığı biçim etkili bir raporlandırma yapılmasına dair bir takım zorlukları da beraberinde getirmiştir. Ancak, bu çalışma ile 2 yılda bir iklim adaleti temelinde açılan davaları bir araya getirme niyetimiz somutlaşmıştır. İlk raporumuzun üzerinden 2 yılı aşkın bir zaman geçti, bu süreçte yaşanan dönüşüm ve değişimi ise raporun sonuç ve öneriler kısmında değerlendireceğiz. Ancak bu aşamada özellikle termik santrallerle ilgili davaları neden iklim koruma davası veya iklim adaleti davası olarak adlandırdığımızı da açıklamak gerekecektir. Şu anda dünya genelinde giderek yaygınlaşan iklim davaları gibi Türkiye’de aç-

lan davaların doğrudan idareye pozitif bir edimde bulunma ve iklim krizi konusunda bir yasal yükümlülük yükleme işlevi taşımadığının farkındayız. Bu tür davalar açmanın önünde yasal engellerimiz var.

Ancak, tekil düzeyde yurttaşların kendi yaşamlarını, yaşam alanlarını ve yeniden üretim alanlarını koruma niyeti taşıyan bu davalardan devletin çıkaracağı pek çok ödev bulunmaktadır. Bu anlamıyla da Türkiye’de çevre davalarını bir yatırımın yaptırılmasını engellemeye yönelik davalar olarak değil, yurttaşların özellikle çevre, adalet ve gelişme bağlamında karar alma süreçlerine katılma iradesinin yansıması olarak anlamlı olduğu açıktır. Bu davaların temel özelliği, doğanın hızlı bir biçimde enerji yatırımlarının ucuz hammadde kılınmasına yönelik tepkileri somutlaştıran bir yönü vardır. Davalarda ortaya konulan argümanlarla, yurttaşların dava açarken beklentileri her zaman örtüşmese de davaların sonucunda verilen yargı kararlarının hukuk devleti, demokrasi ve gelişme politikalarımız açısından anlam ve önemi bulunmaktadır. Bu nedenle de açılan bu davalarda verilen yargı kararlarının niteliği ve bu kararların kamu politikalarına yansıyor yansımadığı, hem Türkiye’de yurttaşlaşma bilinci açısından hem Türkiye’nin hukuk devleti olması hem de hukukun üstünlüğüne dayalı bir gelişme politikasının benimsenip benimsenmediği açısından oldukça anlamlıdır. Bu konuda da raporun sonuç kısmında değerlendirmelerimize yer verilmiştir. İklim adaletinin tesis edilmesi, çevresel varlıkların sürdürülebilirliği açısından önemli olduğu kadar, bugün ve gelecekteki toplumumuzun temel hak ve özgürlükleri açısından önemlidir.

2. İLLER DÜZEYİNDE İKLİM ADALETİ DAVALARI

“Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum ‘2016” çalışmasının devamı niteliğindeki bu çalışmada yine iller düzeyinde açılan davaların kısa kısa bilgi notları oluşturulmuştur. Bu davalarda yargı kararlarında ön plana çıkan hususlar özet olarak rapora aktarılmıştır.

2.1 Adıyaman’da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler

2.1.a SANKO Gölbaşı Termik Santrali Projesine Yönelik, Harmanlı Belediye Meclisinin 10.03.2015 Tarih ve 02 Sayılı Kararıyla Kabul Edilen 1/5000 Ölçekli Nazım ve 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planının İptali Davası ¹

Gölbaşı Çevre Koruma Derneği ve yurttaşlar tarafından Harmanlı Belediye Başkanlığı’na karşı açılan bu davada 27.07.2017 tarihli ara karar ile 25.09.2017 tarihinde bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilmiş ancak davacılar tarafından bilirkişi heyetine yapılan itirazın kabul edilmesi ve bilirkişi heyetinin yeniden oluşturulması sebebiyle bilirkişi incelemesi 05.01.2018 tarihinde yapılmış olup dosya aynı tarihte bilirkişilere teslim edilmiştir. Bilirkişi raporu, bilirkişi incelemesi ve keşfinin yapıldığı tarihten 9 ay sonra mahkemeye sunulmuştur.

Adıyaman İdare Mahkemesinin 2016/630 E., 2018/617 K. sayılı 30.11.2018 günlü kararı ile davanın reddine karar verilmiştir.

Adıyaman İdare Mahkemesi kararının gerekçe kısmında;

‘Uyumsuzlukta, dava konusu Harmanlı Belediye Meclisinin 10.03.2015 tarih ve 2015/2 sayılı kararıyla onaylanan 1/1000 ölçekli uygulama imar planı ile bu planın dayanağı olan ve yine dava konusu olan Harmanlı Belediye Meclisinin 10.03.2015 tarih ve 2015/2 sayılı kararıyla onaylanan 1/5000 ölçekli nazım imar planının ölçeğinin gerektirdiği plan diline ve tekniğine uygun olarak hazırlandığı, bu planlar arasındaki ilişkinin şehir-cilik ilkeleri, planlama esasları ve ilgili mevzuata uygun bir şekilde kurulduğu, davaya konu Sanko Gölbaşı Termik Santrali Alanı için ÇED Olumlu raporu kararı alındığı ve ÇED

1 Adıyaman İdare Mahkemesi 2016/130 E ve 2018/617 K. numaralı dosya

Olumlu kararı alınırken mevzuatta belirtilen konular ile ilgili kurum ve kuruluşlardan veriler elde edilip bu veriler kapsamında analiz, etüt ve araştırmaların yapıldığı, planda sağlık koruma bantlarının gösterildiği, imar planına esas onaylı jeolojik-jeoteknik etüt raporlarındaki yerleşime uygunluk durumu haritalarına uyulduğu ve bu doğrultuda plan yerleşime uygun olan ve olmayan alan sınırlarının plan üzerinde belirtildiği, planlama alanına ilişkin inceleme, araştırma, etüt ve eşik analizi çalışmaları neticesinde elde edilen veriler ile insan sağlığı ve güvenliği üzerinde doğrudan veya dolaylı olumsuz etkileri olan enerji nakil hatları, dere koruma kuşakları, taşkın risk alanları, afete maruz alanlar ve benzeri alanlara ilişkin kurum ve kuruluş görüşleri doğrultusunda plan notlarının belirlendiği, Sanko Gölbaşı Termik Santrali Alanında planlanan sanayi alanı tesislerinin, Kömür Hazırlama ve Termik Santral Alanlarının Jeolojik, Jeoteknik, hammaddeye-işgücüne-pazara yakınlık, çevre kirliliği oluşturma riskleri açısından yer seçiminin uygun olduğu, davaya konu santralin her ne kadar deprem bölgesi üzerine kurulması planlanmış ise de, onaylanan imar planına ait plan notlarında “deprem yönetmeliğinde belirtilen hususlara uyulacaktır” yönünde mevzuata uygun düzenlemeler getirildiği, Kömür Hazırlama, Termik Santral ve Konveyör Alanlarının kullanımına ilişkin yapı adası formlarının belirlendiği ve planlama sahası içerisinde öngörülen Kömür Hazırlama Alanı ve Termik Santral Alanında KAKS ve/veya EMSAL değerleri, yapı yüksekliği, sağlık koruma bandı ve çekme mesafeleri vs. ilişkin yapılaşma koşullarının uygun şekilde belirlendiği, değinilen tüm bu hususlar noktasında dava konusu olan 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planında hukuka ve mevzuata aykırı bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, yukarıda anılan mevzuat hükümleri, davacı ve davalı idarenin iddia ve savunmaları ile bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen bilirkişi raporu birlikte değerlendirildiğinde, davaya konu Harmanlı Belediye Meclisi'nin 10.03.2015 tarih ve 2015/2 sayılı kararıyla kabul edilen 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının şehircilik ilkeleri, planlama esasları, kamu yararı ve ilgili mevzuat açısından hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.'

Değerlendirmesine yer vererek, ret kararı vermiştir.

Davacılar tarafından istinafa başvurulmuştur. Davacılar, istinaf başvuru dilekçesinde; *'Mahkeme kararında, çevre düzeni planına aykırılık iddiasının değerlendirilmediğini, bilirkişi raporunda, termik santral alanının maden sahası dışında kalan, Kömür Hazırlama Sahası yönünden dava konusu edilen imar planları ile Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı arasında tutarlılık bulunmadığı yönünde görüş verilmesine rağmen, mahkemenin dava konusu planların Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planına uygun olup olmadığına dair tek bir değerlendirme yapmadığını,*

Bilirkişi raporunda, termik santral projesinin tamamının ele alınmadığını, Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'na aykırılık iddiasının eksik ve yanlış olarak değerlendirildiğini,

Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Hükümlerinde, petrol ve doğalgaz boru hatları, enerji nakil hatları, iletim tesisleri ve içme suyu hatları yakınlarına yapılacak plan değişiklikleri için ilgili kurum ve kuruluşların olumlu görüşünün şart koşulduğunu, doğalgaz boru hattı, pompa istasyonu ve içme suyu temini için kullanılan su kaynaklarının koruma alanı içinde kalan alanda tüm bu konular için termik santralin bir tehlike unsuru olduğunu,

Bilirkişi raporunda, davacıların iddialarının "ÇED Raporu ile ilgilidir" denilerek keyfi olarak incelenmediğini, ancak; dava konusu planların hukuka uygunluğu ile ilgili görüşlerde ÇED Raporuna atıflar yapıldığını,

Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi tarafından, termik santrali projesi ile ilgili hazırlanan raporda; Proje sahası sınırlarının sulak alan tampon sınırını aşmakta olduğu ve Sulak Alanlar Yönetmeliğinin 21. Maddesi'ne açıkça aykırı olduğuna, termik santral projesinin bölge halkının sağlığında tehlikeye ve tarımsal üretimde önemli parasal düşüselere neden olacağına, proje sahasının bulunduğu bölgede endemik bitkiler tespit edildiğine, projenin flora, fauna ve insan sağlığı açısından ciddi tehlikeler arz ettiğine ve önerilen proje yerine ekolojik enerji kaynaklarının planlanmasının daha uygun olacağına dair görüş sunulduğunu,

Bilirkişi raporunda, termik santral projesinin kül depolama sahasına yönelik görüş verilmeyişi,

Bölgeye termik santral inşa edilmesi durumunda, sosyal etki değerlendirme raporunun da kabul ettiği biçimde nüfusta bir azalma etkisi olacağını, bu yönüyle de dava konusu imar planlarının çevre düzeni planı ile çeliştiğini,

Bilirkişi heyetinin, termik santral projesini, madenlerin işlenmesi amacıyla gerek duyulacak sanayi tesisi olarak nitelendirdiğini, termik santral alanı olarak gösterilen alanın maden sahası içerisinde olup olmadığını inceleyerek, plan hiyerarşisine aykırılığın olup olmadığı hakkında değerlendirme yapıldığını,

Bilirkişi heyetinin, ÇDP'yi hatalı yorumladığını, kömür madeni sahasıymış gibi algılatılmaya çalışılan alanın, kalker ocaklarının bulunduğu saha olduğunu,

ÇDP'de ;enerji üretiminde sadece rüzgar, güneş ve jeotermal gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının desteklenmesine ilişkin hüküm olduğu ve planlama bölgesinde termik santral kurulması Çevre Düzeni Planına aykırı olduğunu,

Santralin kurulmak istendiği Harmanlı Belediyesi'nde bulunan Kalemkaş mozaikli alanının 1. derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edildiğini, proje sahasının yakın çevresinde bulunan Gölbaşı Gölü, İneklı Gölü ve Azaplı Gölü'nün 1. derece doğal sit alanı olarak ilan edildiklerini,

*SANKO Gölbaşı Termik Santrali proje sahasının, Gaziantep iline içme ve kullanma suyu temin edilen Kartalkaya barajının **uzun mesafeli koruma alanı** sınırları içerisinde olduğunu,*

Proje sahibinin projeden vazgeçtiğini ve proje sahibinin başvurusu üzerine projenin önli-sansının EPDK tarafından sonlandırıldığını'

belirterek, ilk derece Mahkemesinin ret kararının kaldırılmasını talep etmişlerdir.

2.2. Bartın'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler

Bartın ili, Amasra ilçesi, Gömü Köyü'nde Hattat Enerji ve Maden Tic. A.Ş tarafından yapılması planlanan "Kömür Hazırlama Tesisi" projesine 25.11.2014 tarih ve 29186 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 17. Maddesi gereğince, "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı verilmesine dair 15.01.2015 tarih ve 82293378 220-02E-20153 sayılı kararın hukuka aykırı olduğu, zira lehine karar verilen şirketin söz konusu yerde termik santral kurmaya çalıştığı, 'Kömür Hazırlama Tesisi' projesinin kurmaya çalışan santralin bir parçası olduğu ve projenin büyüklüğü ve olası etkileri bağlamında da ÇED Raporu gerekliliği üzerinden ÇED Olumlu ya da ÇED Olumsuz kararına tabi olması gerektiği iddialarıyla ÇED Gerekli Değildir kararının iptali konulu iki ayrı dava açılmıştır. Zonguldak İdare Mahkemesinde açılmış olan aynı konulu 2015/187 E ve 2015/672 E numaralı dosyaların ikisinde de yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir.

Zonguldak İdare Mahkemesi'nde görülen bu iki dosyaya ilişkin gelen bilirkişi raporunda;

'...proje alanının, karasal ekosistem açısından Küre Dağları Milli Parkına yakın olması, doğu kesiminde bulunan sit alanları ve hemen alt kesimindeki deniz ekosistemi ve su ürünleri istihsal alanı olması, raporun hazırlanma sürecindeki teknik ve bilimsel bazı yetersizlikler, alınması gerekli önlemler konusunda yeterli bilginin bulunmaması, çevresel ve ekolojik yönden önemli etkilerinin olacağı, bu nedenle Çevresel Etki Değerlendirmesi yapılmasına ve ÇED Raporu hazırlanmasında yarar görüldüğü...'

ifadelerine yer verilmiştir.

Mahkeme 2015/187E., 2015/1218 K. sayılı kararında *'dava dosyasında yer alan bilgi ve belgeler ile hükme esas alınabilecek nitelikte bulunan bilirkişi raporunun birlikte değerlendirilmesinden, uyumsuzluk konusu tesisin çevresel değerlendirme ve ekolojik değerler yönünden önemli çevresel etkilerinin olacağı hususları dikkate alındığında, Çevresel Etki Değerlendirmesi yapılması ve ÇED Raporu hazırlanması suretiyle işlem tesis edilmesi gerektiği sonucuna varıldığından, Çevresel Etki Değerlendirmesinin gerekli olmadığı yönünde tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmemiştir'* ifadelerine yer verilerek işlem iptal edilmiştir. Yine aynı şekilde 2015/672 E., 2015/1306 K. numaralı dosyada da iptal kararı vermiştir.

Bartın Valiliği bu kararı temyiz etmiş; temyiz incelemesini yapan Danıştay 14. Dairesi, yerel Mahkeme kararını sonucu itibarıyla hukuka uygun bulmakla birlikte, ÇED Gerekli Değildir kararının iptal edilmesi kararını, **'ENTEGRE PROJELER için TEK ÇED SÜRECİ İŞLETİLMELİDİR'** gerekçesine dayanmıştır.

Danıştay 14. Dairesi tarafından verilen 2016/1389 E, 2016/3809 K sayılı onama kararında,

*'Yukarıda yapılan açıklamalar ile dosyada bulunan bilgi ve belgelerden; Hema Termik Santrali, Kalker Ocakları ve Kül Depolama Sahası projesinde, taş kömürün yakıt olarak kullanılacağı ve dava konusu "Kömür Hazırlama Tesisi (Lavvar)"nde işlem görerek yakıt olarak kullanılmak amacıyla kapalı bant konveyör sistemi ile santral sahasındaki kömür stok alanına nakledileceği, başka bir anlatımla, **termik santralde kullanılacak yakıtın (taş kömürün) dava konusu tesisten elde edileceği anlaşıldığından "Kömür Hazırlama Tesisi (Lavvar) Projesi ile Hema Termik Santrali, Kalker Ocakları ve Kül Depolama Sahası Projesinin entegre tesis niteliğinde olduğu, dolayısıyla, her iki projenin çevresel etkilerinin kümülatif olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.***

Bu durumda; entegre bir projenin tüm etkilerinin bir bütün olarak en başta değerlendirilmesi ve alınacak tedbirlerin de ona göre belirlenmesi gerektiği dikkate alındığında, Hema Termik Santrali, Kalker Ocakları ve Kül Depolama Sahası Projesinden ayrı olarak dava konusu "Kömür Hazırlama Tesisi (Lavuar)" projesi için verilen "ÇED Gerekli Değildir" kararında hukuka uyarlık, dava konusu işlemin iptali yolundaki Mahkeme kararında sonucu itibarıyla isabetsizlik görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle; Zonguldak İdare Mahkemesi'nin 26.11.2015 tarihli ve E:2015/672, K: 2015/1316 Sayılı kararının yukarıdaki gerekçe ONANMASINA, dosyanın Mahkemesine gönderilmesine, temyiz giderlerin istemde bulunan üzerinde bırakılmasına, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 20/A-2-i maddesi uyarınca, karar düzeltme yolunun kapalı olduğunun duyurulmasına, 12.05.2016 tarihinde oybirliği ile karar verildi

denilmiştir.

Danıştay 14. Dairesi, termik santralde kullanılacak yakıtın (taşkömürün) dava konusu tesisden elde edileceği anlaşıldığından “*Kömür Hazırlama Tesisi (Lavuar) Projesi ile Hema Termik Santrali, Kalker Ocakları ve Kül Depolama Sahası Projesinin ENTEGRE TESİS NİTELİĞİNDE OLDUĞUNU*, dolayısıyla, her iki projenin çevresel etkilerinin kümülatif olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirterek; Kömür Hazırlama Tesisi (Lavuar) Projesi ile Hema Termik Santrali, Kalker Ocakları ve Kül Depolama Sahası Projesinin **tek ÇED sürecine tutulması gerektiği, entegre tesisin ünitelerini kapsayan bu iki projenin tek ÇED Raporu içerisinde birlikte değerlendirilmesi gerektiği, Termik Santralin kümülatif etki değerlendirilmesinin ancak bu şekilde mümkün olabileceği.**’ belirtilmiştir.

Yani yerel Mahkeme kararı gerekçeleri varlığını sürdürmesine rağmen Danıştay daha esas bir konunun altını çizip entegre proje hususunu ve entegre projeler için tek ÇED süreci işletilmesi gerektiğine ilişkin zorunluluğu bir gerekçe olarak belirterek kararı onamıştır.

2.2.a Bartın İli, Amasra İlçesinde Gömü, Tarlaağzı, Kazpınarı ve Gavurpınarı Mevkiinde Hattat Enerji ve Maden AŞ. Tarafından Yapılması Planlanan Kömür Hazırlama Tesisi Projesi İle İlgili Olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tarafında Verilen ÇED Olumlu Kararının İptali Davası

Zonguldak İdare Mahkemesi’nin 2015/187 E, 2015/1218 K sayılı 13.11.2015 günlü ve 2015/672 E, 2015/1316 K sayılı 26.11.2015 günlü kararları ile Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir kararının iptaline karar verilmiştir. Danıştay 14. Dairesi tarafından verilen 2016/1405 E, 2016/3810 K sayılı 12.05.2016 günlü karar ile Zonguldak İdare Mahkemesinin 2015/187 E, 2015/1218 K sayılı 13.11.2015 günlü kararının; yine Danıştay 14. Dairesi tarafından 2016/1389 E, 2016/3809 K sayılı 12.05.2016 günlü karar ile de Zonguldak İdare Mahkemesinin 2015/672 E, 2015/1316 K sayılı 26.11.2015 günlü kararının onanmasına karar verilmiştir. Davalı idare bu kez kendisine yapılan müracaat üzerine, daha önce “ÇED Gerekli Değildir” kararı verilen projeye, bu kez de; 5.9.2018 günü ÇED Olumlu kararı vermiştir. Bu karara karşı da aynı gün dava açılmıştır. Bu karar, çok açıkça Mahkeme kararını uygulamamak anlamına gelmektedir. Çünkü, lavuar tesisinin ana yatırımıyla birlikte olmak üzere tek ÇED olarak planlanmasına yönelik Danıştay tarafından kesin karar verilmiştir.

Davalı İdare; Danıştay 14. Dairesi tarafından verilen 12.05.2016 tarihli karara rağmen; 2014 yılı Temmuz ayında Nihai ÇED Raporu sunulan Hema Termik Santrali, Kalker Ocakları ve Kül Depolama Sahası Projesi ile hakkında, ÇED Olumlu kararı vererek, Danıştay 14. Dairesi’ne aykırı davranmıştır. Hattat Holding tarafından proje; iletim hattı, termik santral, kömür yıkama sahası ve liman sahası olarak dört parçaya bölünmüş ve her bir proje için Bakanlık tarafından ayrı ayrı ÇED süreci işletilmiştir. Bu projelerden termik santral ve kül depolama sahası için; liman sahası için ve kömür yıkama tesisi için ayrı ayrı ÇED Olumlu kararları verilmiştir.

2.2.b Bartın İli, Amasra İlçesi, Gümü Köyü ve Tarlağzı Köyü Sınırları İçinde Yer Alan Çapak Koyu Mevkiinde “Hema Limanı (Dolgu Alanı ve Rıhtım)” Projesiyle İlgili Olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü Tarafından Verilen 06.10.2016 Günlü 4309 Sayılı “ÇED Olumlu” Kararı ile HEMA Termik Santrali ve Kül Depolama Sahası Projesi ÇED Olumlu Kararının İptali Davası

Danıştay'ın 2016 yılındaki kesin kararına rağmen idare ısrarla entegre bir projeyi parçalara bölmüş ve ÇED Olumlu kararları vermiştir. Bu ÇED Olumlu kararlarına yönelik açılan davalarda projelerin entegre olduğu ve bilirkişi incelemesi yapılmaksızın hukuki bir değerlendirmeye ÇED Olumlu kararlarının iptal edilmesi gerektiği yönünde savunma geliştirilmiştir. Buna karşın Zonguldak İdare Mahkemesi oldukça yüksek bilirkişi ücretleri tespit ederek inceleme yapmış ve daha sonra da tek tek ve ayrı ayrı projelerin çevresel etkilerinin mevzuata uygun olduğuna karar vererek davamızı reddetmiştir. Bu kararlar üzerine davalar temyiz edilmiştir.

Davalarımızın reddine yönelik kararların temyiz incelemesi sonucu, Danıştay 14. Dairesi 2018/ 2806 E., 2018/8205 K. sayılı ve 2018 / 2721 E., 2018/ 8175 K. sayılı kararları ile “Dosyanın ve Dairemizin E:2016/1389, E:2018/2806 ve E:2018/2840 sayılı dosyalarının birlikte incelenmesinden; Bartın İli, Amasra İlçesi, Gümü Köyü ve Tarlağzı Köyü sınırları içinde yer alan Çapak koyu mevkiinde “Hema Limanı (Dolgu Alanı ve Rıhtım)”projesiyle ilgili olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü tarafından verilen 06.10.2016 günlü, 4309 sayılı «ÇED Olumlu» kararının iptali istemiyle bakılmakta olan davanın açıldığı, İdare Mahkemesince mahallinde yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen bilirkişi raporunda; bölgeden elde edilecek kömürün çıkarılacağı sahanın, kömürün kullanıma elverişli hale getirilmesi için yıkama ve zenginleştirme işlemine tabi tutulacağı lavvar tesisinin, kömürün yakılacağı termik santralin, yanma sonucu ortaya çıkacak kül, cüruf ve alçıtaşı için inşa edilecek depolama sahası ile rıhtım ve dolgu alanının birbiri ile bağlantılı olduğu düşünülerek değerlendirilmesi gereken faaliyetler olduğu, söz konusu çevresel etkilerin daha doğru tespit edilebilmesi açısından birlikte değerlendirilmesinin gerektiği, faaliyetlerden bir tanesinin eksikliğinin diğerini işlevsiz kılacağı, enerji tesisinin her bir parçasının yaratacağı çevresel etkinin kümülatif olarak değerlendirilmesinin olası çevresel etkilerin daha kapsamlı belirlenmesine olanak sağlayacağı belirtildikten sonra, bölgede planlanan projelerin çevresel etkilerinin ayrı ayrı değerlendirildiğinin görüldüğü, ancak projelerin birbirleri ile doğrudan/dolaylı bağlantılı olduğu dikkate alındığında, projelerin bölgedeki herhangi bir kaynak ve alıcı ortam üzerinde kümülatif etki oluşturma ihtimalinin ÇED Raporunda değerlendirilmediği eleştirisine yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda; “Kömür Hazırlama Tesisi (Lavvar) Projesi ile Hema Termik Santrali, Kalker Ocakları ve Kül Depolama Sahası Projesinin ve Hema Limanı (Dolgu Alanı ve Rıhtım) projesinin entegre proje niteliğinde olduğu, dolayısıyla bu projelerin çevresel etkilerinin kümülatif olarak ve aynı ÇED sürecinde

*değerlendirilmesi gerekirken, entegre bir projenin tüm etkilerinin bir bütün olarak en başta değerlendirilmesi ve alınacak tedbirlerin de ona göre belirlenmesi olanağının ortadan kaldırılmasına sebebiyet verecek şekilde, projenin parçalara ayrıldığı dikkate alındığında, "Kömür Hazırlama Tesisi (Lavvar)" ve Hema Termik Santrali, Kalker Ocakları ve Kül Depolama Sahası projesinden ayrı olarak verilen dava konusu Hema Limanı (Dolgu Alanı ve Rıhtım) Projesiyle ilgili ÇED Olumlu kararında hukuka uyarlık bulunmadığından davanın reddi yolundaki İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle; Zonguldak İdare Mahkemesinin kararları **kesin olarak** bozulmuştur."*

Bartın Amasra termik santraliyle ilgili üretim lisansı, çevre düzeni planı ve nazım - uygulama imar planı davaları da devam etmektedir.

2.3 Bursa'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler

Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü Tarafından Gerçekleştirilmesi Planlanan DOSAB Buhar ve Enerji Üretim Tesisi (374MWt) Projesi ile İlgili Olarak Hazırlanan ÇED Raporu Hakkında ÇED Olumlu Kararının İptali Davası

Bursa Osmangazi ilçesi, Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi mevkiinde Demirtaş Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü sınırları içinde faaliyet gösteren işletmelerin buhar ve elektrik ihtiyacını karşılamak üzere Demirtaş Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmesi planlanan DOSAB Buhar ve Enerji Üretim Tesisi (374 MWt) projesine ilişkin olarak verilen 23.07.2015 gün ve 11957 sayılı ÇED Olumlu Kararının Bursa 2. İdare Mahkemesi 2015/962 E., 2016/445 K. sayılı 05.05.2016 tarihli karar ile iptalinin ardından; 2009/7 sayılı Genelge kapsamında 07.09.2016 gün ve 4293 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu kararı verilmiştir. 2009/7 sayılı Genelge Kapsamında verilen ÇED Olumlu Kararının iptali için yurttaşlar, sivil toplum örgütleri ve odalar tarafından dava açılmıştır.

DOSAB Buhar ve Enerji Santrali ÇED Sürecine 2009/7 sayılı Genelge Uygulanabilir Mi?

Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2009/7 Sayılı Genelgesinde; Mahkeme kararına konu olan projeye ilişkin inşaat faaliyeti başlamış ise, proje alanında yaptırılacak tespitler sonucunda proje sahibine güvenlik önlemlerinin alınmasına yönelik makul süreler verilmesinin uygun olacağı söylenmiştir.

Yine 2009/7 sayılı Genelgeye göre; Mahkeme kararı, ÇED Raporunun bir veya birkaç bölümüne ilişkin ise ve karar ÇED Raporunun diğer bölümlerini olumsuz yönde etkilemiyor, yani kararın tümünün yeniden ele alınıp değerlendirilmesini gerektirmiyorsa ÇED Raporunun hazırlanmasına ilişkin tüm sürecin en baştan tekrarlanmasına gerek bulunmamaktadır.

2009/7 sayılı Genelge'nin bir faaliyetin ÇED sürecinde uygulanabilmesi için, verilen iptal kararının dosyanın tamamını etkilemeyecek bir veri eksikliğinden kaynaklanması gerekmektedir.

Bu eksiklik flora ve fauna hususunda yapılan araştırmanın literatür verilerine dayanılması ve saha araştırmasının bulunmamasından kaynaklanan bir eksiklik olabileceği gibi yine projenin sosyo-ekonomik çevreye etkisinin değerlendirilmemiş olmasına dayanan bir eksiklik de olabilir. Ancak yer seçiminden kaynaklanan bir iptal sebebini, kümülatif etki değerlendirmesi yapılmaması sebebiyle gerçekleşen bir işlem iptalini 2009/7 sayılı genelge kapsamında değerlendirmek mümkün olmayacaktır.

Bursa 2. İdare Mahkemesi kararına dayanak bilirkişi raporunda 23.07.2015 tarihli ÇED Olumlu kararı birçok yönden eksik bulunmuştur. 1/5000-1/1000 ölçekli planların sağlık koruma bandı belirlenmeden onaylanması, kümülatif etki değerlendirmesinin verilerinin net olmadığı ve gerçekçi olmayan sonuçların rapor edildiği, ağır metal analizlerinin gerçekçi olmadığı, santralde kullanılacak kömür ile analiz edilen kömürün aynı kömür olup olmadığı bilinmemesi ve daha birçok hususta ÇED Raporunun eksikliği karara dayanak bilirkişi raporunda değerlendirilmiştir. Bilirkişi raporunda sayılan eksiklikler dosyanın tamamını etkileyecek niteliktedir. Kümülatif etki değerlendirmesine dair veri olmadığı gibi kümülatif etki değerlendirmesi eksikliğinden kaynaklanan bir iptal sebebi söz konusuysa tüm raporun yeniden ele alınması gerekliliği kaçınılmazdır. Kümülatif etki değerlendirmesinin gerçekçi olmaması ve yeniden değerlendirilmesi hususu sadece bir matematik hesabından ibaret değildir. Bir santralin aynı kol ve farklı kol faaliyetlerle çevrede yarattığı kirlilik kümülatif olarak hesaplandıktan sonra hava, hayvancılık, tarım, sağlık üzerinde ÇED Raporuna konu faaliyetin etkileri yeniden değerlendirilir ve buna göre sosyal-ekonomik maliyetler tekrar ortaya konulur. Bu sebeple de tüm raporun yeniden değerlendirilmesi gerekir.

2009/7 sayılı Genelge kapsamında verilen ÇED Olumlu kararının hukuka aykırı olmasının yanında bu eksikleri tüm raporu etkilemeyecek eksikler olarak kabul etsek dahi 07.09.2016 tarihinde yayınlanan ÇED Raporu da bu eksiklikleri karşılar nitelikte değildir.

Dosyanın Esası Hakkında İnceleme

2009/7 sayılı Genelge kapsamında verilen ÇED Olumlu kararının iptali kapsamında açılan davada; mahkeme bilirkişi incelemesi ve keşif yapmadan duruşma günü vermiştir. Ancak yapılan duruşmanın ardından bilirkişi incelemesi için keşif yapılmasına karar vermiştir. Bilirkişi keşfi yapılmadan, 2009/7 sayılı Genelge'nin uygulanmasına müsait bir ÇED Raporu eksikliği mevcut olmadığı için hukuki değerlendirme ile "ÇED Olumlu kararının" iptaline karar verilebilirdi. Ancak mahkeme duruşmanın ardından bilirkişi incelemesine karar vermiştir.

Mahkeme, Bilirkişi incelemesini, “Bursa 2. İdare Mahkemesinin 2015/962 E., 2016/445 K sayılı 05.05.2016 günlü kararıyla tespiti yapılan ÇED Raporundaki eksikliklerin giderilip giderilmediği hususıyla sınırlı olduğu ve yeniden düzenlenen ÇED Raporunun teknik hesaplamalarla karşılaştırılarak önceki raporda eksiklik olarak tespiti yapılan hususların giderilip giderilmediğinin ortaya konulabilmesi için konunun uzmanı olan çevre mühendisliği, ziraat mühendisliği, jeoloji mühendisliği alanlarında görev yapan öğretim üyelerinden teşekkül ettirilecek bilirkişi heyeti marifetiyle” dosya üzerinden yaptırılmıştır.

Bilirkişi raporunu 13.12.2017 tarihinde dosyaya sundu. Rapora göre:

“Dava konusu alanların jeolojik, jeoteknik ve hidrojeolojik özelliklerinin, saha ve zemin özelliklerinin, birimlerin geçirimsizliklerinin ve olası yeraltı suyuna etkilerinin Temmuz 2016 tarihli ÇED Raporunda ayrıntılı olarak incelendiği ve önceki bilirkişi raporunda eksikliklerin giderildiği,

12.02.2016 tarihli bilirkişi raporunda eksiklik olarak tanımlanan, Tesiste kömürün kamyonlardan boşaltılmasında oluşacak tozuma sorunu ile ilgili olarak ÇED Raporunda kömürün kamyonlardan boşaltılmasının kapalı mekanda gerçekleştirileceği belirtilmiş olmalıdır ve tesiste yer alacak kömür depolama, kırma, karışım hazırlama tesisinin yer alacağı bu alanda çevrede bulunan tarım alanlarını olumsuz etkileyecek tozumu önlemeye yönelik bir koşulun konulmamış olması bir eksiklikler şeklinde belirtilen eksikliklerin Temmuz 2016 tarihli Nihai ÇED Raporunda giderilmiş olduğu,

12.02.2016 tarihli bilirkişi raporunda Dayanak analizlerde kullanılan kömür numunesinin nereden alındığı, numune miktarı ile nasıl yakıldığı hususlarının Raporda belirtilmemesi nedeniyle analiz sonuçlarının gerçekçi olup olmadığının denetlenmediği, hangi kömürden alındığı belli olmayan yatak külü numunesinden yapılan analizlerin, ağır metaller hususunda gerçeği yansıtmama olasılığının bulunduğu, DOSAB içerisindeki diğer tesislerin Bakanlık tarafından yapılan emisyon denetimlerinde dikkate alınıp alınmadığı belli olmadığından, davaya konu tesisin iddia edildiği gibi kirliliği %80 oranında azaltacağı öngörüsünün gerçekçi olmayabileceği, tesis etki alanı içinde bulunan diğer sanayi tesislerinin katkıları da göz önüne alınarak yapılan kümülatif etki değerlendirmesinde kullanılan teknik verilerin (emisyon faktörlerinin kontrol yapıldığı veya yapılmadığı durumlar için alınıp alınmadığı belli olmadığından) net olmadığı, bunun sonucunda da gerçekçi olmayan sonuçların rapor edildiği, kül depolaması sırasında beklenmeyen durumlara ilişkin B planının öngörülmediği, soğutma suyu blöf ve drenajlarının miktar ve içeriğine ilişkin ayrı bir değerlendirmenin Raporda yer almadığı, atık suların deşarj kriterlerinin sağlanamaması durumunda alınacak önlemler hakkında Raporda bilgi bulunmadığı şeklinde eksiklikler içerdiği ve tesiste kullanılacak yakıtın ne olduğu nereden temin edileceği ve tesisin teknik özelliklerine uygun rezervin bölgede bulunup bulunmadığı konularında

belirlenmiş olan eksikliklerin Temmuz 2016 tarihli Nihai ÇED Raporunda giderildiği" değerlendirmelerine yer verilmiştir.

2009/7 sayılı Genelge 'ye baktığımızda iki husus düzenlenmektedir:

- Mahkeme kararına konu olan projeye ilişkin inşaat faaliyeti başlamış ise, *"proje alanında yaptırılacak tespitler sonucunda proje sahibine güvenlik önlemlerinin alınmasına yönelik makul süreler verilmesi uygun olacaktır."*
- Mahkeme kararı, ÇED Raporunun bir veya birkaç bölümüne ilişkin ise ve karar ÇED Raporunun diğer bölümlerini olumsuz yönde etkilemiyor, yani kararın tümünün yeniden ele alınıp değerlendirilmesini gerektirmiyorsa ÇED Raporunun hazırlanmasına ilişkin tüm sürecin en baştan tekrarlanmasına gerek bulunmamaktadır.

2009/7 sayılı Genelge hükümlerinin uygulanabilmesi için, verilen iptal kararının ÇED Raporunun tamamını etkilemeyecek bir veri eksikliğinden kaynaklanması gerekmektedir. Bu veri eksikliği, ÇED Raporunda yer alan flora ve fauna bilgisinin, ilgili alanda yapılan saha araştırmasına değil de literatürde yer alan verilere dayanmasından kaynaklanan bir eksiklik olabileceği gibi, projenin sosyo-ekonomik çevreye etkisinin değerlendirilmemiş olmasından kaynaklanan bir eksiklik de olabilir. ÇED Raporunda kümülatif etki değerlendirmesinin yapılmamış olması, proje ile ilgili kömür analizinin yapılmamış olması jeolojik eksikliklerin varlığı gibi gerekçelere dayanılarak iptal ya da yürütmeyi durdurma kararı verilmiş olması durumunda; 2009/7 sayılı Genelge hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.

Nitekim Danıştay 14. Dairesinin 2015/735 E., 2016/6404 K. sayılı 05.05.2016 günlü kararında; "Genelgenin ikinci kısmı ile ÇED Raporunun birinci kısmına yönelik verilen yürütmenin durdurulması veya iptal kararı üzerine sadece bu kısım için ÇED sürecinin işletilmesinin düzenlenmiş olması karşısında, düzenlemenin pratik çözüm amacına yönelik olarak, çevre hukukunun dinamik yönü ve çevrenin korunmasının önemi dikkate alınmak suretiyle yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır." ifadeleri yer almaktadır. 2009/7 sayılı Genelgeye dayanılarak başlatılan ÇED sürecinde; ÇED Raporunun hazırlanmasına ilişkin tüm sürecin en baştan tekrarlanmasına gerek bulunmamaktadır. 2009/7 Sayılı Genelge hükümlerinin uygulandığı ÇED süreçlerinde; iptal ya da yürütmeyi durdurma kararında bahsedilen eksiklik ve yanlışlıkların giderildiği ÇED Raporu Bakanlığa sunulmaktadır. ÇED Raporunun sunulması sonrasında, İnceleme Değerlendirme Komisyonu toplanmakta, sonraki süreçte ÇED Raporu nihai edilmektedir. 2009/7 Sayılı Genelgenin uygulandığı ÇED süreçlerinde; Halkın Katılımı Toplantısı, Özel Format Verme gibi işlemler gibi işlemler gerçekleştirilmemektedir.

Bursa 2. İdare Mahkemesi'nin 2015/962 E., 2016/445 K. sayılı 05.05.2016 günlü kararı ile belirtilen eksiklikler tüm dosyaya sirayet eden eksiklikler olduğu için öncelikle

mahkeme kararının 2009/7 sayılı Genelge kapsamında değerlendirilebilecek eksiklikler olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Kümülatif etki değerlendirmesinin yapılmamış olması çevresel etki değerlendirmesinin her başlığının yeniden değerlendirmesi gerekliliğini zorunlu kılar. Çünkü kümülatif etkinin sosyal ve ekonomik yaşama, halk sağlığına, tarıma, suya etkisinin her başlıkta incelenmesi gerekir. Bu sebeple öncelikle bilirkişi incelemesi yapılmadan önce Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2009/7 sayılı Genelge kapsamında böyle bir karar verip veremeyeceğinin tartışılması gerekir. Mahkeme buna rağmen bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verdiyse de öncelikle bilirkişilerden beklenen değerlendirme, 2009/7 sayılı Genelge kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte tüm ÇED Raporuna sirayet edecek eksiklik olup olmadığının tespiti olmalıydı. Ancak mahkeme bilirkişi incelemesini eksikliğin tamamlanıp tamamlanmadığı hususlarının tespiti kapsamında talep etmiştir. Buna rağmen yapılan bilirkişi incelemesinin sonucunda düzenlenen raporda; eksikliklerin tamamlanıp tamamlanmadığı hususu üzerinden değerlendirme yapılırken tabiri caizse 'içindekiler' incelemesi yapılmıştır. Bilirkişi raporlarında çoğu kez ÇED Raporunda mevzuat gereğince olması gereken bilgi ve belgelerin varlığını kontrol eden bir vasıfla hareket edilmektedir. Nitekim iş bu bilirkişi incelemesi de aynı niyet ve yöntemle gerçekleştirilmiştir. Oysa davaya konu bilirkişi raporunun var olan bilgi ve belgelerin doğruluğunu ve mevzuata uygunluğunu, yeterliliğini de tartışması gerekir. Bu nedenle bilirkişi raporunun yeterliliğini tartışmak ve bilirkişi incelemesi yapılmasının gerekliliğini bu dosyada tartışmak elzemdir. Nitekim davacılar tarafından bilirkişi raporuna itiraz edilmiştir.

Bilirkişi raporunun ardından; Bursa 3. İdare Mahkemesinin 2016/1359 E., 2018/9 K. sayılı 05.01.2018 günlü kararı ile oy çokluğu ile davanın reddine karar verilmiştir. Kararda;

"Bilirkişi raporu taraflara tebliğ edilmiş olup, rapora yapılan itirazlar yerinde görül-meyerek, rapor hükme esas alınabilecek nitelikte görül-müştür. Bu durumda dosyadaki mevcut bilgi ve belgeler ile yukarıda değerlendirilen bilirkişi raporunun birlikte değerlendirilmesinden; uyuşmazlığa konu ÇED Raporunda daha önce Bursa 2. İdare Mahkemesi 05.05.2016 gün ve 2015/962 E 2016/445 K sayılı kararıyla eksiklik olarak tespiti yapılan hususların giderildiği anlaşıldığından bu rapora dayanılarak 2009/7 sayılı Genelge kapsamında alınan dava konusu Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu kararında hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır." ifadelerine yer verilmiş, ayrıca dava Bursa Barosu açısından ehliyetten reddedilmiştir.

Mahkeme kararı oy çokluğuyla alınmış olup sunulan karşı oyda;

"...gibi eksikliklerin raporun tümüne yansır nitelikte olduğu bu nedenle belirtilen eksikliklerin giderilmesiyle birlikte elde edilecek yeni sonuçların raporda yer alan parametreleri de /değişkenleri de bütünüyle etkilemesinin kaçınılmaz olduğu dolayısıyla yargı kara-

*rıyla belirtilen eksikliklerin giderilmesiyle birlikte elde edilecek yeni sonuçlarla birlikte ÇED Raporunun bir bütün halinde yeniden düzenlenmesi gerektiği, bir başka ifadeyle karara esas alınan bilirkişi raporunda işaret edilen eksikliklerin ÇED Raporunun diğer bölümlerini etkilediği her ne kadar iş bu dosya kapsamında alınan 13.12.2017 hava-
le tarihli raporda eksikliklerin giderildiği belirtilmiş ise de bilirkişiler tarafından giderildiği tespitine yer verilen hususların ÇED sürecinin yeniden başlatılmasını gerektirir nitelikte olduğu anlaşıldığından dava konusu ÇED Olumlu Kararının 2009/7 sayılı genelge kapsamında alınmayacağı sonucuna varılmıştır.*

Nitekim Bursa 2. İdare Mahkemesince iptaline karar verilen ÇED Olumlu kararının dayanağı olan ve iş bu dava konusu edilen ÇED Olumlu kararının da zeminini oluşturan ÇED Raporundaki en temel eksikliklerden birisinin santralin çalışması için gerekli olan en temel işletme materyali niteliğindeki hammaddenin; Balıkesir ili, Kepsut ilçesi, İsaalanı köyünde bulunan 200810221 ruhsat numaralı kömür madeninin alınan numuneye ait külün TÜBİTAK MAM'a gönderilerek yalnızca kül üzerinden analiz yapılması şeklinde tespit edildiği, Bursa 2. İdare Mahkemesi kararında aktarıldığı üzere analizin kül üzerinden değil bizzat numune alınan kömür üzerinden yapılması gerektiği, analizin sadece kül üzerinden yapılarak elde edilen değerlerin dava konusu ÇED Raporundaki tüm diğer değişkenleri de etkileyecek nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

(...)

Bursa 2. İdare Mahkemesi'nin 05.05.2016 tarih ve 2015/962 E, 2016/445 K sayılı iptal kararının ardından gerek Balıkesir ili Kepsut ilçesi, İsaalanı Köyünde bulunan 200810221 ruhsat numaralı kömür madeninden gerekse de Güney Marmara'daki kömür havzalarından kömür numunesi alınmak ve bizzat kömür üzerinden analiz yapılmak suretiyle rapor elde edilmediği buna mukabil, Bursa 2. İdare Mahkemesinin 05.05.2016 gün ve 215/962 E 2016/445 sayılı iptal kararına konu olan ÇED Raporunda kullanılan ve bilirkişi raporuyla dolayısıyla yargı kararıyla eksiklik olarak tespiti yapılan bir analiz raporundaki değerlerin yeniden kullanılmasıyla işbu davaya konu ÇED Raporunun hazırlandığı ve ÇED Olumlu Kararının alındığı görülmekte olup yargı kararıyla eksiklik olarak tespiti yapılan bir analiz raporundaki verilerin tekrar ÇED Raporunda kullanılmasının hukuka uygun kabul edilemeyeceği tabiidir.

(...)

dava konusu işlemin dayanağı ÇED Olumlu kararının projeye ilgili kümülatif etki çalışmasının Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile ilgili idareden istenilerek ve bu konularla ilgili gerekirse bilirkişi incelemesi de yaptırıldıktan sonra, inceleme ve değerlendirme yapılmak suretiyle bir karar verilmesi gerektiğinin belirtildiği görülmekte olup; bir veya birden fazla civar ili de kapsayacak şekilde, bir başka ifade ile

her bir projenin müstakil etkisinin diğeri ile toplam etki yaratabileceği bölge ya da havzayı kapsayacak şekilde, çevreye olası etkileri öngörülen ya da bu etkilerin kaçınılmaz olduğu projelerde kümülatif etki çalışmasının yapılması gerekliliğinin yargısal içtihatlarla da kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlığa konu ÇED Olumlu kararına konu olan ÇED Raporu incelendiğinde ise; yapılması planlanan santralin civarında bir başka santral daha bulunduğu, İstanbul-İzmir otoyol projesi güzergahının yine bölgeden/havzadan geçtiği ve otoyol yapımının sürdüğü, etaplar halinde kısmen kullanıma açıldığı ya da yatırımı planlanan ve faaliyet konusu benzer olsun veya olmasın çevreye olası etkileri olan/olacak olan başkaca yatırımlar olup olmadığı göz önünde bulundurulmaksızın yukarıda yer verilen açıklamalarda ve yargı kararlarında belirtildiği şekilde ve kapsamda bir kümülatif etki değerlendirmesi yapılmadığı anlaşıldığından **davaya konu ÇED Olumlu kararının bu yönüyle de hukuka uygun olmadığı sonucuna varılmıştır."**

ifadelerine yer verilerek hem 2009/7 sayılı Genelge kapsamında Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu kararı verilmesinin hukuka aykırılığı, ayrıca eksikliklerin Raporun tamamını etkilemeyecek nitelikte olduğu bir anlık varsayılacak olsa dahi 2009/7 sayılı Genelge kapsamında verilen ÇED Olumlu kararına dayanak ÇED Raporundaki eksikliklerin tamamlanmadığının altı çizilmiştir. İlk derece mahkemesinin kararı 29.01.2018 tarihinde davacılar tarafından temyiz edilmiştir. Davalı müdahil 31.05.2018 tarihinden temyiz dilekçesine cevap vermiştir. Danıştay 26.08.2018 tarihinde ilk derece Mahkemesinin kararını, Mahkemenin dayandığı gerekçenin hukuka ve usule uygun olduğu gerekçesiyle onamıştır.

DOSAB Termik Santrali izin süreçlerinin ve yargı aşamalarının en başından beri var olan ve aktif çalışma yürüten DOSAB Termik Santraline Hayır Platformu termik santralin çevresel ve sağlık etkilerini anlatmaya ve şehrin ortasına kurulacak termik santrale karşı çıkmaya devam etti. Büyükşehir Belediyesi ile görüşmeleri sürdürdü ve Meclis toplantılarına katılarak katılım süreçlerine dâhil olmaya devam etti.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Çevre ve Sağlık Komisyonu tarafından hazırlanan DOSAB Termik Santrali Raporu, Meclis toplantısında oyladı ve santralin çevreye olumsuz etkileri, meteorolojik şartlar, şehir merkezine olan yakınlık, sanayileşmenin artmasına bağlı kirlilik gibi sebeplerle DOSAB Kömürlü Termik Santralinin kurulması ve işletilmesinin uygun olmayacağını oy birliğiyle belirten Komisyon raporu Bursa Büyükşehir Belediye Meclisinde oybirliği ile kabul edildi.

Bu karar aslında yargı süreçlerinin kaybedilmesinin ardından tıkanan yurttaş mücadelesi için emsal olarak değerlendirilebilir. Bu kararla birlikte yargı süreçlerinin mücadelenin sadece bir ayağı olduğunun ve izin, inşaat ve işletme aşamalarının her birinde denetim, katılım, başvuru süreçlerinin işletilmesi gerektiğinin de altını çizmek gerekir.

2.4 Çanakkale'de Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler

2.4.1. Karaburun Termik Santrali Projesi

Karaburun Termik Santrali (2x660MWe Termik Santral (toplam ısısal gücü 3142,8 MWt), Endüstriyel Atık (Kül/Cüruf) Depolama Alanı, Derin Deniz Deşarjı, Dolgu ve İskele Dahil) Entegre Projesi Kapasite Artışı (500 MWe/1126,9 MWt) ve Teknoloji Değişikliği Projesi Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararının İptali Davası²

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Çanakkale Şube Başkanlığı, Madra Dağı ve Kaz Dağı Belediyeler Birliği, İda Dayanışma Derneği'nin davacı olduğu Karaburun Termik Santrali (2x660MWe Termik Santral (toplam ısısal gücü 3142,8 MWt), Endüstriyel Atık (Kül/Cüruf) Depolama Alanı, Derin Deniz Deşarjı, Dolgu ve İskele Dahil) Entegre Projesi Kapasite Artışı (500 MWe/1126,9 MWt) ve Teknoloji Değişikliği Projesi Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararının iptali davasında Çanakkale İdare Mahkemesinin 2015/457 E., 2017/796 K. sayılı ve 12.06.2017 günlü kararı ile davanın reddine karar verilmiştir. Yerel Mahkeme kararının bozulması için temyize başvuran davacıların talebi, Danıştay 14. İdare Mahkemesi tarafından kabul edilmiştir.

Danıştay 14. Dairesi 2017/2081E, 2017/7076 K sayılı 14.12.2017 günlü kararında;

"(...) 19/02/2015 tarihinde İnceleme ve Değerlendirme Komisyonu Toplantısının yapıldığı; bu toplantıda, tayin edilen yetkili uzman tarafından Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün de temsil edildiği ve Kurumun 20/02/2015 tarihli yazısı ile ÇED Raporunun Meteoroloji Genel Müdürlüğü ile ilgili bölümlerinin yeterli olduğu yönünde görüş verildiği; ancak, ÇED Raporunda yer alan ve Karaburun bölgesinde bulunan diğer termik santralleri de içerir şekilde yapılan hava kalitesi modelleme çalışmalarının Raporu hazırlayan ekip tarafından gerçekleştirildiği ve bu ekipte meteoroloji mühendisine yer verilmediği gibi modelleme çalışmalarında, bölgede bulunan termik santraller dışındaki diğer kirletici tesislerin de dikkate alınmadığı; her ne kadar ilk projeye ilişkin ÇED Raporunu hazırlayan ekipte meteoroloji mühendisine yer verilmiş ise de, dava konusu projenin gerçekleştirildiği dönemde Ağan Termik Santrali'nin de bölgede faaliyet göstermek üzere ÇED sürecini işletmekte olduğu, nitekim ÇED Raporunda yer alan modelleme çalışmalarında, ilk rapordan farklı olarak bu tesise de yer verildiği; dolayısıyla, dava konusu proje açısından, hava kalitesi modelleme çalışmalarının sağlıklı bir şekilde güncellenmesinin önem arz ettiği; bunların yanı sıra, dava konusu işlemin yargısal denetimi yapılırken Mahkemece belirlenen bilirkişi heyetinde de yine bir meteoroloji mühendisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

² İş bu dava hakkında bilgi ve belgeler Av. Furkan Oğuz aracılığıyla edinilmiştir

*Gerçekleştirilmesi planlanan projenin, çevreye olabilecek olumlu ya da olumsuz etkilerinin belirlenmesi, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin belirlenerek değerlendirilmesi amacıyla yapılan çevresel etki değerlendirmesi sürecinde, projenin yapılacağı sahanın özelliğine göre, gerekli uzmanlık alanları değişiklik gösterebilmekte; proje, çok sayıda bilim dalının alanına giren özellikleri bünyesinde barındırabilmekte; bu nedenle, proje tanıtım dosyasında veya ÇED raporlarında onlarca uzmanın imzası bulunabilmektedir. **Hava kalitesi modelleme çalışmalarının sağlıklı bir şekilde yapılmasının termik santrallere ilişkin projeler açısından taşıdığı özel önem de dikkate alındığında, bu projeler açısından temel uzmanlık alanlarından birinin de meteoroloji mühendisliği olduğu anlaşılmakta olup, ÇED Raporunu hazırlayanlar arasında bu uzmanlara da yer verilmesi gerekmektedir.***

Bu durumda, meteoroloji mühendisine yer vermeyen bir ekip tarafından ve hava kalitesi modelleme çalışmaları yapılırken, bölgede bulunan termik santraller dışındaki diğer kirlenici tesisler dikkate alınmaksızın hazırlanan ÇED Raporu ile ilgili olarak verilen 28.04.2015 tarihli, 3856 sayılı “ÇED Olumlu” kararında ve anılan işlemin iptali istemiyle açılan davanın reddi yolundaki İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır.”

denilerek kararın bozulmasına karar verilmiştir. Bölgedeki termik santraller dışında bulunan kirlenicilerin hava kalitesi modellemesinde dikkate alınmasını ve verilerin güncellenmesi gerektiğini belirten, raporu hazırlayanlar arasında meteoroloji mühendisinin bulunmasını hava kalitesi modelleme çalışmaları bakımından gerekli gören bu karar emsal niteliğindedir.

Proje sahibinin yaptığı yargılamanın yenilenmesi talebi, Çanakkale İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi kararı üzerine yapılan temyiz başvurusu ise Danıştay 14. Dairesi tarafından reddedilmiştir.

2.4.2. Ağın Termik Santrali Projesi

Ağın Termik Santrali (2x790,1 Mwe Termik Santral (toplam ısı gücü 3950 MWt), Endüstriyel Atık (Kül/Cüruf) Depolama Alanı, Derin Deniz Deşarjı, Dolgu ve İşkele Dahil) Entegre Projesi ÇED Olumlu Kararının İptali Davası³

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Çanakkale Şube Başkanlığı, Madra Dağı ve Kaz Dağı Belediyeler Birliği, İda Dayanışma Derneği'nin davacı olduğu Ağın Termik Santrali (2x790,1 Mwe Termik Santral (toplam ısı gücü 3950 MWt), Endüstriyel Atık (Kül/Cü-

³ İş bu dava hakkında bilgi ve belgeler Av. Furkan Oğuz aracılığıyla edinilmiştir.

ruf) Depolama Alanı, Derin Deniz Deşarjı, Dolgu ve İskele Dahil) Entegre Projesi ÇED Olumlu kararı iptali davasında Çanakkale İdare Mahkemesi tarafından 2015/458 E., 2017/813 K. sayılı 16.06.2017 günlü kararı ile dava reddedilmiştir. Yerel Mahkeme kararının bozulması için temyize başvuran davacıların talebi Danıştay 14. İdare Mahkemesi tarafından kabul edilmiştir.

Danıştay 14. Dairesi tarafından 2017/2301 E., 2017/7077 K. sayılı 14.12.2017 günlü kararında;

"(...)19/03/2015 tarihinde 1. İnceleme ve Değerlendirme Komisyon Toplantısının yapıldığı; bu toplantıda, tayin edilen yetkili uzman tarafından Meteoroloji Genel Müdürlüğünün de temsil edildiği ve bazı eksikliklerin tespit edildiği; bu eksikliklerin giderilmesini müteakiben ilgili Kurumun 30.03.2015 tarihli yazısı ile ÇED Raporunun Meteoroloji Genel Müdürlüğü ile ilgili bölümlerinin yeterli olduğu yönünde görüş verildiği; ancak ÇED Raporunda yer alan ve Karaburun bölgesinde bulunan diğer termik santraller ile kirlетici vasfı yüksek diğer tesisleri de içerir şekilde yapılan hava kalitesi modelleme çalışmalarının, Raporu hazırlayan ekip tarafından gerçekleştirildiği ve bu ekipte meteoroloji mühendisine yer verilmediği; bununla birlikte, dava konusu işlemin yargısal denetimi yapılırken Mahkemece belirlenen bilirkişi heyetinde de yine bir meteoroloji mühendisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Gerçekleştirilmesi planlanan projenin, çevreye olabilecek olumlu ya da olumsuz etkilerinin belirlenmesi, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin belirlenerek değerlendirilmesi amacıyla yapılan çevresel etki değerlendirmesi sürecinde, projenin yapılacağı sahanın özelliğine göre, gerekli uzmanlık alanları değişiklik gösterebilmekte; proje, çok sayıda bilim dalının alanına giren özellikleri bünyesinde barındırabilmekte; bu nedenle, proje tanıtım dosyasında veya ÇED raporlarında onlarca uzmanın imzası bulunabilmektedir. Hava kalitesi modelleme çalışmalarının sağlıklı bir şekilde yapılmasının termik santrallere ilişkin projeler açısından taşıdığı özel önem de dikkate alındığında, bu projeler açısından temel uzmanlık alanlarından birinin de meteoroloji mühendisliği olduğu anlaşılmakta olup, ÇED raporunu hazırlayanlar arasında bu uzmanlara da yer verilmesi gerekmektedir.

Bu durumda, meteoroloji mühendisinin bulunmadığı bir ekip tarafından hazırlanan ÇED Raporu ile ilgili olarak verilen 28.04.2015 günlü 3855 sayılı "ÇED Olumlu" kararında ve bu kararın iptali istemiyle açılan davanın, yine aralarında meteoroloji mühendisi bulunmayan bir heyet tarafından hazırlanan bilirkişi raporu esas alınarak reddedilmesi yolundaki İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır" denilerek yerel mahkeme kararı bozulmuştur. İş bu karar da hava kalitesi modellemesinin önemi ve nasıl yapılması gerektiği açısından emsal niteliğindedir.

2.4.3 Cenal Termik Santrali Projesi

2.4.3.a Bilirkişiler Hakkında Suç Duyurusu

‘CENAL, Karaburun, Kirazlıdere 1, Kirazlıdere 2’ isimli dört ayrı termik santral projesi için verilen ÇED Olumlu kararları hakkında açılan Çanakkale İdare Mahkemesinde görülen iptal davalarında bilirkişi raporları aynı bilirkişiler tarafından hazırlanmıştır ve birbirinin aynısı bilirkişi raporları dosyalarına sunulmuştur. Çanakkale İdare Mahkemesi tarafından görülen 2015/1149 E -2015/333 E – 2015/334 E – 2015/184 E sayılı dosyalar kapsamında, bilirkişi olarak görev yapan şüpheliler hakkında; anılan dosyalar kapsamında; farklı termik santral projeleri hakkında hazırladıkları raporlarının, birebir aynı değerlendirmeleri içermesi, sonuç bölümlerinin birbirinin aynısı olması; bilirkişi heyetinin özen yükümlülüğünü yerine getirmemesi, hukuki değerlendirme yapma yasağını ihlal etmeleri ve Mahkemece tayin edilen süre içerisinde bilirkişi raporunu sunmaması, gerçeğe ve mevzuata aykırı bilgiler içeren rapor düzenlemiş olmaları nedeniyle suç duyurusunda bulunulmuştur.⁴ Çanakkale Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 2016/1808 Soruşturma numaralı dosyası kapsamında incelenen dosyamız hakkında; 08.06.2018 günlü ve 2018/3050 sayılı karar ile takipsizlik kararı verilmiştir.

Çanakkale Cumhuriyet Savcılığının takipsizlik kararının gerekçesinde;

*“(...) idare mahkemesi başkanlığından da böyle bir şikayetin gelmediği, bilirkişi raporlarının teknik bilgi ve mevzuata uygun olarak hazırlandığı, gerçeğe aykırı bir hususunda bulunmadığı, kaldı ki hazırlanan rapor ile mahkemenin bağlı olmadığı, takdir ve değerlendirmenin mahkemeye ait olduğu, mahkemece bilirkişi raporlarındaki değerlendirmelerin aksine de karar verme ihtimalinin bulunduğu, **bilirkişilerin ilk raporlarında sadece sehven yapılan çelişkilerin ek raporla giderilerek mahkemeye sunulduğu, idare mahkemesince re’sen atanan bilirkişiler tarafından hazırlanan raporun gerçeğe aykırılığının ancak aynı konu ve yer ile ilgili başkaca hazırlanmış bilirkişi raporu ile ispatlanmasının gerektiği, müşteki veya vekillerince de idare mahkemesindeki dosyalar içerisine herhangi bir rapor ibraz edilmediği, kaldı ki müştekilerin ve kamunun da bu olayda herhangi bir zararlarının bulunmadığı, olayda Görevi Kötüye Kullanma, Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik Yapma suçlarının yasal unsurlarının oluşmadığı anlaşılmakla;**”*

değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik suçunun işlendiğine ilişkin açıklamalar hakkında somut bir yanıt geliştirmeyen savcılık makamı, bu iddiaların gerçek olmadığını aynı konuda düzenlenen başka bir raporun noksanlığına dayandırmıştır. Ancak, zeytinlik sahaları ile

4 Hülya Yıldırım, Fevzi Özlüer, Cömert Uygur Erdem, Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum 2016, Ekoloji Kolektifi, Mart 2017, syf.50, http://iklimadaleti.org/i/upload/20170406ekdrap_hukuk_raporu.pdf, Son Erişim Tarihi:07.07.2018

İlgili bilirkişi raporunda yer alan ifadelerin gerçeğe aykırı olduğu yargı kararları ile ispatlanmıştır. Nitekim, bilirkişi raporunun zeytinlik sahalar ile ilgili açıklamalarının gerçeği yansıtmadığı Çanakkale İdare Mahkemesi tarafından da teyit edilmiştir.

Çan ilçesinde zeytinlik sahalar bulunmadığı, TÜİK raporlarına dayanılarak ispatlanmıştır; ancak savcılık makamı bu konuda da bir yanıt vermemiştir.

Bölgede Akdeniz foklarının yaşam alanlarının bulunduğu dair deliller dosyada mevcut olmasına karşın bu hususta, idare mahkemesi gibi savcılık makamı da sessiz kalmıştır.

İddiaların somut delilleri gerek anılan dava dosyalarında gerekse de soruşturma dosyasında mevcut olmasına karşın, dava dosyaları fiziki olarak inceleme imkânı bulamayan savcılık makamı, hukuken kabul edilebilir bulunmayan gerekçeler ile takipsizlik kararı vermiştir. İlgili dava dosyalarını savcılık makamına fiziki olarak teslim etmeyen Çanakkale İdare Mahkemesi, sunmuş olduğu görüşlerle soruşturma dosyasında tarafsızlığını bozarak, bilirkişiler lehine savunma hattı oluşturmuştur.

Şikayetçi yurttaşlar ve kurumlar tarafından takipsizlik kararına itiraz edilmiştir.

2.4.3.b CENAL Enerji Santrali, Limanı, Kül Depolama Sahası ve Derin Deniz Deşarjı Projesi ile İlgili 09.05.2012 Tarih ve 2506 Sayılı ÇED Olumlu Kararının İptali Davası⁵

Çanakkale İdare Mahkemesi 28.11.2018 tarihli karar ile 09.05.2012 gün ve 2506 sayılı ÇED Olumlu kararının iptaline karar verilmiştir.

Mahkeme iptal kararının gerekçesinde;

“Çanakkale İli, Biga İlçesi, Karabiga Beldesi sınırları dahilinde açılıp işletilmesi planlanan ve dava konusu ÇED Olumlu kararına konu olan projenin, yer altı ve yer üstü su kaynaklarına, denize ve duyarlı bölgelere mevzuatta belirlenen sınırları aşacak düzeyde olumsuz etkisinin olmayacağı, tesisin kurulması ve işletme aşamasında inşai yönden herhangi bir sakınca bulunmadığı ve bu kapsamda gerekli önlemlerin ÇED Raporunda öngörüldüğü anlaşılacakla birlikte, ÇED Raporunda tesisin faaliyeti sonucunda tehlikeli atık üretileceği belirtilmesine rağmen bu atıkların depolanacağı kül depolama alanının hemen güney sınırında imara açılmış ve uygulama görerek arsa vasfını (konut) kazanmış parsellerin bulunduğu, bu nedenle ÇED Raporunda 1. sınıf düzenli depolama tesisi niteliğinde olduğu belirtilen kül depolama alanının, Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik'in 5. maddesinde yer verilen yerleşim birimlerine en az 1 km uzaklıkta olma şartını taşımadığı, ÇED Raporunda uyumsuzluğa konu termik santralin projelendirme ve kurulumu aşamalarında, etki alanındaki tarım arazileri ile doğal bitki örtüsü ve zeytin ağaçları üzerindeki etkisinin neler olabileceğinin belirtilmediği ve öngörülüp değerlendirilmediği, etkiler

⁵ Çanakkale İdare Mahkemesi 2017/167 E ve 2018/1022 K.

ÇED Raporunda değerlendirilmediği için, etkilerin bertarafı için ÇED Raporunda herhangi bir taahhütte bulunulmadığı, kül depolama sahası ve tesisten meydana gelebilecek emisyon, kül sahası ve atıksuyun etkilerinin yeterli önlemler çerçevesinde değerlendirilmediği, alınacağı belirtilen önlemlere yönelik yöntemlerin de eksik ve son teknolojiden uzak olduğu, Hava Kalitesi Dağılım Modellerinin yapıldığı ancak, işletme sırasında baca emisyonuyla ortaya çıkabilecek kanserojen özellikteki polihalkalı aromatik hidrokarbonların konsantrasyon ve dağılımlarına ait herhangi bir ölçüm ve değerlendirme yapılmadığı, külden ve baca gazında bulunması muhtemel civa ve diğer ağır metallerle ilgili sınır değerlerin nasıl sağlanacağı belirtilmediği, BGD tesisinin daha eski teknoloji olan kireç kullanımı ile işletilmesi sonucu bazı işletme problemleri dolayısıyla istenen sınır değerlerin sağlanamaması gibi bazı problemlerin yaşanabileceği, çevre faktörleri açısından ÇED Raporundaki önlemlere ilişkin taahhütlerin bilimsel kriterler bakımından yeterli olmadığı, çevresel etkinin yetersiz tespitinin yetersiz önlem alınmasına yol açacağı, santralin bulunduğu bölgenin hava açısından mevcut kirlilik yükünün belirlenmesi aşamasında hava kalitesi tespit çalışmasının 2 ay süresince 8 noktada gerçekleştirildiği, ancak hava kalitesinin mevsimsel değişimlerden etkilenmeyeceği dikkate alındığında hava kalitesi tespit çalışmasının tüm mevsimleri kapsayacak şekilde en az 1 yıl boyunca gerçekleşmesi gerektiği, hava kalitesi modellemesinde Erdek ve Bandırma Meteoroloji İstasyonlarından alınan son 10 yılın yönler göre aylık esme sayıları toplamı verilerinden yararlanılarak her yıl için hangi yönlerden daha fazla rüzgâr estiğinin bulunduğu, ancak Erdek'e göre Bandırma'nın daha da doğuda olduğu ve bu şekilde çalıştırılan modelin Karabiga'yı daha az temsil ettiği, bunun yerine uzun yıllar verisi için Bandırma ve Çanakkale meteoroloji istasyonlarında türetilen yeni bir veri seti ile Karabiga merkezli modeli çalıştırmanın daha doğru olacağı, ÇED Raporunda Erdek ve Bandırma Meteoroloji İstasyonlarından alınan son 10 yılın verileri ile Çanakkale'nin 1970 yılından itibaren verilerinin bir mukayese edildiği, yıllar içerisinde iklimlerin değiştiği, 1970-2010 ortalamaları ile 2002-2010 ortalamalarının, diğer deyişle farklı zaman aralıklarının bir arada değerlendirilmesi suretiyle kullanılan verilerin çalıştırılan ve Raporda sunulan modeli yanlış yönlendirmiş olabileceği, kümülatif etki değerlendirmesi için kullanılan yöntemin bölgesel olarak doğru kabul edilebileceği ancak daha geniş ölçekte (Marmara ve hatta Güney Marmara bölgesi) yeterli olmayabileceği, çünkü Aeromod Hava Kalitesi Modeli'nin sonuçlarının kirleticiliğinden 50 km uzaklığa kadar güvenilir olduğunun kabul edildiği, diğer taraftan kümülatif etki değerlendirmesi için çalıştırılan modelde incelenen yaklaşık 2500 km²'lik alan için sadece Erdek ve Bandırma Meteoroloji İstasyonlarına ait verilerin kullanıldığı, bu istasyonların incelenen saha dışında olduğu, topoğrafyası ve bitki örtüsü sıklıkla değişkenlik gösteren ve içerisinde farklı mikro klimalar barındıran bölgenin tek bir meteoroloji istasyonu ile ifade edilmesinin mümkün olmadığı, bu istasyonların inceleme sahasının dışında kaldığı ve bölgeyi temsil konusunda şüphe yaratacağı, meteorolojik veriler kapsamında 2012 tarihli ÇED Raporunda hava kalitesi değerlendirmesi ve modellemesi çalışmalarında mevcut

hava kalitesi tespit çalışmalarının tüm mevsimleri kapsamadığı ve kullanılan meteoroloji veri setinin tam olarak bölgeyi yansıtmadığının tespit edildiği, mevcut hava kalitesi tespit ve hava kalitesi modelleme çalışmalarının yukarıda anlatılan yöntemlerle hesaplanacak şekilde tekrarlanması gerektiği, ÇED Raporunda kazı, dolgu, nakliye, kömür depolama ve yükleme benzeri faaliyetlerden dolayı baca dışı kaynaklı toz emisyonları ile ilgili bir araştırma ve raporun bulunmadığı görüldüğünden, belirtilen eksikliklerin ÇED Raporunu dolayısıyla ÇED Olumlu kararını sakatlayıcı, önemli nitelikte eksiklikler olduğu, söz konusu eksikliklerin ÇED Raporu hazırlanmak suretiyle giderilmesi gerektiği anlaşıl-makla aktarılan hususlarda eksik hazırlandığı anlaşılan ÇED Raporu dayanak alınarak tesis edilen dava konusu ÇED Olumlu kararında belirtilen yönlerden hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır”

denilmiştir.

2.4.3.c CENAL Entegre Enerji Santrali (1320 Mwe (2x660 Mwe) / 1380 Mwm / 2926mwt), Atık Depolama Sahası, Derin Deniz Deşarjı Projesi İçin Verilen 23.09.2014 Tarih ve 3618 Sayılı İşlemlerle Verilen ÇED Olumlu Kararının İptali Davası⁶

Çanakkale İdare Mahkemesi 28.11.2018 günlü karar ile 23.09.2014 gün ve 3618 sayılı ÇED Olumlu kararının iptaline karar verilmiştir.

Çanakkale İdare Mahkemesi'nin 2017/1091 E., 2018/1023 K. sayılı kararında, 2017/167 E. sayılı dosya kapsamında hazırlanan bilirkişi raporunda, meteoroloji ile ilgili bilirkişinin verdiği görüşleri esas almıştır.

Bahsedilen bilirkişinin görüşünde, 2012 ve 2014 tarihli ÇED Raporları ile ilgili;

- a)** *Santralin bulunduğu bölgenin hava açısından mevcut kirlilik yükünün belirlenmesi aşamasında hava kalitesi tespit çalışmasının iki ay süresince sekiz noktada gerçekleştirildiği, ancak hava kalitesinin mevsimsel değişimlerden etkileneceği dikkate alındığında hava kalitesi tespit çalışmasının tüm mevsimleri kapsayacak şekilde en az bir yıl boyunca gerçekleşmesi gerektiği,*
- b)** *Hava kalitesi modellemesinde Erdek ve Bandırma Meteoroloji İstasyonlarından alınan son 10 yılın yönler göre aylık esme sayıları toplamı verilerinden yararlanılarak her yıl için hangi yönlerden daha fazla rüzgâr estiğinin bulunduğu, ancak Erdek'e göre Bandırma'nın daha da doğuda olduğu ve bu şekilde çalıştırılan modelin Karabiga'yı daha az temsil ettiği, bunun yerine uzun yıllar verisi için Bandırma ve Çanakkale meteoroloji istasyonlarında türetilen yeni bir veri seti ile Karabiga merkezli modeli çalıştırmanın daha doğru olacağı,*

⁶ Çanakkale İdare Mahkemesi 2017/1091 E ve 1023 K.

- c) *ÇED raporunda Erdek ve Bandırma Meteoroloji İstasyonlarından alınan son on yılın verileri ile Çanakkale'nin 1970 yılından itibarenki verilerinin bir mukayese edildiği, yıllar içerisinde iklimlerin değiştiği, 1970-2010 ortalamaları ile 2002-2010 ortalamalarının, diğer deyişle farklı zaman aralıklarının bir arada değerlendirilmesi suretiyle kullanılan verilerin çalıştırılan ve raporda sunulan modeli yanlış yönlendirmiş olabileceği, kümülatif etki değerlendirmesi için kullanılan yöntemin bölgesel olarak doğru kabul edilebileceği ancak daha geniş ölçekte (Marmara ve hatta Güney Marmara Bölgesi) yeterli olmayabileceği, çünkü Aeromod Hava Kalitesi Modeli'nin sonuçlarının kirlетici kaynağından 50 km uzaklığa kadar güvenilir olduğunun kabul edildiği, diğer taraftan kümülatif etki değerlendirmesi için çalıştırılan modelde incelenen yaklaşık 2500 km²'lik alan için sadece Erdek ve Bandırma Meteoroloji İstasyonlarına ait verilerin kullanıldığı, bu istasyonların incelenen saha dışında olduğu, topoğrafyası ve bitki örtüsü sıklıkla değişkenlik gösteren ve içerisinde farklı mikro iklimler barındıran bölgenin tek bir meteoroloji istasyonu ile ifade edilmesinin mümkün olmadığı, bu istasyonların inceleme sahasının dışında kaldığı ve bölgeyi temsil konusunda şüphe yaratacağı,*
- d) *Meteorolojik veriler kapsamında 2012 tarihli ÇED raporunda hava kalitesi değerlendirmesi ve modellemesi çalışmalarında mevcut hava kalitesi tespit çalışmalarının tüm mevsimleri kapsamadığı ve kullanılan meteoroloji veri setinin tam olarak bölgeyi yansıtmadığını,*

gereke sunarak, mevcut hava kalitesi tespit ve hava kalitesi modelleme çalışmalarının yukarıda anlatılan yöntemlerle hesaplanacak şekilde tekrarlanması gerektiği şeklinde tespit ve görüşlere yer verilmiştir.

Çanakkale İdare Mahkemesi, kararında; “*Bilirkişi raporunu anılan kısmının hükme esas alındığı ve Mahkememizin 28.11.2018 tarih ve E:2017/167, K:2018/1022 sayılı iptal kararının gerekçesinin bir kısmını oluşturduğu, Mahkememizce iptaline karar verilen 09.05.2012 tarih ve 2506 sayılı ÇED Olumlu kararına dayanak 2012 tarihli ÇED Raporunda ve dava konusu işleme dayanak 2014 tarihli ÇED Raporunda, hava kalitesi tespit çalışmaları ve hava kalitesi modellemelerinde aynı verilerin ve aynı yöntemlerin kullanıldığı, dolayısıyla Mahkememizin 28.11.2018 tarih ve E:2017/167, K:2018/1022 sayılı kararında yer alan bu yöndeki hukuka aykırılık gerekçesinin 2014 tarihli ÇED Raporu için de geçerli olduğu görülmektedir*” değerlendirmesini yapmıştır.

2.4.3.d CENAL Entegre Enerji Santrali (1320 Mwe (2x660 Mwe) / 1380 Mwm / 2926mwt), Atık Depolama Sahası, Derin Deniz Deşarjı Projesi İçin Verilen 09.01.2019 Tarih ve 5318 Sayılı İşlemlerle Verilen ÇED Olumlu Kararının İptali Davası⁷

Çanakkale İdare Mahkemesinin 2017/1091 E., 2018/1023 K. sayılı 28.11.2018 günlü kararı ile Cenal Entegre Enerji Santrali için verilen 23.09.2014 tarihli ÇED Olumlu

⁷ Çanakkale İdare Mahkemesi 2019/143 E.

kararının iptal edilmesi üzerine, proje sahibi tarafından Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2009/7 sayılı Genelgesi kapsamında tekrar ÇED başvurusu yapılmıştır. 9 Ocak 2019'da ÇED Olumlu kararı verilmiştir.

Sunulan revize ÇED Raporunda, Çanakkale İdare Mahkemesinin 2017/1091 E. ve 2018/1023 K. sayılı kararında yer verilen hukuka aykırılığın giderildiği iddia edilmiştir. Ancak, eksikliklerin giderildiği iddiasına dayanak gösterilen hava modelleme raporu; Bakanlıktan temin edilen Nihai ÇED Raporu eklerinde yer almamaktadır.

Cenal Entegre Enerji Santrali hakkındaki ÇED Olumlu kararını iptal eden Çanakkale İdare Mahkemesi 2017/1091 E., 2018/1023 K. sayılı kararında, iptal gerekçesi olarak bilirkişi raporunda tespit edilen meteoroloji verilerinin eksikliklerine ve hatalarına işaret etmiştir. Bilirkişi raporunda, santralin kurulduğu bölgenin meteorolojik ve iklimsel koşulları belirlenirken Çanakkale Meteoroloji İstasyonu verileri esas alındığını ancak Karabiga'ya 84 kilometre uzaklıktaki noktadan alınan verilerin Karabiga'nın iklim özelliklerini yansıtmadığı tespit edilmiştir. Onaylanan yeni ÇED Raporuna Çanakkale Meteoroloji İstasyonuna ek olarak, Biga/Kemer Köyü Meteoroloji İstasyonu, Bandırma Meteoroloji İstasyonu ve Erdek Meteoroloji İstasyonundan edinilen verilerin de eklendiği iddia edilmektedir. Ancak bu verilerin eklenmesi, santralin planlanmasında kullanılmamıştır. Zira bilirkişi raporunda hava modellemesine ilişkin tespit edilen asıl eksiklik giderilmemiştir. Nihai ÇED Raporunda, sadece dört ayrı istasyonun verileri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir ancak hava kalite modellemesinin nasıl yapıldığına dair bir veri bulunmamaktadır.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, TMMOB Kimya Mühendisleri Odası, İda Dayanışma Derneği ile Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği tarafından ÇED Olumlu kararı hakkında yürütmeyi durdurma talepli iptal davası açılmıştır. Dava dilekçesinde;

'Revize ÇED Raporunda; hava modellemesi ile ilgili eksikliklerin giderilmediği, ÇED sürecinde bu yönde sunulan kurum görüşlerinin dikkate alınmadığı,

Çanakkale İdare Mahkemesi'nin 2017/1091 E ve 2018/1023 K sayılı kararında, Nihai ÇED Raporunda projenin zeytinlik sahalar ve tarım alanları üzerindeki etkilerine yönelik değerlendirme ve taahhütlere yer verilmesini yeterli gördüğü; mahkemenin zeytinlik sahalarla ilgili mevzuattan kaynaklanan "en az 3 KM uzaklık" kuralını uygulamamış olmasının hukuki hata olduğu,

Proje sahasının etki alanı içerisinde Akdeniz Foklarının yaşam alanlarının olduğu

Halk sağlığı ve çevre sağlığının irdelenmediği, Halk Sağlığı uzmanları olmayan bilirkişi raporlarına dayanılarak verilen iptal kararların hukuka aykırı olduğu,'

İddiaları ileri sürülmüştür.

2.5. Eskişehir’de Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler

2.5.1 Eskişehir ili, Odunpazarı İlçesi, Sevinç Mahallesi mevkiinde TKİ Genel Müdürlüğü’ne Ait Yeraltı Kömür Ocağı Projesi ÇED Gerekli Değildir Kararının İptali Davası⁸

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından Eskişehir ili, Odunpazarı İlçesi, Sevinç Mahallesi mevkiinde TKİ Genel Müdürlüğü’ne Ait Yeraltı Kömür Ocağı Projesi ÇED Gerekli Değildir kararının iptali davası açılmıştır. Mahkeme tarafından yürütmenin durdurulmasının reddi kararı verilmiş olup duruşma ve bilirkişi incelemesi yapılmadan dosya karara bağlanmıştır. 06.04.2018 tarihli Mahkeme kararında;

“Olayda; dava konusu işleme dayanak olan proje tanıtım dosyasında, çıkarılacak kömürün kurulacak termik santrale verilerek değerlendirileceğinin belirtildiği, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü Garp Linyitleri İşletme Müdürlüğünce yapılması planlanan “Yeraltı Kömür Ocağı” projesinin yakınında yer alan Elektrik Üretim A.Ş tarafından yapılması planlanan ‘Alpu Termik Santrali Ve Bu Santrale Kömür Sağlayacak Olan Rezerv Alanındaki Yeraltı Maden İşletmesi İle Kül Düzenli Depolama Tesis’ işine ilişkin olarak iş bu dava konusu projeden ayrı ve bağımsız olarak “ÇED Olumlu” kararının verildiği görülmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalar ile dosyada bulunan bilgi ve belgelerden; Alpu Termik Santrali Projesinde, yakıt olarak kullanılacak kömürün bir kısmının dava konusu tesisten elde edileceği anlaşıldığından, ‘Yeraltı Kömür Ocağı’ projesi ile ‘Alpu Termik Santrali ve Bu Santrale Kömür Sağlayacak Olan Rezerv Alanındaki Yeraltı Maden İşletmesi ile Kül Düzenli Depolama Tesis’ projesinin entegre tesis niteliğinde olduğu, dolayısıyla, her iki projenin çevresel etkilerinin kümülatif olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.” denilerek işlemin iptaline karar verilmiştir.

Eskişehir 2. İdare Mahkemesi tarafından verilen karar, Eskişehir Valiliği tarafından temyiz yoluna götürülmüştür. Temyiz mercii olarak dosyayı inceleyen Danıştay 14. Dairesi tarafından; gerekçesi değiştirilerek onama kararı verilmiştir.⁹

Danıştay, Proje Tanıtım Dosyasında sadece Alpu Termik Santraline yönelik kömür üretimi yapılacağına dair bir ibare bulunmamaktadır gerekçesine ileri sunarak Alpu Termik Santrali ile ÇED Gerekli Değildir kararı verilen kömür ocağı işletmesi projesinin entegre tesis niteliği taşımadığı değerlendirmesi yapmış, Eskişehir 2. İdare Mahkemesi kararının gerekçesini yerinde bulmamıştır.

8 İş bu dosya bilgileri meslektaşımız Av. Ayşe Ünlüce aracılığıyla edinmiş bulunmaktayız. Eskişehir 2. İdare Mahkemesi 2018/62E, 2018/249K

9 Danıştay 14. Dairesi 2018/1877 E ve 2018/4777 K

Danıştay, kömür ocağının proje sahası çevresindeki orman, mera ve Porsuk Çayı dahil tamamına yapacağı olumsuz etkilerin daha ayrıntılı incelenmesi gerektiğini belirterek, planlanan faaliyetle ilgili ÇED Raporu hazırlanmalıdır diyerek ‘ÇED Gerekli Değildir’ kararının hukuka aykırı olduğuna karar vermiş ve Eskişehir 2. İdare Mahkemesinin iptal kararını, bu gerekçe ile onamıştır.

2.5.2 Alpu Termik Santrali Ve Bu Santrale Kömür Sağlayacak Olan Rezerv Alandaki Yeraltı Maden İşletmesi ile Kül Düzenli Depolama Tesisi Projesi Hakkında Verilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararının İptali Davası¹⁰

Alpu Termik Santrali ve Bu Santrale Kömür Sağlayacak Olan Rezerv Alandaki Yeraltı Maden İşletmesi ile Kül Düzenli Depolama Tesisi projesi Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu kararının iptali hakkında birçok kurum ve yurttaş tarafından dava açılmıştır. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi aracılığıyla dava dosya bilgilerine ulaştığımız için bu raporda sadece Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ve ortak davacılarının bulunduğu Eskişehir 2. İdare Mahkemesi 2018/191 E. sayılı dosyasının sürecinden söz edeceğiz; ancak diğer dosyalarda da süreç aynı olup karar neticeleri de ortaktır.

Eskişehir 2. İdare Mahkemesi, Büyükova Koruma Alanı olan Alpu Ovası’nın amacı dışında kullanımına ilişkin kamu yararı kararı alınması gibi birçok hususun¹¹ hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle açılan davada 15.05.2018 tarihli karar ile mahkeme yürütmenin durdurulması talebinin reddine karar vermiştir.

Anılan “ÇED Olumlu” kararı ile ilgili, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarafından açılan iptal davası dosyasında¹², Eskişehir 1. İdare Mahkemesince yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu hazırlanacak rapor, aynı işlemle ilgili gerek Eskişehir 1. İdare Mahkemesi gerekse Eskişehir 2. İdare Mahkemesinde görülen diğer davalarda, bekletici neden olarak kabul edilmiş; bu dosyalar kapsamında ayrıca keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmamıştır.

Dosya kapsamında 28.09.2018’de keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmıştır. Hazırlanan bilirkişi raporu; Alpu Termik Santrali için hazırlanan nihai ÇED Raporunda projenin entegre olarak ele alınmadığı; projenin çevre, tarım ve toplum üzerindeki etkilerin yerterince incelenmediği, nihai ÇED Raporunun eksik, fahiş hata ve temelsiz varsayımlar içerdiği nedeniyle kabul edilemez olduğu yönünde değerlendirmeler içermektedir.

10 Eskişehir 2. İdare Mahkemesi 2018/191 E

11 Cömert Uygur Erdem, Hülya Yıldırım, Alpu Termik Santrali Nihai ÇED Raporu Hukuki Değerlendirmesi, Ekoloji Kolektifi, Mart 2018, <http://iklimadaleti.org/wp-content/uploads/2018/08/alpu-tes-nihai-ced-raporu-hukuki-degerlendirme-2.pdf>, Son Erişim Tarihi:19.03.2018

12 Eskişehir 1. İdare Mahkemesi, 2018/203 E.

Raporda, kömür rezerv alanı ile termik santral arasında kömürün nakline ilişkin işlemlerin ÇED Raporunda yer almaması, santral soğutma suyunun Gökçekaya Baraj Gölü'nden santrale getirilmesine dair faaliyetlerden de ÇED Raporunda bahsedilmemesi gibi nedenlerle, projenin entegre olarak ele alınmadığı görüşü sunulmuştur.

Bilirkişi raporunda; Nihai ÇED Raporunda kül depolama alanı için hiçbir hidrolojik çalışma yapılmadan ve yeraltı suyu hareketi ve kalitesi belirlenmeden karar verildiği belirtilerek; bu yöntemi bilimsel açıdan uygunsuz olduğu söylenmiştir.

Bilirkişi raporunda, Nihai ÇED Raporunda, proje alanının, Alpu-B Sektörü Kömür Rezerv sahasına yakınlığı sebebiyle belirlendiği, ancak bu rezerv alanının hangi parametrelere göre seçildiği belirtilmediği, Alpu-B Sektörü Kömür Rezervi santral için yeterli gelmezse diğer rezerv alanlarından santrale nasıl kömür getirileceğine dair bilgi verilmediği tespit edilmiştir.

Bilirkişi raporunda ayrıca, Santral projesinin inşaat dönemi için toz dağılım modellenmesi yapılmadığı, maden işletmeye geçince madenden çıkarılacak pasanın (ekonomik değeri olmayan maden hafriyatı) nerede ve nasıl depolanacağı belirsiz olduğu, proje atıklarının hesaplanmasında, inşaat dönemindeki faaliyetler dahil edilmediği için ortaya çıkacak kümülatif atık miktarının tam olarak belirlenemediği, hidrolojik çalışmaların eksik yapıldığı, termik santral bacasından çıkacak atık ısının yayılım yönü ve etki mesafesi konusunda herhangi bir çalışma yapılmadığı oysa baca gazının rüzgâr tüneline modellenmesi gerektiği, ÇED Raporunda santralde kullanılacak içme ve kullanma suyunun Gökçekaya Baraj Gölü'nden getirileceğinin belirtildiği, ancak bu su isale hattının geçtiği bölgede, üzerine kurulacağı tarım arazilerine nasıl etki yapacağı ÇED Raporunda ele alınmadığı tespitlerine yer verilmiştir. Ayrıca dere yataklarının taşkınına karşı analiz yapılmadığı, nem dağılımı grafiklerinin yanlış oluşturulduğu, buharlaşma değerlerinin hatalı kullanıldığı, baca gazından çıkan kirleticilerinse hangi yöne ve ne kadar uzağa gidip hangi bölgelere etki yapabileceğinin hesaplanmadığı, neredeyse tüm analizleri ve hava kalite modellemelerinin hatalı olduğu vurgulanmıştır.

Santralde yakılacak kömürden geriye kalacak küle ilişkin analizlerin yeterli olmadığı, kül içeriğinin su kaynaklarına karışabilme olasılığının incelenmesi gerektiği ve karıştığı takdirde insan ve çevre sağlığına olası etkilerin belirlenmesi için teknik destek alınması gerektiği, santralde ortaya çıkacak külün özelliklerinin tam olarak belli olmadığı, dolayısıyla santralde yakılacak kömür örneklerinin elementer analizinin yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Bilirkişi raporunda, ÇED Raporundaki meteorolojik veriler ve hava modellerinin incelendiği bölümde, iklim değişikliği hesaba katılmaksızın uzun yıllar meteoroloji verisinin kullanmanın isabetsiz kestirimlere yol açtığı, pek çok fahiş hata yapıldığı, birim isimlerinin yanlış kullanıldığı, tabloların yanlış oluşturulduğu, metodolojik birçok yanlışlığın da

yapıldığı belirtilerek meteorolojik bültenlerin kullanım biçimi hakkında “ÇED Raporunda verilen meteorolojik veri tabloları bir şey ifade etmemektedir. ÇED Raporunda hava kirliliği modelleme çalışmasında ‘Eskişehir meteoroloji istasyonu uzun yıllar bülteninden (1960-2016) yararlanılarak 2016 yılının en uygun olduğunu karar verilmiş’ denilmektedir. Meteorolojik bülten, uzun yılları kapsayan bir sayfalık aylık ortalama verileri gösteren cetveldir. Bu tür bir veriden nasıl bir sonuç çıkarıldığını anlamak mümkün değildir. Bu nedenle 2016 yılının kullanışlı belirsizdir” denilmiştir.

Bilirkişi heyeti, termik santral proje alanındaki tüm kültür varlıklarının tahrip edilmeden korunması gerektiği vurgulayarak, “Sit alanlarında bilimsel arkeolojik çalışmalar dışında herhangi bir şekilde kazı, toprak alımı veya toprak yığılı gibi yüzey toprağını etkileyecek hiçbir çalışmanın yapılmaması” uyarısında bulunmuştur.

Bilirkişi raporunda ayrıca, ÇED Raporunda proje alanında kalacak orman arazileri hakkında ciddi maddi hatalar bulunduğu ileri sürülerek “Kül depolama tesisi sınırları içinde kalan bozuk nitelikteki ormanlık alanların üretime konu ormanlık alanlar için koruma görevi yaptıkları görülmektedir. Bölgede planlanan termik santralin yapılması durumunda başta üretime konu ormanlık alanlar olmak üzere, toprak yapısı, yaban hayatı hidrolojisinde geri getirilemeyecek bozulmaların yaşanması kaçınılmazdır.” denilmiştir.

ÇED Raporunda ve eklerinde, flora tablosu oluşturulmasında hangi alanların örnek olarak alındığı, hangi envanter yöntemi kullanıldığına dair bilgi verilmediği, flora çalışması teknik (bilimsel) olarak kabul edilemeyecek ölçüde yetersiz olduğu değerlendirilmiştir.

Bölgedeki hayvanların termik santralin kurulumunun ardından yaşamlarını nasıl sürdüreceğine ilişkin değerlendirmelerde ise ÇED Raporunda yer alan, “Proje sahası içerisinde hareket halinde bulunan fauna türlerinin proje çalışmaları sırasında meydana gelecek tozuma, gürültü ve ışıktan etkilenmesi kaçınılmazdır. . . Bu durumdan etkilenmemek için hareket halinde olan fauna türleri, benzer özelliklere sahip farklı habitatlara gideceklerdir. Yapılan gözlemler neticesinde tespit edilen fauna türleri bölgede ve ülkemizde geniş yayılış göstermektedir” şeklindeki değerlendirmelerin “bilimsel gerçeklerden tamamen uzak” olduğu, herhangi bir etki altında kalan canlıların uygun habitatlara gideceği varsayımının, göç edilen habitatteki canlı varlığını yadsıyan bir yaklaşım anlamına geldiğini belirtilirken, bilirkişi değerlendirmesinde “Böyle bir önermenin yapılabilmesi bu değerlendirmeyi yapan kişilerin koruma biyolojisi, türlerin biyo-ekolojisi ve ekosistem ekolojisi hakkında en temel bilgilere dahi sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır ki bu son derece üzücü bir sonuçtur” sözlerine yer verilmiştir.¹³

13 Eskişehir’e termik santral projesinde bilirkişi raporu: “Etkiler değerlendirilmemiş, flora-fauna ve hava analizleri yetersiz, entegre kuralına aykırı” - Doğu Eroğlu - (<https://medyascope.tv/2018/12/31/eskisehire-termik-santral-projesinde-bilirkişi-raporu-etkiler-değerlendirilmemis-flora-fauna-ve-hava-analizleri-yetersiz-entegre-kuralına-aykiri/> - Erişim tarihi:24.02.2019)

ÇED Olumlu kararının iptali ile ilgili Eskişehir 1. İdare Mahkemesi'nde görülen davalarda 27.02.2019; Eskişehir 2. İdare Mahkemesi'nde görülen davalarda ise 28.02.2019 tarihinde duruşma yapılmasına karar verilmiştir. Anılan dosyalarda, davalı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile davalı yanında davaya müdahil olan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile EÜAŞ avukatları, anılan tarihlerde başka duruşmalarının olduğunu gerekçe göstererek duruşmanın ileri bir tarihe ertelenmesini talep etmişlerdir. Eskişehir 2. İdare Mahkemesi, davalı ve davalı yanında müdahil kurumların taleplerini kabul ederek, 28.02.2019 yapılacak duruşmanın tarihini ileri bir tarihe ertelemiştir. 3 ve 4 Nisan 2019 günü bu davanın duruşmaları yapılmıştır.

2.5.3 Alpu Termik Santrali Projesinin Özelleştirme Kapsamına Alınmasına, İşletme Hakkının Verilmesi Yöntemiyle Özelleştirilmesine Ve İhale İlanının Yapılmasına Dair İşlem Hakkında Dava

Dava konusu Özelleştirme Yüksek Kurulunun 22.09.2017 tarih ve 2017/89 sayılı kararı ile Elektrik Üretim A.Ş.'ye ait taşınmazların (kömür rezerv alanı ile bu rezerve dayalı santralin ve diğer varlıkların yapılacağı alanlar) özelleştirilmesine yönelik ihale ilanına dair işlem tesis edilmiştir.

Anılan idari işlem hakkında, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, TMMOB'a bağlı Kimya Mühendisleri Odası ve diğer kurumlar tarafından Danıştay'da yürütmeyi durdurma talepli iptal davası açılmıştır.

Danıştay 13. Dairesi'nde görülen davalarda, 09.01.2018 tarihinde yürütmeyi durdurma talepleri reddedilmiştir. Danıştay savcılığının dosyaya sunduğu mütalaada,

(...) Eskişehir ilindeki Alpu Ovası'nın da 12.12.2016 tarih ve 2016/9620 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile büyük ova koruma alanı olarak belirlendiği, koruma alanı içinde kalan bu taşınmazların, marjinal tarım, özel ürün, sulu mutlak ve kuru mutlak tarım arazisi niteliğini taşıdığı ve dünya lületaşı rezervlerinin büyük kısmının da buradan karşılandığı gözetilmeksizin 5403 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki amacına aykırı şekilde özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır. Elektrik Üretim AŞ'ye ait taşınmazların, kömür rezerv alanı ile bu rezerve dayalı santralin ve diğer varlıkların yapılacağı bölgenin, tarım dışı amaçla kullanılmasını uygun bulan Toprak Koruma Kurulu kararının da, dayanağı Yönetmelik değişikliğine karşı açılan davalar sonucunda verilmiş iptal kararları ile hukuken geçersiz hale geldiği görülmekte olup, özelleştirmeye konu çevre düzeni imar planı değişikliği henüz kesinleşmediği ve ÇED Raporu süreci de tamamlanmadığı halde Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı alınmış ve ihalesi de ilan edilmiştir.

T.C. Anayasası'nda, devletin tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önleyeceği, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel

ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştıracağı hükümlerine yer verildiğinden, varlıkların özelleştirme kapsam ve programına alınması ve satışına yönelik işlemlerin de, Anayasa'nın tarım ve hayvancılığın korunması ile ilgili olarak devlete ödev olarak getirdiği yükümlülükler dikkate alınarak hukuka uygun şekilde tesis edilmesi gerektiği, 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun da; 1. maddesinde yer aldığı üzere toprağın korunması, geliştirilmesi, tarımsal arazilerin çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak planlı kullanımının sağlanmasını amaçladığı açıktır.

Bu nedenle, Alpu Büyük Ova Koruma Alanı içindeki taşınmazların, marjinal tarım, özel ürün, sulu mutlak ve kuru mutlak tarım arazisi özelliğinin yanı sıra fiili ve hukuki durumu itibarıyla de özelleştirme kapsam ve programına alınmasınının 4046 sayılı Yasanın 1. maddesinde tanımlanmış özelleştirmenin amacı ile örtüşmediği, Alpu Ovası'nın "büyük ova koruma alanı" olarak belirlenmesine ilişkin 12.12.2016 tarih ve 2016/9620 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına, 5403 sayılı Yasanın da amacına ve kamu yararına aykırı olduğu anlaşıldığından, Elektrik Üretim A.Ş.'ne ait taşınmazların (kömür rezerv alanı ile bu rezerve dayalı santralin ve diğer varlıkların yapılacağı alanlar) özelleştirilme kapsam ve programına alınmasına ilişkin dava konusu Kurul Kararının iptaline karar verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

denilmiştir. Anılan işlemle ilgili davaların duruşması, 28 Mayıs 2019'da yapılacaktır.

2.5.4 Acele Kamulaştırma İşlemi Hakkında Dava¹⁴

Alpu Termik Santrali Projesi kapsamında gerçekleştirilen acele kamulaştırma işlemi yapılan taşınmazlar arasında, Tepebaşı Belediyesi'ne ait taşınmazların bir kısım taşınmazları da bulunmaktadır. Tepebaşı Belediyesi'nin anılan acele kamulaştırma işlemi hakkında, Danıştay'da yürütmeyi durdurma talepli iptal davası açmıştır.

Danıştay 6. Dairesi, 17.10.2018 tarihli kararı ile,

'Uyumsuzlukta, acele kamulaştırma işlemine konu termik santral için yapılan çevre düzeni planı değişikliğinin kesinleşmediği, anılan plana ve tarım dışı kullanım kararlarına karşı davaların açılmış olduğu, termik santral için ÇED Olumlu kararının iptali istemiyle de açılan davalar olduğu ve ilişkili projedeki ÇED Gerekli Değildir kararının ise Mahkemece iptaline karar verildiği gibi termik santral kurulacak alanın büyük ova koruma alanında kaldığı ve verimli tarım alanları olduğu, burada santral nedeniyle oluşabilecek su kirliliğinin tarım alanlarına etkisinin detaylı olarak irdelenmediği, Dünya lületaşı rezervlerinin

14 26/04/2018 tarihli, 30403 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 26/03/2018 tarihli, 2018/11555 sayılı Bakanlar Kurulu kararı

büyük bir kısmının alandan karşılandığı, dolayısıyla taşınmazların termik santral için kamulaştırılmasında üstün kamu yararının bulunmadığı, bu durumda taşınmazın acele kamulaştırılmayacağı, davalı idarelerce de 2942 sayılı Kanununun 27. maddesinde yer verilen acelelik halinin ortaya koyulmadığı sonucuna varıldığından, davaya konu taşınmazların acele kamulaştırılması yolunda tesis edilen Bakanlar Kurulu kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır.’

gerekçesine dayanarak, acele kamulaştırma kararının yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir.

2.5.5 Eskişehir İli 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni Planında Yapılan Değişiklik Hakkında Açılan Dava¹⁵

Bahsi geçen ÇDP plan değişikliği hakkında Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, TEMA gibi kurum ve kuruluşlar tarafından yürütmeyi durdurma talepli iptal davası açılmıştır.

TEMA tarafından açılan dava kapsamında; Eskişehir 1. İdare Mahkemesince yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu hazırlanacak rapor, aynı işlemle ilgili açılan diğer davalarda bekletici neden olarak kabul edilmiş; bu dosyalar kapsamında ayrıca keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmamıştır.

Keşif ve bilirkişi incelemesi 6 Temmuz 2018’de gerçekleştirilmiştir.

Sunulan bilirkişi raporunda; ÇDP’de yer seçiminin yapılmadığı, bu hususla ilgili plan açıklama raporunda, yer seçiminin alt ölçekli plan çalışmaları sırasında belirleneceğinden söz edildiği; bu durumun planlama disiplini içeriğine ve imar mevzuatına aykırı olduğu, yer seçim kararının mekansal olarak gösterilmiş olması gerektiği, plan açıklama raporunda Eskişehir Alpu Büyük Ova alanının üzerinde durulmadığı, plan değişikliği işleminin Alpu Ovasının tamamen yitirilmesine neden olacak tehditleri barındırdığı, mutlak tarım arazisi olan proje sahasının amaç dışı kullanılmasına izin veren işlemlerin hukuken tartışılır olduğu vurgulanmıştır.

Bilirkişi raporunda,

‘Proje için hazırlanan ÇED Raporunda, çevresel etkilerin değerlendirilmesinde “entegre proje” yaklaşımının kullanılmadığı, özellikle kömür rezerv alanı ile termik santral arasındaki mesafe nedeniyle kömürün, isale kömür konveyör hattı ile taşınması söz konusu olacağından, bu sistemin inşaatı, yine santral için gerekli soğutma suyunun getirileceği Gökçekaya Baraj Gölünden alınacak soğutma suyu için kurulması gereken isale hattı ve su deşarj hattı gibi birden fazla faaliyetin gerçekleşeceği bir alanda sadece Termik Santral

¹⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığınının 26.09.2017 tarihli Onayı ile kabul edilip askıya çıkarılan 1/100.000 ölçekli Eskişehir Çevre Düzeni Planı Değişikliği

Kuruluş ve İşletme Sahasında ve kömür rezerv alanında yapılacak faaliyetlerin çevresel etkilerinin ele alınmasının bilimsel açıdan doğru bir yaklaşım olarak görülmediği,

Kül depi alanı için hiçbir hidrolojik çalışma yapılmadan ve yeraltısuyu hareketi ve kalitesi belirlenmeden, karar verilmesinin bilimsel açıdan yeterli olmayacağı,

B Sektörü rezerv alanının uygunluğunun hangi bilimsel parametrelere göre belirlendiğinin (kömür rezerv miktarı, kömür kalitesi, yeraltı suyu seviyesi gibi) ve 49 yıllık işletim sürecinde istenilen performansın elde edilememesi durumunda diğer rezerv alanlarının neden ve nasıl kullanılabileceğinin açıklanması gerektiği,

ÇED Raporunda yer alan modelleme raporuna göre, toz dağılımının inşaat sırasında oluşacak toz miktarı için değil, tesisin işletilmesi sırasında bacadan kaynaklı PM10 ve çöken toz için yapılmış olduğu; 24 ay gibi uzun bir inşaat süresinde yapılacak faaliyetlere bağlı olarak oluşacak toz miktarının tarımsal alanlarda oluşturacağı etkiler göz önünde bulundurularak, inşaat dönemi içinde toz dağılım profillerinin yapılması ve bu duruma göre de gerekli tedbirlerin alınması gerektiği,

İşletme döneminde madenden çıkacak pasla malzemesinin geçici olarak nasıl ve nerede depolanacağını belirsiz olduğu,

ÇED Raporu kapsamında projeden kaynaklanacak atık miktarlarının hesaplanmasında (hava, su, kül, katı atık vb.) inşaat döneminde proje çerçevesinde yapılacak her türlü faaliyet (maden sahası + santral sahası + konveyör taşıma sistemi + su isale hattı+ deşarj hattı) ve ünitenin dahil edildiği entegre bir yaklaşım kullanılmadığı için oluşabilecek "kü-mülatif atık miktarlarının" tam olarak belirlenemediği,

ÇED Raporu kapsamında yapılan bütün çalışmaların özellikle kömür rezerv alanları re-fere edilecek kapsamda gerçekleştirildiği, ancak, Termik Santral için belirlenen işletme alanı, proje alanında yer alan kül depolama, hafriyat geçici depolama, tehlikeli atık depo-lama alanlarının belirlenmesinde yer altı suyu ve toprak kalitesi açısından kapsamlı bir araştırma yapılmadan karar verildiği,

Hidrojeolojik çalışmaların sadece kömür rezerv alanlarında yapılmış olması, termik san-tral ve kül depolama alanını kapsayan tesis alanında yapılmadığı, gerek kömür rezerv alanı gerekse enerji üretim alanı için yeraltısuyu karakterizasyonunu ortaya koyacak kapsamlı herhangi bir çalışma yapılmadığı, tesis işletmeye alındıktan sonra yapılacak yeraltısuyu kalitesinde olası değişimin ne kadarının projeden kaynaklanacağını nasıl belirleneceğinin tespit edilemeyeceği,

Termik santralin bacasından çıkacak olan atık ısının yayılım yönü ve etki mesafesi ko-nusunda herhangi bir çalışma yapılmadığı, bu kapsamda baca gazının rüzgar tüneline modellemesi gerektiği, söz konusu ÇED Raporunda hava kalitesi için yapılan dağılım mo-dellemesinde 2016 yılı meteorolojik verilerinin kullanıldığı, referans yılı olarak neden 2016 yılının seçildiği ve hangi yöntemle buna karar verildiğinin belirsiz olduğu,

Alpu Termik Santrali ve Kül Düzenli Depolama Tesisinde işletme aşamasında çalışan personel için gerekli içme-kullanma suyu ile proses ve soğutma amaçlı su kullanımı ile ilgili bölümlerde; su tedariki için gerekli onay alınamazsa veya istenilen miktarda su temin edilemezse veya bilimsel ve teknik anlamda su temini ile ilgili sıkıntı yaşanırsa su kaynağı için alternatif bir değerlendirmenin yapılması gerektiği,

tespit edilmiştir.

Bilirkişi raporunun sonuç kısmında; *“Termik santralin yer seçiminin uygun olmadığı, planlama anlayışının şehircilik ilkeleri ve planlama esasları yönünden de uygun görülmediği, plan değişikliği öncesi ve sırasında sürdürülebilir kalkınma amacına uygun olarak ekolojik ve ekonomik kararların bir arada değerlendirilmesine yönelik çalışmaların yeterli olmadığı, santral sahası içinde kalan tarım arazileri ile doğal yapı ve peyzajın korunması ve geliştirilmesinin büyük ölçüde sınırlandığı, doğal yapının, ekolojik dengenin ve ekosistemin sürekliliğinin korunması açısından halen bütünlüğü bozulmuş olduğu tespit edilen arazi varlığının kullanım bütünlüğünün iyice bozulacağı ve sonuç olarak faaliyetin neden olabileceği çevre sorunlarını önleyici strateji ve politikaların yeterli görülmediği ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte plan değişikliğini gerektiren faaliyetin, ülke ekonomisine ve enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasına olumlu katkı sağlamakta ise de üstün kamu yararı açısından uzun dönemde çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin dikkate alınması halinde, dava konusu plan değişikliğinin uygun olmayacağı”* değerlendirilmesi yapılmıştır.

2.5.6 Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Hakkında Açılan Dava¹⁶

Anılan Yönetmelik değişikliği ile ilgili Eskişehir Büyükşehir Belediyesi TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası gibi kurumlar tarafından dava açılmıştır. Davada, 24.01.2018 tarih ve 30311 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in 1. maddesi ile değiştirilen Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmelik’in 6. maddesinin 1/c bendinin iptali ve yürütmesinin durdurulması istenmektedir.

Danıştay 10. Dairesi, yönetmelik değişikliği hakkında yürütmeyi durdurma kararı vermiştir. Yürütmeyi durdurma kararında,

‘Yukarıda yer verilen mevzuatın birlikte incelenmesinden; Anayasamızın toprağın bütünlüğünü ve verimliliğini korumak ve geliştirmek, sanayi ile tarımın dengeli ve uyumlu biçimde geliştirilmesi noktasında Devlete yüklediği ödevlerin gereği olarak; tarıma elverişli toprak varlığının sınırlı bir kaynak olduğu, alternatif alanlar bulunmasına karşın tarım

16 24/01/2018 tarih ve 30311 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 1. maddesi hakkında açılan dava

dışı kullanım amacıyla tercih edilmesi ve yanlış kullanımlar gibi sebeplerle arazi varlığımızın geri dönülemez biçimde üretim kabiliyetini kaybettiği hususlarının kabulü ile verimli, değerli toprakların tarım dışı kullanımı için kamu yararı şartı yanında Toprak Koruma Projesinin de gerekli olduğu ve tarım dışı kullanıma mutlaka Kurul tarafından karar verilmesi gerektiği gibi her ilde oluşturulması öngörülen Toprak Koruma Kurullarının, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra sivil toplum örgütlerinin, çalışmaların bilimsel veriler ile desteklenebilmesi amacıyla da üniversite temsilcisinin ve Çevre Komisyonu tarafından önerilen ve özel kanunlarla koruma altına alınmış alanlarda uygulama yapan birimin yetkili temsilcisinin de katılımıyla, Kanunla işaret edilen görevlerini, katılımcı, hızlı ve etkin yürütebilmesinin, dava konusu Yönetmeliğin dayanağı bulunan 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun temel amacı olduğu, başka bir anlatımla Kanunun, geniş katılımlı bir Kurul ile nitelikli bir çalışma hedeflediği sonucuna ulaşılmıştır.

Dava konusu, 24.01.2018 tarih ve 30311 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 1. maddesi uyarınca “09.12.2017 tarihli ve 30265 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmeliğin 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“c) Kurulun üye tam sayısı ile toplanması esastır, ancak zorunluluk halinde en az altı üye ile toplanabilir. Kurul, kararları en az beşte üç çoğunlukla ve en az altı üyenin aynı yönde oy kullanması şartı ile alır. Ancak kamuya ait enerji ve ulaşım yatırım projelerinde Kurul, kararları toplantıya katılan üyelerin çoğunluğu ile de alabilir.”

düzenlemesinin incelenmesinde ise nispeten daha az tarım toprağının amacı dışında kullanılmasına sebebiyet verecek daha basit kararlarda toplantı ve karar yeter sayılarında nitelikli çoğunluk aranmakta iken daha geniş alanların tarım dışına çıkarılmasını gerektiren bir kısım yatırımlar yönünden adi çoğunluğun yeterli bulunmasının kendi içerisinde çelişkili olduğu açık olmakla birlikte, enerji ve ulaşım yatırımlarının kamusal niteliği dikkate alındığında “kamuya ait” ve ayrıca “zorunluluk halinde” ifadeleriyle belirsiz bir durum oluşturulması ve toplantı yeter sayısının 6 üyeye ve enerji ve ulaşım yatırımları yönünden ise karar yeter sayısının beşte üç çoğunluktan niteliksiz çoğunluğa düşürülmesi, Kanunun, tarım dışı kullanımda kamu yararı olsa dahi toprak bütünlüğünü ve verimliliğini korumaya yönelik amacına ve açık şekilde 13. maddesine aykırı bulunmaktadır.

Anayasa’nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti’nin nitelikleri arasında sayılan hukuk devletinin en önemli unsurlarından birisi “hukuki güvenlik ilkesi”dir. Hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

Anayasa Mahkemesi, 16.06.2011 tarih ve E:2009/9, K:2011/103 sayılı kararında hukuki belirliliği, "Belirlilik ilkesi yalnızca yasal belirliliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği ifade etmektedir. Erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gereklilikleri karşılması koşuluyla yasalar, mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Aslolan muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır." şeklinde ifade etmiştir.

Dava konusu düzenlemenin ise yukarıda belirtilen gerekçelerle, hukuki belirlilik ve hukuki güvenlik ilkeleriyle bağdaşmadığı sonucuna varılmaktadır.'

gerekçesi ile değişikliklerin hukuka aykırı olduğu değerlendirilmiştir.

2.5.7 Tarım Dışı Amaçla Kullanıma İzin Veren İşlem¹⁷ Hakkında Dava-1

Dava açılan idari işlemde; Eskişehir Tepebaşı İlçesi Sepetçi (Beyazaltın) ve Margı (Kozlubel) Mahallerinde yer alan ve kamulaştırma yapılması düşünülen orman, maliye hazinesi, gerçek ve tüzel kişiler adına kayıtlı toplam 1125 Hektar yüzölçümlü arazide Alpu Termik Santrali ve ek tesisleri ile Atık (Kül) Depolama Sahasını içeren Enerji Üretim Alanı için tarım dışı amaçla kullanılması oy çokluğu ile uygun bulunmuştur.

Eskişehir Büyükşehir Belediye tarafından açılan davada¹⁸, Mahkeme dava konusu edilen idari işlemin yönetmelikte düzenlenen şekil şartını sağlamadığı için idare tarafından yürürlüğe konulmadığını ve sonraki süreçte ilgili alanın tarım dışı amaçla kullanımına ilişkin yeni bir karar alındığını gerekçe sunarak dava konusu edilen kararın idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülmesi gerekli işlem niteliği taşımadığı değerlendirmesini yaparak, davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir.

Davanın reddi yönündeki karar üzerine, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından istinaf yoluna başvurulmuştur. İstinaf Mahkemesi, henüz bir karar vermemiştir.¹⁹

2.5.8 Tarım Dışı Amaçla Kullanıma İzin Veren İşlem Hakkında Dava-2

Eskişehir Tepebaşı İlçesi Sepetçi (Beyazaltın) ve Margı (Kozlubel) Mahallerinde yer alan toplam 410,99 Hektar yüzölçümlü arazinin tarım dışı amaçla kullanılmasına izin veren Eskişehir İl Toprak Koruma Kurulu kararı²⁰ ile bu kararı uygun bulan Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı²¹ işlemi hakkında yürütmeyi durdurma talepli iptal davası açılmıştır.

17 Eskişehir İl Toprak Koruma Kurulu'nun 02.01.2018 tarih 2018/1 sayılı kararı

18 Eskişehir 1. İdare Mahkemesi 2018/130 E ve 2018/301 sayılı karar

19 Ankara Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesi 2018/850 E.

20 Eskişehir İl Toprak Koruma Kurulu'nun 30.01.2018 tarih 2018/2 sayılı kararı

21 Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın 02.03.2018 tarih ve 546214 sayılı kararı

Eriştığımız bilgilere göre anılan işlemler hakkında Eskişehir Büyükşehir Belediyesi²² ve TEMA²³ gibi kurumlar tarafından dava açılmıştır. TEMA tarafından açılan dava kapsamında, yürütmeyi durdurma talebinin değerlendirilmesinin, dosya kapsamında yapılacak bilirkişi incelemesi ve keşif sonrasında hazırlanacak bilirkişi raporuna göre yapılmasına karar verilmiştir.

TEMA tarafından açılan dava kapsamında; Eskişehir 2. İdare Mahkemesince yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu hazırlanacak rapor; aynı işlemle ilgili açılan diğer davalarda, bekletici neden olarak kabul edilmiş; bu dosyalar kapsamında ayrıca keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmamıştır.

Hazırlanan bilirkişi raporunda;

Alpu Termik Santrali ve bu santrale kömür sağlayacak olan rezerv alanındaki yeraltı maden işletmesi ile kül düzenli depolama tesisi projesi nihai ÇED raporunda alternatif bölgeler içinde uygunluk analizi ve kamu yararından bahsedilmiş olmasına karşın, alternatif alan koordinatlarının sunulmamış olduğu ve bunun da büyük ölçüde arazi spekülasyonunu önleme amacına yönelik olarak değerlendirildiği,

Eskişehir Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün 02.02.2018 tarih ve 331469 sayılı Tarım Dışı Amaçla Kullanım İzinleri (Alpu Termik Santrali, Ek Tesisleri ve Atık Depolama Sahası) konulu yazısında 30.01.2018 tarihinde İl Toprak Koruma Kurulu tarafından yapılan inceleme ve değerlendirme neticesinde; talep sahibi tarafından enerji üretim alanının yer seçimine esas olarak yer seçim raporu gönderildiği, yapılan alternatif alan değerlendirmesinde yer seçim raporunda belirtilen hususlar dikkate alındığında teknik olarak seçimi yapılan alan için alternatif alanın olmadığına karara bağlandığı,

Eskişehir İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından 5403 Sayılı Kanun kapsamında ziraat mühendislerinden oluşan teknik ekip marifetiyle düzenlenen haritada gösterilen detaylı toprak etütleri sonuçları incelendiğinde; Alpu Termik Santrali ve İşletmesi ile Kül Düzenli Depolama Tesisi Proje sahası olarak belirlenen toplam 893 hektarlık alanın 410,919 hektarlık kısmının tarım arazisi olduğu ve 5403 Sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesi gerektiği (% 46,02) ve kalan 86,785 hektarlık alanın 4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında değerlendirilmesi, 234,964 hektarlık alanın üzerinde orman arazisi (genellikle çalılık ve boş arazi) olduğu ve kamu yararı ile üstün kamu yararı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ve 160,250 hektarlık alanın 5403 Sayılı Kanunun 3.i maddesi kapsamında kalan tarım dışı alan olduğu ve bu alan için 5403 Sayılı Kanun kapsamında yapılacak herhangi bir işlem bulunmadığı, dava konusu proje sahasının toplam 893 hektarlık alanının 526,114 hektarlık kısmı veya % 58,92'lik kısmının 5403 Sayılı Kanunun 14'üncü maddesi kapsamında Büyük Ova Koruma Alanı olarak ilan edilen Eskişehir - Alpu Ovası sınırları içinde yer aldığına saptanmış olduğu,

22 Eskişehir 2. İdare Mahkemesi 2018/322 E. sayılı dosyası

23 Eskişehir 2. İdare Mahkemesi 2018/121 E. sayılı dosyası

Alpu Termik Santrali ve İşletmesi ile Kül Düzenli Depolama Tesisi Projesini kapsayan sahanın 526,114 hektar veya % 58,92'lik kısmının Büyük Ova Koruma Alanı kapsamı içinde yer alması ve arazi sınıfı bakımından 5403 Sayılı Kanununun 13'üncü maddesi ve 14'üncü maddesi gereğince İl Toprak Koruma Kurulu tarafından değerlendirilmesi gerektiği dikkate alınarak Eskişehir İl Toprak Koruma Kurulunca 30.01.2018 tarih ve 2018/02 sayılı kararı ile söz konusu alanın tarım dışı, kullanım alanı olarak belirlendiği ve bu kararın işbu davanın konusunu teşkil ettiği,

Davalı Valilik İl Toprak Koruma Kurulunun 02.01.2018 tarihinde gerçekleştirilen ilk toplantısında 1.125 hektarlık arazinin amacı dışında kullanımına yönelik gündem maddesinin görüşüldüğü, Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmelik'in 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının c bendinde belirtilen aranan çoğunluk koşulunun sağlanmamasına rağmen, ilgili alanın tarım dışı kullanılmasının uygun bulunduğu, Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmeliğin 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında 24.01.2018 tarih ve 30311 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren değişiklik sonrası bu defa İl Toprak Koruma Kurulunun 30.01.2018 tarihinde yapılan toplantısında ikinci kez aynı proje sahası ile ilgili olarak söz konusu kurulun karar alması ve çoğunluk sayısı ile ilgili olarak yapılan düzenleme sonucunda dava konusu proje sahasında kalan korunması gereken arazilerin tarım dışı amaçlı kullanıma ayrılmasının uygun olduğuna karar verilmiş ve aynı kurulun dava konusu iki farklı toplantısında görüşülen konu ile ilgili olarak yapılan değerlendirme ile ilgili olarak;

(i) Öncelikle 02.01.2018 tarihinde gerçekleştirilen İl Toprak Koruma Kurulu toplantısında değerlendirmeye alınan 1.125 hektarlık arazi ile 30.01.2018 tarihinde gerçekleştirilen İl Toprak Koruma Kurulu toplantısında değerlendirmeye alınan 837 hektarlık sahanın aynı proje sahasına ait arazileri kapsadığı, arazinin amacı dışına çıkarılması hususunun ilk kurulda görüşülmüş olmasına karşın daha küçük bir kısmının yeni bir kurul gündemine alınmasının nedeninin anlaşılamadığı ve

(ii) 02.01.2018 tarihinde gerçekleştirilen İl Toprak Koruma Kurulu toplantısında 6'ncı maddenin c bendinde belirtilen gerekli çoğunluk sağlanamamasına karşın olumlu karar alınmış olmasının da hatalı bir yaklaşım olarak değerlendirildiği,

Dava dosyasında tarafların dilekçelerinde iddia edildiğinin aksine Kurulumuzun saha çalışması sırasında, düzenli depolama tesisi saha sınırları içinde fiilen işletilen lületaşı ocaklarının bulunmadığının tespit edildiği ve fiilen çalışan ocakların da kuruluş alanının sınırlarının dışında kaldığı,

Kuruluş yerinin sınırları içinde kalan mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, diki-li tarım arazileri ile sulu tarım arazileri kapsamında olan arazilere 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Planlaması Kanunu'na göre koruma statüsünün verildiği ve

özellikle bölgedeki tarımsal üretimin ve biyolojik çeşitliliğin sürekliliği bakımından dava konusu arazilerin amaç dışı kullanılmalarının uygun bulunmadığı ancak kısmen sahanın tarımsal bütünlüğünün bozulmuş olması ve Valilik Toprak Koruma Kurulu Kararına esas çalışmalar da dikkate alınarak konunun 5403 Sayılı Kanununun 13'üncü ve 15'inci maddeleri kapsamında işlem yapılmasının yerinde olacağı,

Santral kuruluş sahası içinde kalan ve tarım dışı kullanım izni verilen verimli arazi varlığının bulunduğu bölge ve yörenin koşullarına uygun olarak kıraç ve sulu tarımın yapıldığı, ortalama ürün veriminin yöre ve ülke ortalamasının üzerinde olduğu, kurulması planlanan termik santralin, kömür çıkarma ve işletme dönemlerinde hem santral kuruluş sahası içindeki arazilerde, hem de çevre arazilerde termik santralin bilinen olası etkilerinden doğrudan etkileneyeceği, kısmen bozulmuş olan tarımsal bütünlüğün daha fazla bozulmasının kaçınılmaz olacağı ve tarımsal üretim faaliyetlerin söz konusu kirlenmeden zarar görme olasılığının olacağı,

Projenin, kömür rezerv alanı ve yakın çevresini refere edecek kapsamda gerçekleştirilmiş olduğu, ancak termik santral için belirlenen proje alanı, proje alanında yer alan kül depolama, hafriyat geçici depolama, tehlikeli atık depolama alanlarının belirlenmesinde yer altı suyu ve toprak kalitesi açısından kapsamlı bir araştırma yapılmadan karar verilmesi nedeni ile iş bu raporda önerilen çalışmaların da yapılmasının zorunlu olduğu,

Kurulması istenen termik santralin bacasından çıkacak olan atık ısının yayılım yönü ve etki mesafesi konusunda herhangi bir çalışma yapılmadığı ve baca gazının rüzgar tüneline modellenmesi ile hava kalitesi modelleme yöntemleri ile detaylı çalışması yapılmasının gerekli görüldüğü'

tespit ve değerlendirmeleri yapılmıştır.

Bilirkişi raporu sunulmasına karşın, mahkeme halen yürütmeyi durdurma kararı vermemiştir.

2.5.9 Mahalli Çevre Kurulu Kararı Hakkında Açılan Dava²⁴

Dava edilen kararda Mahkeme, Eskişehir Mahalli Çevre Kurulu'nun, Alpu Termik Santrali'nden kaynaklı atığın depolanacağı saha ile ilgili yer seçimini uygun bulmuştur.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından açılan davada, Eskişehir 2. İdare Mahkemesi, yürütmeyi durdurma talebini, dosya kapsamında yapılacak bilirkişi incelemesi ve keşif yapıldıktan sonra sunulacak bilirkişi raporuna göre değerlendirme kararı almıştır.

Bilirkişi ve keşif incelemesi 29.03.2019'da yapılacaktır.

²⁴ Eskişehir 2. İdare Mahkemesi 2018/180 E. sayılı dosya

2.6 Hatay'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler

2.6.a İskenderun Sınırları İçinde 680 Mw Kömürlü Termik Santral İçin Atakaş Elektrik A.Ş'ye Verilen Önlisansın İptali İstemli Dava

Lisansın iptali istemiyle açılan davada Ankara 12. İdare Mahkemesi, 2016/2862 E., 2017 /1030 K. sayılı 30.03.2017 günlü kararıyla önlisansın idari davaya konu edilebilecek kesin ve yürütülebilir bir işlem olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Davanın Ankara Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi tarafından yapılan istinaf incelemesinde, ilk derece Mahkemesi kararı bozulmuş ve önlisans kararlarının icrai olduğu, kesin ve yürütülebilir nitelikte olduğu ve davaya konu edilebileceğine karar vermiştir. Bu kararlar önlisans işlemlerine karşı da dava yolu açılmıştır.

2.6.b İskenderun Sınırları İçinde Gerçekleştirilmesi Planlanan Diler Termik Santraline Verilen Lisansın İptali İstemli Dava

Danıştay İDDK tarafından 2018/66 sayılı ve 29.3.2018 günlü kararda, '*dava konusu üretim lisansının söz konusu lisansa konu tesis ile aynı şehir veva coğrafi bölgede kurulan ya da kurulacak olan diğer santrallerin bölgeye bir bütün olarak etkilerinin değerlendirildiği bir kümülatif etki çalışması sonucunda verilmesi gereken bir ÇED kararına dayanıp dayanmadığı hususu hukuken açıklığa kavuşturulmaksızın verilen Daire kararında hukuka uygunluk bulunmamaktadır.*' denilerek lisans ile ilgili yürütmenin durdurulmasına karar verilmiştir. Bu kararın ardından da Danıştay savcılık makamının 16.11.2018 günlü savcı düşüncesiyle benzer yönde, lisansın iptaline karar verilmesine yönelik düşüncesini açıklamıştır.

2.7. İzmir'de Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler

2.7.1 İzdemir - II Termik Santrali Projesi

İzmir Aliağa bölgesi 1960'lı yıllardan sonra ağır sanayi bölgesi olarak ön plana çıkmıştır. 1980'li yılların ardından bu alanda pek çok ağır sanayi yatırımı gerçekleşmiş ve bölgenin kirlilik taşıma kapasitesi bilimsel ve idari çalışmalarla birlikte, çevre koruma faaliyetlerinin de odağı haline gelmiştir.

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren, mevcut enerji kapasitesini arttırmak için Aliağa, Orhaneli ve Amasra Termik Santral Projeleri yüksek planlama teşkilatı tarafından gündeme alınmıştır. 1990'lı yılların başında İzmir Aliağa'da termik santral kurulması amacıyla yapılan girişimlerle ilgili mahkemeler yürütmenin durdurulması kararı veriyordu. Daha 1990 yılında Bakanlar Kurulu, İzmir Aliağa'da serbest bölge sınırı belirlen-

mesi ve bu sınır içinde kalan taşınmazların acele kamulaştırılmasına yönelik bir karar almıştı. Bu karar doğrultusunda serbest bölge sınırları içinde termik santral yapılacağı iddiaları üzerine Karşıyaka'da oturan bir yurttaş tarafından Bakanlar Kurulunun bu işlemine karşı dava açıldı. Davada Mahkeme davacı yurttaşın dava açmakta menfaati olduğuna karar vermişti.

Danıştay 10. Dairesinde görülen davada mahkeme, davacının iddialarını ciddiye alarak, serbest bölge ilan edilecek alanda bir termik santral kurulup kurulmayacağını ve bu konudaki bilgi ve belgeleri istemişti. Davalı idare ise başka bir yerde yapılacak serbest bölge ile ilgili belgeleri gönderdi. Mahkemeye verdiği yanıtta projeyi üstlenecek konsorsiyuma karşı zor durumda kalındığı vurgulandı. Dönemin Bakanı, yaptığı açıklamalarda Termik Santralin mutlaka kurulacağını altını çizdi. Bu konuda Japonlara bir ÇED Raporu hazırlatıldığı da dönemin gazetelerine yansımıştı. Fakat 1983 yılında yürürlüğe giren Çevre Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca yayınlanması gereken ÇED Yönetmeliği 1993 yılında yayınlanmıştı. Ortada henüz rapor alınmasını mümkün kılacak bir ÇED Raporu da yoktu. Belli ki hem bu dava süreci ÇED Yönetmeliğinin yayınlanmasını mümkün kılmış ama diğer yandan da ÇED Raporu hazırlanacak denilerek yatırımların çevresel etkileri kontrol altına alınacak izlenimi yaratılmak istenmiştir. Buna karşın davalı idare ise mahkemeye, basında ve meclisteki bu açıklamalara rağmen termik santral yapılıp yapılmayacağı ile ilgili bir yanıt da vermemişti. Bunun üzerine Mahkeme, Yüksek Planlama Teşkilatı tarafından bölgede gerçekleştirilmesi planlanan ağır sanayi yatırımlarının da göz önünde alınarak bir bilirkişi raporu düzenlenmesini istedi. Bilirkişi tarafından hazırlanan Raporda, bölgenin kirlilik eşiklerinin çok yüksek olduğu, ormanlık alanlarda kirliliğin etkisinin görünür olduğunu vurguluyordu. Bilirkişi raporuna dayalı olarak, Mahkeme; *"Bakanlar Kurulu kararıyla öngörülen serbest bölgedeki enerji üretim faaliyetiyle sinai tesislerinin işletmeye açılması halinde ekolojik dengenin olumsuz etkileneceği anlaşılmaktadır...Bu nedenle dava konusu kararnamede kamu yararı bulunmadığından iptaline"* karar vermişti. (Danıştay 10. Daire, 1990\2278 E, 1992\1672 K)

Daha 1992 yılında bölgede gerçekleştirilmek istenen bir serbest bölge ve termik santral projesi, Danıştay kararıyla, bölgenin kirlilik kapasitesi gerekçesiyle iptal etmişti. Fakat aradan geçen süre içinde Aliğa'nın ıslah edilmesi, kirliliğin kontrol altına alınması konusunda yol alınmadı.

2000'li yıllarla birlikte Aliğa bölgesinde kömüre dayalı termik santral projeleri yeniden gündemdedi. İzdemir tarafından gündeme gelen bir proje için Halkın katılımı Toplantısı 2008 yılında gerçekleşmiş ve bu toplantıyı takip eden İnceleme Değerlendirme Komisyonu Toplantısı sonrası ilgili idareler, "Aliğa Çevre Durum Tespiti ve Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi Projesi" kapsamında bir yol haritası çıkartılarak Termik Santral Projesi için buna göre ÇED sürecini yürütmek gerektiğinden bahisle anılan proje kapsamında ÇED sürecini durdurmuştu.

ÇED Yönetimi Genel Müdürlüğünce, çıkarılan bu yeni yol haritasına göre, mevcut tesislerden kaynaklanan emisyonlar için mevzuat gereği alınması gereken izin belgeleri alınmadan yeni yatırım ve kapasite artışlarına izin verilmemesi ve 2014 sonrası için hava kalitesi sınır değeri gözetilerek bir modelleme yapılması suretiyle izinlerin verilmesi, modelleme çalışması yapılmadan önce yeni kurulacak tesis alanlarında kirliliği en yüksek olduğu 2 noktadan yaz ve kış dönemlerini temsil edecek şekilde 3'er aylık hava ölçümlerinin akredite kuruluşlara yaptırılması, modelleme alanında bulunan mevcut tesislerin kirlletici yüklerinin Valilikçe hazırlanacak eylem planına göre azaltılması için gerekli çalışmaların yapılması, toz emisyonlarının kontrolü için bölgedeki yol ve altyapı tesislerinin iyileştirilmesi, Bölgede hava kalitesi ölçüm istasyonları kurularak ortam havasını etkileyen tüm kirleticilerin ve meteorolojik koşulların izlenmesine imkan sağlayacak çalışmaların tesis yetkilileri tarafından yapılması uygun görülmüştür. Ancak, ÇED süreci devam eden Proje hakkında verilen formata uygun koşulları sağladığı gözetilerek anılan koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği beklenmeksizin hakkında 17.6.2010 günü ÇED Olumlu kararı verilmiştir. Fakat, taşıma kapasitesinin izlenmesine yönelik alt yapı oluşturulmamış ve Danıştay'ın 1992 yılı gerekçeleri de karşılanmamıştı. Buna karşın verilen ÇED Olumlu kararına karşı belediyeler, birlikler, yurttaşlar, dernekler, odalar tarafından davalar açıldı.

İzdemir II Termik Santrali hakkında 17.06.2010 tarihli ÇED Olumlu kararı İzmir 2.İdare Mahkemesi'nin 2015/1758 E, 2016/1593 K sayılı 16.12.2016 günlü kararı ile birlikte açılan diğer davalarda verilen benzer kararlarla iptal edildi. İptal kararından önce işletme faaliyete başlamıştı. İptal gerekçesinde 1992 yılında verilen karardaki yörenin kapasite sorunu vurgulanmış, Termik Santral ile ilgili planların iptal edildiği belirtilmiş ve Proje alanındaki kültür varlıklarının bütünlüklü değerlendirilmeden ÇED Olumlu kararı verilmesinin kültür varlıkları mevzuatına aykırılık teşkil edeceğine hükmedilmiştir.

2016 yılında bu projenin iptali gerçekleşmeden, yürütmenin durdurulması kararı verilmesinin hemen ardından 19.2.2016 tarihinde yeniden ÇED Olumlu kararı verilmişti.

2016 yılında verilen ÇED Olumlu kararından bu yana davacılar Aliğa bölgesindeki endüstriyel kirliliğin kontrol altına alınması, hava kalitesinin sınır değerler içinde tutulması, bölgenin kirlilik taşıma kapasitesinin izlenmesi, tarımsal ve biyolojik yaşamın, çevresel ve kültürel mirasın korunması, iklim değişikliğinden doğan yükümlülüklere uygun bir enerji politikası geliştirilmesi amacıyla davalar açmıştır. 2016 yılında verilen ÇED Olumlu kararı 2017 yılında iptal edilmiş ve fakat bu kez de 2009/7 sayılı Genelge kapsamında, mahkeme kararındaki hukuka aykırılıkların giderildiğinden bahisle yeni bir ÇED Olumlu kararı daha verilmiştir. Buna karşı açılan iptal davası da 2018 yılında davacılar lehine sonuçlanmış ve 2018 yılında da yeniden Mahkeme kararındaki hukuka aykırılıkların giderildiğinden bahisle yeni bir ÇED Olumlu kararı verilmiştir. Davacılar 2019 yılında bu ÇED Olumlu kararına da yeniden dava açmışlardır.

2.7.1.a İZDEMİR Enerji Santrali II İkinci Ünite Çevresel Etki Değerlendirmesi Hakkında 19.02.2016 tarih ve 41114 Sayılı İşleme Verilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararının İptali Davası

İzmir ili Aliğa ilçesi Horozgediği Köyü Nemrut Caddesi mevkiindeki İZDEMİR Enerji Elektrik Üretim A.Ş tarafından yapılması planlanan İZDEMİR Enerji Santrali-II(350 MWe) İkinci Ünite İlavesi (350MWe/885MWt) projesi için Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 19.02.2016 tarih ve 41114 sayılı işlemiyle verilen ÇED Olumlu Kararının iptali istemiyle odalar, yurttaşlar ve sivil toplum örgütleri tarafından açılan dava İzmir 1. İdare Mahkemesi tarafından 2016/466 E, 2017/1620 K sayılı 12.10.2017 günlü karar ile kabul edildi.

İlk Derece Mahkemesi Kararının Gerekçesi

Mahkemenin işlemin iptali kararında; hava kirliliği sınır değerlerinin Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği sınır değerlerinin aşılabileceği, bu durumun projeye ait kümülatif etki değerlendirme raporundan da anlaşılacağı ve proje yapılmadan dahi hava kirliliğinin sınır değerlere çok yakın olduğu ve projenin gerçekleşmesiyle hava kirliliği sınır değerlerinin aşılmasının söz konusu olacağı, aynı zamanda proje alanı sınırlarına 3 km mesafeden daha yakın zeytinlik alanlar olduğu, bu durumun da 3573. sayılı Kanununun 20. maddesine aykırı olduğu, bölgeye yakın 1. Derece arkeolojik sit alanı olan Kyme Nekropolisi ve arkeolojik alanlar bütünlüklü değerlendirildiğinde bu antik kentin bir kısmının proje alanında kalıyor olabileceği ve fakat ÇED Raporunun bu açıdan eksik olduğundan bahisle projenin kültürel ve arkeolojik mirasa zarar verebileceği ve izin alanında arkeolojik alanların varlığı iptal sebebi olarak değerlendirilmiştir.

Davacılar ve Davacıların Ehliyeti

Mahkeme yapımı planlanan projenin bulunduğu bölgede ikamet etmeyen veya taşınması bulunmayanlarla, İzmir Barosunun dava açmada menfaatinin bulunmadığı gerekçesiyle dava açmada menfaatlerinin olmadığına karar vermiştir. Diğer davacılar arasında ise TMMOB Kimya, Ziraat, Şehir Plancıları, Çevre Mühendisleri Odasının; Egeçep, Ekoloji Kolektifi Derneğinin; Foça Belediyesinin, Kıyı Ege Belediyeler Birliğinin dava ehliyetini kabul etmiştir.

Bu kararın temyiz edilmesi ardından Danıştay 14. Dairesi 2017/4470 E, 2018/4036 K sayılı kararında ilk derece Mahkemesinin kararını ehliyetin reddi yönünden onamış, davanın esası yönünden ise bozmuştur.

Danıştay'ın Temyiz Bozma Gerekçesi

Danıştay 14. Dairesi 2017\4470 E ve 2018\4036 K. sayılı 24.5.2018 günlü kararı ile ilk derece kararını davacılar aleyhine bozmuştur. Bozma kararında, ilk derece Mahkemesinin vermiş olduğu gerekçe olan Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği sınır değerinin sıklıkla aşılması riski değerlendirilmiştir. Özetle, ilk derece mahkemesinin bu yönde karar verebilmesi için davada meteoroloji mühendislerinden alınacak bir rapora dayanılması gerektiğini belirterek, bilirkişi heyetindeki bu eksikliği bozma sebebi saymıştır.

Diğer bozma gerekçesinde ise bölgedeki arkeolojik varlıklar hakkında verilen iptal kararını irdelemiştir. 17.06.2010 günlü ve 1912 sayılı ÇED Olumlu kararı hakkında İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 2015/1758 E, 2016/1593 K sayılı 16.12.2016 günlü kararı ile verdiği işlemin iptali kararı üzerine Danıştay 14. Dairesi tarafından verilen 2017/906 E, 2017/4856 K sayılı 25.9.2017 günlü kararına atıf yaparak, '2010 yılındaki ÇED Olumlu karar ardından 9.7.2015 gününde onaylanan imar planlarıyla proje alanının termik santral alanı olarak belirlendiği, proje alanının soğutma suyu boru hattının denize ulaştığı 3. derece arkeolojik sit alanında da koruma amaçlı imar planına uygun uygulama yapılmasına karar verildiği ve fakat 2010 yılı ÇED Olumlu kararında proje için bir cüruf alanı tespit edilmediği gerekçesiyle 2010 yılındaki projenin iptaline karar verildiğini' belirterek, dava konusu işlemde kültür varlıkları ve imar mevzuatına aykırılık bulunmadığı gerekçesine ulaşmıştır. Kararın devamında hem idareye hem de işletme sahibine yön verecek biçimde şu gerekçeye dayalı olarak ilk derece kararı onanmıştır:

"Ancak, kül ve cüruf depolama alanını içeren imar planlarının iptali nedeniyle enerji üretim tesisine ait atık depolama alanının bulunmadığı, mevcut imar planları yönünden sakıncası bulunmayan başka bir taşınmazda tesise yönelik kül ve cüruf depolama alanı belirlenmeksizin verilen enerji üretim tesisine ilişkin ÇED Olumlu kararında hukuka uyarlılık bulunmadığı gerekçesiyle onanmasına" karar verildiği anlaşılmaktadır. Oysa ki, 2010 yılı ÇED Olumlu kararının iptali davasının bilirkişi raporunda seçilen yerin korunması gereken tarım arazisi olduğu, cüruf alanın ve ana işletmenin bu alanda yapılmasının imkansız olduğunu belirtmişti. Danıştay 14. Dairesi ise bu bilirkişi gerekçesini dolanmak için imar planında sorunsuz bir parselde cüruf alanı belirleyin dercesine bir gerekçeyle ilk derece mahkemesi kararını onamış ve daha sonradan idare tarafından tesis edilecek işleme de yön vermiştir.

Danıştay'ın 2016 tarihli ÇED Olumlu kararının iptalini incelediği temyiz kararında tam da bu nedenle, alanın Zeytincilik Kanunu kapsamında olduğundan seçilen yerin yanlış olduğuna yönelik Mahkeme gerekçesini es geçmesinin nedeni ortaya çıkmaktadır. Bir termik santral projesinin çevresel etkilerinin tespiti için parçalanamayacağı Danıştay içtihatlarına ve ÇED mevzuatına geçse de yine Danıştay 14. Dairesi'nin kararıyla sorun-

suz bir parselde atık alanı belirlenmesinin önünü açan 2017/906 E, 2017/4856 K sayılı 25.9.2017 günlü kararı sonrasında verilen Danıştay 14. Dairesi'nin 2017\4470 E, 2018\4036 K sayılı 24.5.2018 günlü kararı, 2016 yılında verilen ÇED Olumlu kararını iptal eden İzmir 1. İdare Mahkemesi, 2016/466 E, 2017/1620 K sayılı 12.10.2017 günlü ilk derece kararını bozmuş ve Zeytincilik Kanununa açık aykırılık konusunda ilk derece Mahkeme kararını da görmezden gelmiştir. Danıştay tarafından verilen karar kesin olduğundan dosya yeniden ilk derece mahkemesi önüne gelmiştir.

Danıştay'ın Bozma Kararı Üzerine İlk Derece Mahkemesi Kararı

Danıştay bozma kararı üzerine Mahkeme, bilirkişi incelemesine gitmek yerine Danıştay'ın bozma gerekçesi uyarınca, davalı idareye, “imar planları yönünden sakıncası bulunmayan bir taşınmazda tesise yönelik kül ve cüruf depolama alanı belirlenip belirlenmediği” sorulmuştur. Davalı idare bu soruya olumsuz yanıt vermiştir. Bu yanıt ile birlikte 22.3.2017 tarihli ÇED Olumlu kararına karşı açılan davanın gerekçesi anılarak, İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 2018/1085 E, 2019/15 K sayılı 7.1.2019 günlü kararıyla ÇED Olumlu işleminin iptaline karar vermiştir.

2.7.1.b İZDEMİR Enerji Santrali II İkinci Ünite Çevresel Etki Değerlendirmesi Hakkında 22.03.2017 Tarihli İşleme Verilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararının İptali Davası

Mahkeme, Egeçep, İzmir Tabip Odası, İzmir Barosu ve 108 vatandaş tarafından açılan davada, 38 kişinin davanın açıldığı tarih itibarıyla dava konusu proje alanı veya proje etki alanında (Aliğa ve Foça ilçeleri) ikamet etmedikleri veya bu alanda taşınmazlarının bulunmadığı gerekçesiyle dava açma ehliyeti bulunmadığına karar vermiştir. Verilen ehliyetsizlik kararına dayanak olarak da Danıştay 14. Dairesi'nin 2017/4470 E, 2018/4036 K sayılı 24.05.2018 günlü kararı gösterilmiştir. Diğer davacılar yönünden ise 26.10.2018 günlü, 2017\1072 . ve 2018/1382 K. sayılı kararı ile dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

İptal kararının gerekçesinde:

‘..Termik Santral Alanı amaçlı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı değişikliklerinin 09.07.2015 tarih ve 11636 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı oluru ile yeniden onaylandığı, ancak tesisin kül ve cüruf depolama alanının konum ve sınırlarına ilişkin olarak yeni bir plan veya atık depolama alanı fonksiyonuna ayrılmış olan ve daha önce yürütmesi durdurulan planlarda belirlenen alan dışında başka bir alana dair bir bilgi veya belgenin dava dosyasında mevcut olmadığı, atık depolama alanının merkezine üç kilometreden daha az mesafede alanın güney doğusunda 25 dekardan bü-

yük (2240 dekar) zeytinlik alanın bulunduğu, doğusunda da 25 dekardan büyük zeytinlik alanların devam ettiği bu nedenle söz konusu tesise ait atık depolama alanının konumunun 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı, Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 20. maddesine aykırılık gösterdiği sonucuna varıldığından İZdemir Enerji Santrali-II (Endüstriyel ve Tehlikeli Atık Düzenli Depolama Alanı dahil) projesi için verilen dava konusu 22.03.2017 tarihli "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır..." cümlelerine yer verilmiştir.

İptal kararı tebliğ edilmeden Bakanlıkça yeniden ÇED süreci başlatılarak, internet sitesinden 3.12.2018 tarihli duyuru ile 7.12.2018 tarihinde İDK toplantısı yapılacağı açıklandı. Bunun üzerine Egeçep ve Ekoloji Kolektifi Derneği tarafından Mahkeme kararının uygulanması ve Termik Santralin faaliyetinin durdurulması talebiyle 8.12.2018 tarihinde idari başvuru yapıldı. Başvuruya verilen yanıtta, Mahkeme kararının uygulandığı ve 2009/7 sayılı genelge uyarınca yeniden çed süreci başlatıldığı bilgisi verildi.

İlk derece Mahkemesinin iptal kararında hukuka aykırılığın tespiti sadece tesisin kül ve cüruf depolama alanı bakımından yapılması nedeniyle karar, davacılar tarafından 19.12.2018 tarihinde temyiz edilmiş ve 'dava konusu işlemin iptali' kısmının gerekçe yönünden bozulması talep edilmiştir.

08.03.2018 tarihli bilirkişi raporunda tespit edilen hukuka aykırılıkların mahkemece dikkate alınmaması; rapordaki eksiklikler için analiz yapılmamasının yargılamada adalsetsizliğe yol açması; bahsedilen bilirkişi raporundan sonra ara kararda yürütmenin durdurulması kararı verilmemesinin usul ve yasaya aykırı olması, temyiz gerekçeleri olarak gösterilmiştir.

2.7.1.c İZDEMİR Enerji Santrali II İkinci Ünite Çevresel Etki Değerlendirmesi Hakkında 28.12.2018 Tarihli İşlemlerle Verilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararının İptali Davası

İptal kararına rağmen tekrar ÇED süreci başlatılması ve itirazlara rağmen ÇED Olumlu kararı verilmesi üzerine Ekoloji Kolektifi, Egeçep, Odalar, belediyeler ve yurttaşların da içinde bulunduğu davacılar tarafından 28.01.2019 tarihinde yeni ÇED Olumlu kararının iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle dava açılmıştır.

06.02.2019 tarihinde İzmir 2. İdare Mahkemesinin verdiği ara kararda, ÇED Olumlu kararının, proje tanıtım dosyasının ve diğer tüm belgelerin onaylı örneği istenmiş ve yürütmenin durdurulması isteminin davalının savunması alındıktan sonra inceleneneğine karar verilmiştir.

İZDEMİR 2 Termik Santralinin bulunduğu Aliğa bölgesi ve civar köylerde son yıllarda kanser vakalarında büyük bir patlama meydana gelmiştir. Yöre halkında, endüstriyel

kirliliğin kontrol altına alınmasına yönelik beklentiler had safhadadır. Buna karşın bu beklentiyi karşılayacak biçimde işletmelere verilen izinlerde kirlilik sınırlarına uygun izlemeler yapılmamaktadır. İZDEMİR 2 Termik Santralinin hukuka uygun bir atık sahasının bulunmadığı, zeytinlik alanlara 3 km'den daha yakın termik santral yapılamayacağına yönelik gerekçeler yargılamalardan çıkan önemli bir sonuçtur. Buna rağmen işletmenin faaliyetine izin verilmesi, bölgede çevresel kamu düzenini bozmaktadır. 1992 yılında verilen Danıştay kararı, bölgedeki kirliliğin daha o yıllarda sınır değerlere ulaştığını tespit etmiştir. Bu yıllardan sonra bölgede kontrolsüzce pek çok kirlilik kaynağı devreye girmiştir. Termik santrale iznine yönelik plan ve ÇED davalarında mahkemeler, kümülatif düzeyde kirliliğin tespit edilmesinin, izlenmesinin ve izinlerin bu kriterlere göre verilmesinin gerekliliğini vurgulamış; hukuka aykırı olarak faaliyet yürüten mevcut santralin ise bölgede Valilik tarafından oluşturulacak bir kirlilik, hava kalitesi yönetim eylem planına bağlı olarak izin verilmesi gerektiği kriterlerine hiç uyulmamıştır. Bölgedeki kirliliğin, hakim rüzgar yönünün İzmir olması nedeniyle, çok geniş bir alanı kapsadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle açılan davalarda, projenin yapıldığı yerde ikametgah veya taşınmaz aranmasına yönelik mahkeme kararları dava açma hakkını bile daraltmaktadırlar. Aliğa bölgesinde bir acil eylem planı ile sanayi kaynaklı kirliliğin etkisinin izlenebilir, yönetilebilir ve azaltılabilir kılınması gerekir. Aksi durumda Çevre Kanunu kapsamında, çevrenin korunması, yenilenmesi ve iyileştirilmesi kapsamında idareye düşen sorumlulukların yerine getirilmemesine bağlı olarak toplum sağlığı ve kent sağlığı geri dönülmez biçimde bozulacaktır.

2.7.2. Enka Termik Santrali Projesi

2.7.2.a ENKA Enerji Üretim A.Ş.'ye Üretim Lisansı Verilmesine İlişkin 06.03.2008 Tarih ve 1517-1 Sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu Kararının İptali Davası

TMMOB Kimya Mühendisleri Odası, Menemen Ziraat Odası Başkanlığı, Foça Ziraat Odası Başkanlığı, Foça İlçesi Zeytin Üreticileri Birliği, İskenderun Çevre Koruma Derneği ve yurttaşlar tarafından İzmir ili, Aliğa ilçesinde kurulması planlanan ithal kömür yakıtlı termik santral için 49 yıl süreyle faaliyette bulunmak üzere Enka Enerji Üretim A.Ş.'ye üretim lisansı verilmesine ilişkin 06.03.2008 tarih ve 1517-1 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu kararının iptali talebiyle açılan davada Danıştay 13. Daire işlemin iptaline karar vermiştir. Danıştay 13. Dairesi 2015/541 E, 2017/3668 K sayılı 07.12.2017 günlü kararında;

'Anayasa'nın 56. maddesi ile aktarılan düzenlemelerin birlikte değerlendirilmesinden, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının bulunduğu, çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını korumanın ve çevre kirlenmesini önlemenin Devletin ve vatandaşların ödevi olduğunun Anayasa'da açıkça belirtildiği, Çevre Kanunu ile bu konuda gerekli dü-

zenlemelere yer verilerek Elektrik Piyasası Kanunu ile yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreye uyumlu bir şekilde üretilmiş elektriğin tüketicilerin kullanımına sunulması amaçlandığından, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun bu konularda yapılan lisans başvurularını çevre mevzuatı yönünden de incelemesinin zorunlu olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Dolayısıyla, davaya konu projenin "çevreye uyumlu" olup olmadığı, çevre mevzuatı açısından zorunlu olan "ÇED Olumlu kararı" veya "ÇED Gerekli Değildir kararı" alınmasına ilişkin yasal sürecin tamamlanmasının, üretim lisansı verilmeden önce bir "ön şart" olarak kabul edilmesi ve bu ön şartın lisans verilmeden önce aranması gereklidir.

Elektrik üretim faaliyetine konu bir projeye çevreye uyumlu olup olmadığı bilinmeden üretim lisansı verilmesinin, Anayasa'nın 56. maddesi ve Çevre Kanununun anılan hükümleri ile Elektrik Piyasası Kanununun 1. maddesinde belirtilen, elektriğin çevreye uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması amacının Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından göz ardı edilmesi anlamına geleceği açıktır.

Dosyanın incelenmesinden, İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 09.12.2016 tarih ve E:2015/1722, K:2016/1530 sayılı kararıyla, "Aliağa Enerji Santrali" projesi ile ilgili olarak Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'nce verilen 05.05.2010 tarih ve 1892 sayılı "ÇED Olumlu Belgesi"nin iptal edilmesi üzerine, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılan temyiz başvurusu sonucunda, Danıştay Ondördüncü Dairesinin 17.10.2017 tarih ve E:2017/726, K:2017/5330 sayılı kararıyla, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20/A-2-(i) maddesi uyarınca karar düzeltme yolu kapalı olmak üzere iptal kararının onandığı anlaşılmaktadır.

Bu itibarla, üretim lisansı verilmesinin ön şartı olan "ÇED Olumlu Kararı" veya "ÇED Gerekli Değildir Kararı" belgelerinden herhangi birine sahip olmayan Enka Enerji Üretim A.Ş.'ye, İzmir ili, Aliağa ilçesinde kurulması planlanan ithal kömür yakıtlı termik santral için 49 yıl süreyle faaliyette bulunmak üzere üretim lisansı verilmesine ilişkin dava konusu 06.03.2008 tarih ve 1517-1 sayılı Kurul kararında hukuka uygunluk bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle; dava konusu 06.03.2008 tarih ve 1517-1 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu kararının iptaline..." ifadelerine yer verilmiştir.

Davalı idare, dava konusu edilen lisansın, lisans sahibi firma tarafından iptal edildiğini ileri sürerek, konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi talebiyle mahkeme kararını temyiz etmiştir.

2.7.2.b ENKA Enerji Üretim A.Ş. Tarafından Yapılması Planlanan Aliağa Enerji Santrali ile İlgili Olarak Verilen ÇED Olumlu Kararının İptali Davası

Dava, İzmir 2. İdare Mahkemesinde 33 davacı ile birlikte açılmıştır. Mahkemenin 2011/692 E., 2012/1302 K. sayılı 6.7.2012 günlü ret kararı temyiz edilmiş ve Danıştay

2012/9228 E, 2014/2872 K. sayılı 04.03.2014 günlü kararında, en az bir tanesi çevre mühendisi olmak üzere öğretim üyelerinden oluşturulacak yeni bir bilirkişi heyeti ile mahallinde yeniden keşif ve bilirkişi incelemesi yapılarak uyumsuzluğun esası hakkında yeniden bir karar verilmesi gerektiği gerekçesini göstererek ilk derece Mahkemesinin kararını bozmuştur.

İzmir 2. İdare Mahkemesi 2015/1722 E., 2016/1530 K. sayılı 09.12.2016 günlü kararında, Danıştay'ın bozma ilamına uymuş ve ÇED Olumlu işleminin iptaline karar vermiştir. Kararda, dava konusu belgelerle, bilirkişi raporuna dayanılarak; uçucu külün nerede depolanacağına belirsiz olması ve konu hakkında ÇED Gerekli Değildir kararının olmadığı; soğutma suyu ile ilgili taahhütlerin yerine getirilmemesi halinde geri dönülmeyecek zararlara sebep olacağı ve tedbirlerin açıkça belirtilmemesi; mevcut alanda kültür varlıkları koruma alanının bulunması ve bunların taşınma isteminin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından reddedilmiş olduğu; sit alanlarının raporunda dikkate alınmadığı; deniz deşarjının konut alanlarının yakınından geçmesi ve kıyı kullanımının olumsuz etkilenmesi; fay hattı ile ilgili bilimsel bilgiye yer verilmediği; Proje alanında 3573 sayılı Kanun kapsamında koruma altında bulunan zeytinliklerin bulunduğu ve bunların taşınması ve kesilmesi kanun kapsamında mümkün olmamasına rağmen raporda kesilmesinden bahsedildiği ve Tarım İl Müdürlüğü'nün yazısında tarım dışı kullanım açısından olumlu görüş vermemesi sebebiyle ÇED Olumlu görüşü yasal mevzuata uygun bulunmamıştır.

Karar, davalı idare tarafından temyiz edilmiştir. Danıştay 14. Dairesi de 2017/726 E, 2017/5330 K sayılı 17.10.2017 günlü kararında, temyiz istemini reddetmiş, ilk derece Mahkemesinin dayandığı gerekçeleri hukuka ve usule uygun bularak kararı onamıştır.

2.7.3. Socar Termik Santrali Projesi

2.7.3.a Socar Power Termik Santrali Entegre Projesi 672MWe/1589MWt (Endüstriyel Atık (Kül) Depolama Alanı ve Kıyı Yapısı Dahil) ile İlgili Olarak ÇED Olumlu Kararının İptali Davası

Çed Yönetmeliğinin 14. maddesi kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 11464 sayılı yazısı ile vermiş olduğu ÇED Olumlu Kararına karşı EGEÇEP tarafından 29.09.2013 tarihinde iptal davası açılmıştır.

Mahkemenin 05.02.2014 tarihli ara kararında, ÇED raporunun gerekli nitelikleri taşıyıp taşımadığı hususlarının saptanabilmesi için mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilmiştir. Çoğunluk görüşüne katılmayan üye Yargıç Yasin Kocar, karşı oyunda:

“..ÇED sürecinin, ‘Halkın Katılımı Toplantısı’ aşamasının yerine getirilmemek suretiyle tamamlandığı anlaşılacakla, Halkın Katılımı Toplantısının yapılmamasının dava konusu işlemi hukuken sakatlayacağı dikkate alındığında, dava konusu işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmesi gerektiği görüşüyle keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına yönelik çoğunluk kararına katılmıyorum...” ifadelerine yer vermiştir.

Dava dosyasına sunulan ve İstanbul Teknik Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyeleri tarafından hazırlanan bilirkişi raporu ve ek bilirkişi raporuna davacı tarafça itiraz edilmiş ancak itirazlar bilirkişi raporunda yer alan tespit ve açıklamaları kusurlandıracak nitelikte bulunmamıştır. Bilirkişi raporuna dayalı olarak Mahkeme:

“Bu durumda, dosyada bulunan...tüm bilgi ve belgelerin birlikte incelenmesi ve değerlendirilmesinden; uyumsuzluk konusu çevresel etki değerlendirme raporu ve eklerinin yeterli ve uygun açıklamalar içerdiği, hesaplamaların ve değerlendirmelerin yeterli düzeyde veri ve belgeye dayandırıldığı, seçilen yer ve teknolojinin uygun olduğu, çevreye olabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin tespit edildiği, projenin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin, alınacak önlemler sonucu bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeyde olduğu sonucuna varıldığından...davacı tarafın aksi yöndeki iddialarının ise bilirkişi raporunda yer alan yukarıda özetlenen kısımlar kapsamında işlemi kusurlandıracak nitelikte görülmemiştir” İfadelerine yer vererek dava konusu işlemin iptal ve yürütmenin durdurulması istemini 17.03.2016 tarihindeki kararı ile reddedmiştir.

İzmir İdare Mahkemesi'nin 2013/1650 E., 2016/360 K. sayılı 17.03.2016 tarihli ret kararı, kararının bozulması istemiyle EGEÇEP tarafından 26.05.2016 tarihinde temyiz edilmiştir.

Danıştay 14. Dairesi, verilen kararı, 2016\5302 E., 2016\7976 K. sayılı 27.12.2016 günlü kararıyla bozmuştur. Kararın gerekçesinde;

“(...) bilirkişi raporunda, bilirkişilerce, uzmanlık alanlarının dışında olan, tasarım modellerinde kullanılması gereken meteoroloji istasyonu verileri, denizden su alma ve bu suyun deşarjı sonrasında oluşacak sıcaklık artışının deniz canlıları yaşamı üzerinde etkisi, ÇED Raporunda yer alan Jeolojik-Jeoteknik Zemin Etüt Raporu ve Deprem Risk Analiz Raporunun yeterliliği konularında değerlendirmelerde bulunulduğu, diğer yandan raporda, nihai ÇED Raporundaki flora-fauna çalışmalarının irdelenmediği, projenin denize ve duyarlı yörelere, tarım ve orman alanlarına, su kaynaklarına ve proje alanının yakınında bulunduğu ileri sürülen Arkeolojik Sit Alanına etkilerinin ve alınacak önlemlerin yeterliliğinin değerlendirilmediği, bu haliyle hükme esas alınabilecek nitelikte olmadığı sonucuna varılmıştır(...) seçilecek bilirkişiler arasında bir çevre mühendisinin bulunması, diğer bilirkişilerin ise projenin ve bulunduğu çevrenin özelliklerine göre ve nihai ÇED Raporunu hazırlayan kişilerin uzmanlık alanları da dikkate alınmak suretiyle seçilmesi gerekmektedir. Nihai ÇED Raporunda onlarca uzmanın imzası bulunabildiğinden, birebir aynı sayıda

ve aynı uzmanlık alanında olmasa dahi, yargılama usulü kurallarının elverdiği ölçüde, usul ekonomisi de gözetilerek bir denge kurulması, seçilecek bilirkişilerin projenin bulunduğu alana ve projeye yapılan itirazlara göre, değerlendirilmesi zorunlu olan ana konu başlıkları bakımından yeterli uzmanlığa sahip olması, tarafları tatmin edici ve adil bir yargılama yapılması açısından bir gerekliliktir.(...) teknik ve bilimsel açıdan yeterliliğinin tespiti amacıyla üniversitelerin ilgili bölümlerinden seçilecek biri çevre mühendisi olmak üzere, kimya mühendisi, orman mühendisi, meteoroloji mühendisi, jeoloji mühendisi, arkeolog, flora-fauna uzmanı ve hidrobiyolog gibi uzmanlardan oluşturulacak bilirkişi heyeti ile keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması ve bunun sonucunda düzenlenecek raporun incelenmesi suretiyle yeniden karar verilmesi gerekmektedir.” İfadelerine yer verilmiştir.

İzmir 3. İdare Mahkemesi ÇED Raporunu; flora, fauna, çevre sorunları, arkeoloji, hidrobiyoloji, tarımsal faaliyetler, jeoloji, teknoloji, meteoroloji ve orman faaliyetleri yönüyle ve bilirkişi raporuna yapılan itirazlar çerçevesinde değerlendirilerek, ÇED Olumlu kararının jeoloji, orman ve fauna yönlerinden yeterli araştırmaya dayanmadığı sebebiyle dava konusu işlemin iptaline, 2017/722 E., ve 2018/1726 K. sayılı 21.12.2018 günlü kararı ile Socar Termik Santrali için verilen ÇED Olumlu kararının iptaline karar vermiştir.

2.8. Konya’da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler

İlgin Termik Santrali Alanında Bulunan Sarayada Tepe, Adatepe ve Hareme Höyükleri’nin Sit Derecesinin 1. Dereceden 3. Dereceye Düşürülmesine İlişkin İşlemin İptali Davası

Konya ili Ilgın ilçesinde termik santral yapılması planlanan alanda ve yakın çevresinde yer alan ve Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca alınan Çavuşlugöl Mahallesi’nde yer alan Adatepe Höyüğü’nün, Gökaya Mahallesi’nde bulunan Hareme Höyüğü’nün ve Yoroşlar Mahallesi’nde bulunan Sarayada Tepe Höyüğü’nün 1. derece arkeolojik sit alanı olarak tesciline ilişkin 30.05.2014 tarih ve 2055 sayılı kararının iptal edilerek söz konusu höyüklerin 3. derece arkeolojik sit alanı olarak tesciline ilişkin Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 22.10.2014 tarih ve 354 sayılı kararının her bir höyük açısından ayrı olmak üzere iptali ve yürütmesinin durdurulması istemi ile Ekoloji Kolektifi tarafından dava açılmıştır. 08.03.2018 tarihinde alanda uzman arkeolog, sanat tarihçisi, harita kadastro uzmanı üniversite öğretim üyelerinden oluşan 5 kişilik bilirkişi heyeti ile bilirkişi keşfi yapılmıştır. Bilirkişi incelemesinin ardından 12.04.2018 tarihinde ayrı ayrı 3 dosya için sunulan bilirkişi raporlarında, höyüklerin sit derecesinin 1. derece olması yönünde olup 3. derece sit alanı olarak ilan edilmesinin uygun olmadığına altı çizilmiştir. Bilirkişi raporunun ardından yürütmenin durdurulmasına ilişkin talebimiz Mahkeme tarafından değerlendirilmiş ve

Mahkeme 17.05.2018 tarihli kararları ile 3 ayrı dava için de dosyanın incelenmesinden, olayda yukarıda İYUK Mad.27/2 hükmünde öngörülen şartların birlikte gerçekleşmediği anlaşıldığından, yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar vermiştir.

Dava konusu işlemin esası hakkında hem bilirkişi raporunda hem de Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınlarında yayınlanan makalelerde detaylı olarak bilgi mevcut olup alanın 1. derece sit alanı özelliği gösterdiği İlk Çağ, Orta Çağ ve Tunç Çağı yerleşimi niteliğine sahip olduğu açıkça belirtilmiştir. Konunun esasına ilişkin hukuka aykırılığı görünür kılan bu tespitlere, yine usule ilişkin hukuka aykırılık iddialarımıza rağmen verilen bu yürütmenin durdurulmasının reddi kararında hukuka uygunluk mevcut değildir.

Elbette ki Mahkeme tarafından bilirkişi raporu aksine kanaat getirilebilir. Hâkim bilirkişi raporunu serbestçe takdir eder; bilirkişi raporunu yeter derecede kanaat verici bulmazsa, bilirkişiden ek rapor isteyebilir veya yeni bilirkişi incelemesi yaptırabilir. Fakat hâkim bilirkişi raporunda yazılı olan özel ve teknik açıklamalardan, bilirkişi raporunda varılan sonucun yanlış olduğunu takdir edebilecek derecede bilgi sahibi olduğu kanısına varabiliyorsa, yeni bir bilirkişi incelemesi yaptırmadan, bilirkişi raporunun aksine de karar verebilir. Ancak hâkim bilirkişi raporunun aksine karar verirken, bilirkişi raporundaki sonucun neden dolayı yanlış olduğunu (kabul edilmeyeceğini) hükümde gerekçesiyle birlikte inceleyip belirtmelidir.²⁵ Nitekim mahkemenin YD hakkında kararı bilirkişi incelemesi sonrasında vermeye karar vermesindeki en önemli sebep de özel ve teknik bilgi gerektiren dava konusu esasıdır ve verilecek kararı bu özel ve teknik bilgiyle destekleme ihtiyacıdır. Özel ve teknik bilgiyle kanıtlanan bu hukuka aykırılığa rağmen yürütmenin durdurulması talebinin reddi yerinde değildir. Kaldı ki mahkemenin yürütmenin durdurulmasına ilişkin talebimizi bilirkişi raporunun ardından değerlendirmeye alacağına ilişkin ara kararının da temel gerekçesi konunun özel ve teknik bilgi gerektirmesidir.

Açıkça hukuka aykırı olan bu işlemin yürürlüğünün devamı halinde Konya İlgın Termik Santrali için yapılacak olan her türlü inşai ve fiziki faaliyet geri dönülmez zararlara sebep olacaktır. Bu sebeple hukuka aykırı olan yürütmenin durdurulmasının reddine ilişkin karara tarafımızca itiraz edilmiştir. 08.06.2018 tarihli kararlar ile 3 ayrı dava için de Konya Bölge İdare Mahkemesi 2. Dava Dairesi itiraz talebimizi reddetmiştir. Ayrıca azlık oyu yazan Mahkeme Başkanı ise “*Derneklerin, doğrudan dernek tüzel kişiliğinin hak ve çıkarlarını ilgilendiren konularda iptal davası açabilecekleri açık olmakla birlikte, bu kapsamı aşan konularda salt tüzüğünde hüküm bulunduğu bahisle dava ehliyetinin mevcut olduğunun kabulüne hukuken olanak bulunmamaktadır.*” ifadelerine yer vererek çevre ve kent davalarının bir kazanımı olan menfaat ve ehliyet yorumlamasının tabiri caizse değiştirilmesini talep etmiştir. Çevre ve kent davalarında menfaat ve ehli-

25 Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1979, s.1899

yetin daha geniş yorumlanması için yapılan hukuki tartışmaların çok gerisinde olan bu azlık oyu ise hukukumuz açısından bir garabettir.

Yürütmenin durdurulmasının reddine ilişkin itirazımızın gerekçesiz olarak reddedilmesinin ardından ise 13.09.2018 tarihine 3 ayrı dava için de duruşma günü verilmiştir. Bilirkişi raporunda çelişkiye yer vermeyecek şekilde, fotoğraflarla tarihi ve kültürel kalıntıların tespit edilerek dosyaya konulduğu bu dosyada bilirkişi raporu ardından sit derecesinin 1. dereceden 3. dereceye düşürülmesine yönelik Kurul kararı mahkeme tarafından iptal edilmiştir.

2.9. Muğla'da Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömürlü Termik Santraller Hakkında Verilen İdari İzinler ve Hukuki Süreçler

Yatağan Termik Enerji Üretim A.Ş. tarafından Yatağan Hacıbayramlar Mahallesi Mevkiindeki Maden İşletme Ruhsat Alanı Sınırları İçinde Gerçekleştirilmek İstenen Yeraltı Kömür İşletmesi Projesi Hakkında Muğla Valiliğinin Vermiş Olduğu ÇED Gerekli Değildir Kararı Hakkında

09.04.2018 tarihinde Valiliğe sunulan Proje Tanıtım Dosyası hakkında Valilik, Çed Gerekli Değildir Kararı vermiştir. Davaya konu olan idari işlem Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün sayfasında ilan edilmiş ama işlemin karar numarası ilanda ve proje tanıtım dosyasında yer almamıştır.

Tesis, üretim kapasitesine göre Seçme Eleme Kriterler Listesine değil ÇED Uygulanacak Projeler Listesine dahil olmalıdır. Yeraltı Kömür İşletmesi Projesinin uygulanacağı alan 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu kapsamında tarım arazisi niteliğinde koruma altındadır.

Çed Gerekli Değildir kararı madencilik faaliyetleri uygulama talimatına dayandırılmamıştır.

Dava konusu işlem sayılan sebepler dolayısıyla hukuka aykırı olup iptali ve yürütmenin durdurulması 13.08.2018 tarihinde talep edilmiştir.

Muğla 2. İdare Mahkemesi 2018/949 E., 2018/1892 K. sayılı ve 11.10.2018 günlü kararıyla davaya konu olan idari işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde:

“..2872 sayılı Çevre Kanunu ve Çevresel Etki Değerlendirilmesi Yönetmeliği bir arada değerlendirildiğinde; kazı ve döküm alanı toplamı olarak 150 hektarın altında kalan çalışma alanında açık işletme yöntemi ile kömür çıkarma projelerinin seçme eleme kriterlerine tabi olduğu, bu kriterler değerlendirilmek suretiyle idarelerce ÇED Gerekli veya ÇED Gerekli Değildir kararı verileceği anlaşılmaktadır. Planlanan işletme projesinin yer aldığı ruhsat alanının 380.49 hektarlık bir alan kapsadığı proje için kömür üretim faaliyetleri-

nin yeraltı madenciliği ile yapılması planlandığı, yer üstünde kömür stok sahası ve şantiye alanı amaçlı 16.85 hektar alan kullanılacağı (...) ÇED İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü'nün Madencilik Faaliyetleri Uygulama Talimatının 2.maddesinde belirtilen "Yeraltı ocak işletmeciliği ile üretim yapılması planlanan madencilik faaliyetlerinde projenin kazı ve döküm alanı vb. amaçla yerüstünde kullanacağı alan büyüklüğü esas alınarak yerüstü kullanımı 25 hektara kadar olan madencilik faaliyetlerinde Ek-2 listesi kapsamında ÇED Yönetmeliği hükümlerinin uygulanması' ibaresi gereği(...) Proje Tanıtım Dosyasından 16.85 hektarlık yüzey kullanımının olacağından bahisle, davalı idarece yüzey kullanım alanı esas alınarak proje tanıtım dosyası hazırlanması talep edilmiş ise de yeraltı kömür ocağı işletilmesine ilişkin projenin Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin EK-1 listesinin 27/a maddesine göre Yönetmeliğin EK 1 listesinin 49/a maddesi kapsamında değerlendirilemeyeceği (...)Projeyle ait yer üstü tesislerin yer alacağı karo sahasının 1/100.000 ölçekli Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planına göre tarım arazisi vasfında 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu kapsamında mutlak tarım arazisi sınıfında olduğu görülmektedir (...) projenin çevreye olabilecek tüm etkileri göz önünde bulundurularak çevre kirlenmesine yol açabilecek atık ve artıkların zararsız hale getirilmesi ve bu hususta önlemler alınması amacıyla doğada tahribatlar yapabileceği 16,85 hektarlık yüzey kullanımı ile gerçekleştirilecek yeraltı kömür işletme faaliyetinin proje sahası çevresine yapacağı olumsuz etkilerin daha ayrıntılı incelenmesi gerektiği açık olup, planlanan faaliyetin ÇED sürecine tabi olması gerektiğinden, dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmaktadır. Nitekim; emsal bir uyumsuzlukta verilen, Danıştay Ondördüncü Dairesinin 20/06/2018 tarih ve E:2018/1880. K:2018/4778 sayılı kararı da aynı yöndedir (...) " denilmiştir.

8.11.2018 tarihinde Yatağan Enerji Üretim A.Ş. davaya müdahil olmak amacıyla beyanda bulunmuş ve davanın reddi ve yürütmenin durdurulmasını talep etmiştir. Davalı Muğla Valiliği kararı temyiz etmiştir.

3. DÜZENLEYİCİ İŞLEMLER HAKKINDA AÇILAN DAVALAR

6 Aralık 2016 Tarihinde Resmi Gazetede Yayımlanan “Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” 2. Maddesi Hakkında İptal Davası

06.12.2016 tarihli ve 29910 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmeliğin 2. maddesinin iptali ve işbu dava konusu 2. maddenin (b) fıkrasının dayanağı 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Md. 17/a-2 düzenlemesinin Anayasaya aykırılığı sebebiyle iptali için Anayasa Mahkemesine gönderilmesi istemli dava 06.02.2017 tarihinde Ekoloji Kolektifi Derneği tarafından açıldı.²⁶

Danıştay 6. Daire 2017/279 E. numaralı dosya kapsamında yönetmeliğin 5/1-d bendinden sonra eklenen fıkra yönünden yürütmenin durdurulmasına karar verildi.²⁷

Danıştay 6. Dairesi bu kararıyla, Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelikte yapılan kimi değişikliklerin, sit alanlarında uyulması gereken bütünlükçü yaklaşımın kıyılarda da izlenmesi gerektiğini ancak değişikliğin parçacıl bir yaklaşım getirdiğini, değişiklikle birlikte imar planı yapılması gerekliliğinin ortadan kaldırılmasının kıyılardaki dokuyu yok edebileceğini, Yönetmelikte yapılan değişikliklerin kıyı alanlarıyla ilgili hâlihazırdaki mevzuatı uygulanamaz kılacağı vurgulandı.

Kısmen ret kararına tarafımızca itiraz edilmiştir. İtirazımız hakkında da ret kararı verilmiş ve bu karar 22.10.2018 tarihinde tarafımıza tebliğ edilmiştir.

18.01.2017 Tarihli ve 29952 Sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 29.12.2016 Tarih ve 662 Sayılı İlke Kararıyla I. ve II. Arkeolojik Sit Alanlarında Güneş Enerji Santrali Kurulması Hakkında Düzenlemesinin İptali Davası

658 sayılı İlke Kararında yapılan düzenleme ile 1. ve 2. derece arkeolojik sitlerde güneş enerjisi kurulmasının yolu açılmıştı. Dosya kapsamında, “Kültür ve Turizm Bakanlığınca çalışmalara başlanıldığı; bu çalışmalar kapsamında Kültür Varlıkları Müzeler Genel Mü-

26 Hülya Yıldırım, Fevzi Özlüer, Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum Raporu Mart-Nisan 2017, Ekoloji Kolektifi, Mayıs 2017, syf.3, <http://iklimadaleti.org/i/upload/Türkiye’de%20İklim%20Koruma%20Davaları%20ve%20Hukuki%20Durum%20Raporu%20-%20Mart%20Nisan%202017.pdf>, Son Erişim Tarihi:07.07.2018

27 Detaylı bilgi için bakınız: <http://ekolojikolektifi.org/portfolio/kiyilardaki-yapilasmayi-ilgilendiren-mevzuati-bay-pas-eden-duzenlemelerin-bir-kisminin-yurutmesi-durduruldu/>, Son Erişim Tarihi:07.07.2018

dürlüğünce Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü'ne hitaben yazılan 08.11.2016 günlü 199121 sayılı yazıda, GES'lerin toprağa, ve arkeolojik verilere etkisi konusunda (alanda yapılması gereken inşai ve fiziki uygulamalar) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının görüşü sorulduğu; söz konusu yazıya istinaden, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yenilenebilir Enerji Müdürlüğünce verilen 09.12.2016 günlü 32108 sayılı cevapta ***'GES'lerin sabit açılı ve güneşi takip eden hareketli sistemler şeklinde kurulabildiği; mevzuat gereği 1MW kurulu güçteki kristal silikon teknolojiye sahip sabit sistemlerin azami 20.000 m2, hareketli sistemlerin azami 45.000 m2 alana kurulmasına izin verildiği; arazilerin, panellerinin, montajına uygun hale getirilmek için tesviye işleminden geçirilebildiği; panelleri üzerinde bulunduran taşıyıcı yapının zemine montajının toprak yapısına göre değişiklik gösterdiği; yumuşak toprak yapısına sahip arazilerde 2 mt'ye yakın derinliklere kazık çakılabilmekte iken kaya zeminlerde patlatma usulüyle taşıyıcı ayakların zemine yerleştirileceği delikler açılmasının gerekebildiği; ayrıca kabloların yeraltından geçirilebilmesi için toprak içerisine kazı yapılabilirdiği; ilke kararında yapılacak düzenlemelerde GES'lerin kurulumu ile ilgili bahsi geçen iş ve işlemlerin göz önünde bulundurulması hususunun önem arz ettiği; ayrıca GES'lerin yer seçimi ile ilgili ülkemizde sitler dışında oldukça fazla arazinin uygun bulunduğu belirtilmiştir'*** anlaşılmıştır. Bu düzenlemenin kültür varlıklarına zarar vereceği tespit edilerek Danıştay 14. Dairesi tarafından 2017/859 E., 2018/7759 K. sayılı ve 19.12.2018 günlü kararı ile ilke kararı iptal edilmiştir.

Güneş enerjisi santrallerinin arkeolojik sitlere zarar verilmeden yapılabileceği iddiasına dayanarak davalı Bakanlık tarafından iptal kararı temyiz edilmiştir. Bu temyize karşı da cevap verilmiştir.

25.01.2017 Tarihli ve 29959 Sayılı Resmi Gazete 'de Yayımlanan 98 Sayılı İlke Kararıyla, Doğal Sit Alanlarında Rüzgar Enerjisi Santralleri (RES) Kurulmasına Yönelik Düzenlemenin İptali Davası

25.01.2017 tarihli ve 29959 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan 98 Sayılı doğal sit alanlarında rüzgar enerjisi santralleri (RES) ilke kararı iptali amacıyla Ekoloji Kolektifi Derneği tarafından 27.03.2017 tarihinde dava açılmıştır.²⁸

Dava konusu ilke kararı ile doğal sit alanlarında RES yapımının önünün açılması dava edilmiştir. Danıştay 14. Dairesi, 2017/893 E. numaralı dosya kapsamında 12.10.2017 tarihli yürütmenin durdurulması talebinin reddine karar vermiştir. Tarafımızca ret kararına itiraz edilmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 2018/1 YD İtiraz Numaralı

28 Hülya Yıldırım, Fevzi Özlüer, Türkiye'de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum Raporu Mart-Nisan 2017, Ekoloji Kolektifi, Mayıs 2017, syf.5, <http://iklimadaleti.org/i/upload/Türkiye'de%20iklim%20Koruma%20Davalari%20ve%20Hukuki%20Durum%20Raporu%20-%20Mart%20Nisan%202017.pdf>, Son Erişim Tarihi:07.07.2018

ve 05.02.2018 tarihli kararıyla da itirazımız reddetmiştir. Fakat itirazımızın reddine yönelik kararda 2 karşı oyla aşağıdaki gibi bir gerekçeye de yer verilmiştir:

“Uyuşmazlıkta, dava konusu düzenleme ile doğal sit alanlarının korunması amacıyla, Nitelikli Doğal Koruma Alanları ve Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanlarında yapılacak yeni tesis taleplerinde rüzgar türbinlerinin kesin korunacak hassas alanlara en az 300 metre mesafede olması, kuş göç yollarına en az 300 metre mesafede olması, bu alanlarda Rüzgar Türbinlerine otomatik durdurucu radar sistemi kurulması koşullarının getirildiği, davacı tarafından bu koşulların yeterli teknik ve bilimsel inceleme yapılmadan soyut olarak düzenlendiği ve alanı korumak için yeterli olmadığı iddialarıyla bakılan davanın açıldığı, davalı idarece savunma dilekçesinde, RES projelerinin doğal sit alanlarında kurulup kurulamayacağı sürecine yönelik olarak, izin verilme aşamasında yapılacak işlemlere değinilerek ancak, bu ilke kararının oluşturulması aşamasında koşulların tesbitine dayanak alınan bilimsel çalışma ve raporlardan söz edilmeden ve bunlar dosyaya ibraz edilmeden, gerek belirlenen koşullar gerekse başvuruların bu koşullar yanında Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonlarınca değerlendirilebileceği hükmü ile koruma kullanma dengesinin sağlandığı belirtilmiştir.

Bu durumda; Nitelikli Doğal Koruma Alanları ve Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanlarının yukarıda belirtilen nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda, dava konusu ilke kararı ile getirilen düzenlemelerin bu alanlara ilişkin koruma ilkeleri ve yürürlükteki ilke kararları ile çeliştiği, ayrıca dava konusu ilke kararında rüzgar türbinlerinin kesin korunacak hassas alanlara ve kuş göç yollarına 300 metre mesafede olma koşullarının makul ve bilimsel ölçütlere göre belirlendiğine ilişkin hukuki ve teknik gerekçelerin somut bir biçimde ortaya konulmadığı görülmekle dava konusu ilke kararında bu haliyle hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.”

25.01.2017 Tarihli ve 29959 sayılı Resmi Gazete 'de Yayımlanan 99 Sayılı Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararının İptali Davası

25.01.2017 tarih ve 29959 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 05.01.2017 tarih ve 99 sayılı Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararı'nın A/2-a,b,c,ç bentlerinin, B/4-a,b,c,ç,d bentlerinin, C/2-a,b,c,ç,d bentlerinin, D maddesinin hukuka aykırı olması sebebiyle iptali, bu bent ve maddelerin iptali durumunda İlke Kararının uygulanma olanağının bulunmaması ve İlke Kararının amaç ve konu bakımından bütünüyle normlar hiyerarşisine aykırı olması sebebiyle Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararının tamamının öncelikle yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle 27.03.2017 tarihinde Ekoloji Kolektifi Derneği tarafından dava açılmıştır.²⁹

²⁹ Hülya Yıldırım, Fevzi Özlüer, Türkiye'de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum Raporu Mart-Nisan 2017, Ekoloji Kolektifi, Mayıs 2017, syf.6, <http://iklimadaleti.org/i/upload/Türkiye'de%20İklim%20Koruma%20Davaları%20ve%20Hukuki%20Durum%20Raporu%20-%20Mart%20Nisan%202017.pdf>, Son Erişim Tarihi:07.07.2018

05.01.2017 tarih ve 99 sayılı Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararı Anayasanın 63. Maddesi, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye ve koruma amacına aykırılık taşımaktadır.

Doğal sit alanları kesin korunacak hassas alanlar, nitelikli doğal koruma alanları, sürdürülebilir ve kontrollü kullanım alanları olarak 3 kategoriye ayrılır. Doğal sit alanlarının niteliklerinden de anlaşılacağı üzere ekolojik dengenin, biyolojik çeşitliliğin, sosyal, kültürel ve rekreasyonel değer olan doğal sit alanlarının korunması esastır. Bu ilke kararı ile ise kentleşmenin hızla arttığı ve kentleşmeyle birlikte sanayi, turizm, ulaşım faaliyetlerinin yoğunlaştığı 21. yüzyılda kültürel ve tabiat varlıklarının ve çevresinin yapılaşmaya açılması söz konusu olmaktadır.

Sıklıkla kullanılan "koruma-kullanma dengesi" ifadesi korunan alanın korunması esasına istisna oluşturur nitelikte kullanılmaktadır. "Koruma-kullanma dengesi" sit alanı sınıрыyla sınırlı bir kullanma dengesini ifade etmez. Korunan alan sit alanı özelliği taşıdığı için ve kesin korunacak alanda yapılaşma yasağı varlığı ve diğer korunan alanlarda yürütülebilecek faaliyetler ise Yönetmelikte sınırlı bir şekilde sayıldığından sit alanının kullanımına ilişkin net sınırlar Yönetmelikle çizilmiştir. Bu yüzden ölçülebilirliği olmayan koruma-kullanma dengesi ibaresine dayanılarak sit alanının kullanıma açılması mümkün değildir ve olmamalıdır.

Düzenlemelerde yer alan sit alanının çevresinde yürütülecek sanayi faaliyetinin, santral faaliyetinin, cüruf depolama sahasının sit alanına etkisi kaçınılmazdır. Bu durumda yürütülen faaliyet ise koruma ilkesi ile çelişecektir. Çünkü sit alanının koruma alanı kendi sınırları ile sınırlı tutulamayacak özelliktedir. Koruma kullanma dengesi bağlamında bazı faaliyetlere bu sit alanları içerisinde izin verilebileceği söyleminin koruma yaklaşımına aykırı olduğu ise çok açıktır.

Doğal peyzaj ve silüet dikkate alınarak kum, çakıl, taş, maden ve benzeri malzeme alınabileceğine bu amaçla ocak açılabilmesine ilişkin yer alan düzenleme ise açıkça sınırlamaya aykırı olduğu gibi doğal koruma alanları doğal peyzaj ve silüet dışında da koruma alanı özelliği taşıdığı göz ardı edilmiştir.

99 sayılı İlke Kararı birçok açıdan hukuki belirlilik, ihtiyatilik ilkesine, bilimsel niteliklere ve normlar hiyerarşisine aykırılık taşısa da öncelikle korumayı esas almayan ve kullanımı esas alan niteliği sebebiyle koruma ilkelerine açık aykırılık taşıdığı için tarafımızca iptali talep edilmiştir. Danıştay 14. Dairesi 04.10.2017 günlü kararı ile dava konusuna ilişkin yürütmenin durdurulmasına ilişkin talebimizi reddetmiştir. Tarafımızca 12.12.2017 tarihinde yürütmenin durdurulmasının reddi kararına itiraz edilmiştir.

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 2017/1219 YD İtiraz Numaralı dosyada verilen 05.02.2018 tarihli kararı ile yürütmenin durdurulmasının reddine ilişkin itirazımız kısmen kabul edilmiştir. Kararda Kesin Korunacak Hassas Alanlar başlıklı A bölümünde yer alan 2. Maddesinin, Nitelikli Doğal Koruma Alanları” başlıklı B bölümünde yer alan 4. Maddesinin (b) bendi yönünden, Nitelikli Doğal Koruma Alanları başlıklı B bölümünde yer alan 4. Maddesinin (c) bendi yönünden, Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanları başlıklı C bölümünde yer alan 2. Maddesinin (c), (ç) ve (d) bentleri yönünden ve D bölümü yönünden itiraz kabul edilmişken, B/4-a,ç,d ve C/2-a,b bentleri yönünden yaptığımız itiraz ise reddedilmiştir.

25.01.2017 tarih ve 29950 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 100 sayılı Doğal Sit Alanlarında Güneş Enerjisi Santrali Kurulmasına Yönelik İlke Kararı İptali Davası

25.01.2017 tarih ve 29950 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 100 sayılı Doğal Sit Alanlarında Güneş Enerjisi Santrali İlke Kararının iptali amacıyla Ekoloji Kolektifi tarafından 27.03.2017 tarihinde dava açılmıştır.³⁰ 100 sayılı İlke Kararı GES Proje başvurularının değerlendirilmesine ilişkin temel esasları oluşturma amacı taşıdığını ifade etse de Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte “belirtilmeyen” hususları içermektedir. Özel koruma alanı olan doğal sit alanlarında GES’ler yapılamayacak olmasına karşın bu düzenleme ile istisnai hüküm getirildiği iddia edilmiştir.

Danıştay 14. Daire 2017/892 E. numaralı dosya kapsamında verdiği 12.10.2017 günlü kararı ile dava konusu işlemin yürütmesinin durdurulması talebimizi reddetmiştir. Tarafımızca yürütmenin durdurulması talebinin reddi kararına itiraz edilmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 2017/1198 YD İtiraz Numaralı kararı ile itirazın reddine karar vermiştir. İtirazın reddine dair kararın karşı oy gerekçesinde:

“Uyumsuzlukta, dava konusu düzenleme ile doğal sit alanlarının korunması amacıyla GES projelerine ilişkin başvuruların GES projelerinin sınırından itibaren kesin korunacak hassas alanlara en az 300 metre mesafede olma ve inşaat toplam alanının alanın %10’unu geçmeme koşullarının getirildiği, davacı tarafından bu koşulların yeterli teknik ve bilimsel inceleme yapılmadan soyut olarak düzenlendiği ve alanı korumak için yeterli olmadığı iddialarıyla bakılan davanın açıldığı, davalı idarece savunma dilekçesinde, GES projelerinin doğal sit alanlarında kurulup kurulmayacağı sürecine yönelik olarak, izin verilme aşamasında yapılacak işlemlere değinilerek ancak, bu ilke kararının oluşturulması aşamasında koşulların tesbitine dayanak alınan bilimsel çalışma ve raporlardan söz

30 Hülya Yıldırım, Fevzi Özlüer, Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum Raporu Mart-Nisan 2017, Ekoloji Kolektifi, Mayıs 2017, syf.7, <http://iklimadaleti.org/i/upload/Türkiye’de%20İklim%20Koruma%20Davaları%20ve%20Hukuki%20Durum%20Raporu%20-%20Mart%20Nisan%202017.pdf>, Son Erişim Tarihi:07.07.2018

edilmeden ve bunlar dosyaya ibraz edilmeden, gerek belirlenen koşullar gerekse başvuruların bu koşullar yanında Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonlarınca değerlendirilebileceği hükmü ile koruma kullanma dengesinin sağlandığı belirtilmiştir. Bu durumda; II. Derece Doğal Sit, III. Derece Doğal Sit ve Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanlarının yukarıda belirtilen nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda, dava konusu ilke kararı ile getirilen düzenlemelerin bu alanlara ilişkin koruma ilkeleri ve yürürlükteki ilke kararları ile çeliştiği, ayrıca dava konusu ilke kararında GES projelerinin sınırlarının kesin korunacak hassas alanlara en az 300 metre mesafede olma ve toplam inşaat alanının alanın %10'unu geçmeme koşullarının makul ve bilimsel ölçütlere göre belirlendiğine ilişkin hukuki ve teknik gerekçelerin somut bir biçimde ortaya konulmadığı görülmekle dava konusu ilke kararında bu haliyle hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.” ifadelerine yer verilerek itirazın kabulü kararının verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

08.04.2017 Tarih ve 30032 Sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliğinin Uygulamaya Geçiş Tarihleri başlıklı Geçici 2. Maddesinin Kısmen İptali Davası

08.04.2017 tarih ve 30032 sayılı RG’de yayımlanan Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği’nin Uygulamaya Geçiş Tarihleri başlıklı Geçici 2. Maddesinin;

“b) Balıkçılık, ormancılık sektöründe hazırlanan SÇD’ye tabi plan/programlar için 1/1/2020 tarihinden itibaren,

c) Atık yönetimi, enerji, sanayi, telekomünikasyon ve ulaştırma sektöründe hazırlanan SÇD’ye tabi plan/programlar için 1/1/2023 tarihinden itibaren, uygulanmaya başlanır.

(2) Bu Yönetmelik hükümleri; birinci fıkrada yer alan plan/programlarda yapılacak revizyonlar için ilgili sektörün uygulanmaya başladığı tarihten; yapılacak değişiklikler için ise 1/1/2023 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanır”

Kısımının iptali talebiyle Ekoloji Kolektifi Derneği tarafından dava açılmıştır. Danıştay 14. Dairesi 2017/1589 E. numaralı dosya kapsamında verdiği 27.09.2017 günlü karar ile yürütmenin durdurulması hakkında talebin reddine karar vermiştir. Mahkeme kararında; **“Yönetmeliğin tüm sektörler için yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmesi durumunda yatırımların engellenmesinin söz konusu olabileceği”** gerekçe olarak gösterilmiştir. Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği ya da Sağlık Etki Değerlendirmesi bir yatırım engelleme aracı olarak tarafımızca değerlendirilmemektedir. Bu yönetmeliklerle ve etki değerlendirmeleri ile amaçlanan plan/programların ve projelerin bütüncül olarak çevresel, sosyal,

ekonomik ve sağlık etkilerinin ortaya konulabilmesidir. Amaç, risk analizi yapabilmek risklere göre alternatifleri ve önlemleri belirlemektir. Sonuç ise kimi zaman bir projenin yapılmaması; kimi zaman ise önlenebilir riskin varlığı halinde önleyici tedbirler almaktır. Mahkemenin bu değerlendirmesi bizlere -ne yazık ki- bu yönetmeliklerin ve süreçlerin bir 'yatırım engeli' olarak görüldüğünü düşündürmüştür. Ancak eğer bir plan ya da programlamanın 'stratejik çevresel değerlendirme süreciyle' plan ile öngörülen yatırımın uygun olmadığına karar verilebiliyorsa burada 'engellenen bir yatırımdan' değil kamu kaynaklarının akılcı kullanımından söz edebiliriz. Bu sebeple bu yönetmeliğin tüm sektörler için aynı anda yürürlüğe girmesi gerekliliği 'bütüncül planlama, kümülatif değerlendirme süreci, kamu kaynaklarının akılcı kullanımı talebinin' bir sonucudur.

Tarafımızca yürütmenin durdurulması talebinin reddi kararına itiraz edilmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 2018/2 YD itiraz sayılı ve 25.01.2018 günlü kararı ile itirazın reddine karar vermiştir.

26.05.2017 tarih ve 30077 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanarak Yürürlüğe Giren ÇED Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik iptali davası

26.05.2017 tarih ve 30077 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanarak Yürürlüğe Giren ÇED Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmeliğin,

- 6. maddesiyle getirilen, ÇED Yönetmeliğinin 12. maddesinin 2. Fıkrası değişikliğinin son cümlesinde yer alan " İnceleme Değerlendirme Toplantısı sonrasında otuz (30) takvim günü içerisinde görüş bildirmeyen komisyon üyesi kurum/kuruluşun görüşü olumlu kabul edilir" ibaresinin,
- 8. maddesiyle getirilen, ÇED Yönetmeliğinin 17. maddesinin 1. Fıkrası değişikliğinin son cümlesinde yer alan "*Otuz (30) takvim günü içerisinde görüş bildirmeyen kurum/kuruluşun görüşü olumlu kabul edilir.*" ibaresinin,
- 9. maddesiyle getirilen, ÇED Yönetmeliğinin 20. maddesi değişikliğinin 1. Fıkrasının,
- 13. maddesiyle getirilen, ÇED Yönetmeliğinin EK-1 Listesinin 27. maddesinin a bendi değişikliğinde yer alan, "*a) Ruhsat alanı büyüklüğüne bakılmaksızın*" ibaresinin,
- 14. maddesiyle getirilen, ÇED Yönetmeliğinin EK-2 Listesinin 9. maddesinde yapılan değişiklikte yer alan "*9-Tank/havuz hacminin 5 m3 ve üzeri olduğu, elektrolitik veya kimyasal bir proses kullanılarak metal veya plastik maddelerin yüzeylerinin metalle kaplandığı tesisler ve/veya yüzey temizleme işleminin yapıldığı tesisler*" ibaresinin,
- 14. maddesiyle getirilen, ÇED Yönetmeliğinin EK-2 Listesinin 33. maddesinde yapılan değişiklikte yer alan, "*Toplu konut projeleri (200 konut ve üzeri)*" ibaresinin,

- 14. maddesiyle getirilen, ÇED Yönetmeliğinin EK-2 Listesinin 39. maddesinde yapılan değişiklikte yer alan, “39-Alışveriş merkezleri (10.000 m2 ve üzeri kapalı inşaat alanı)” ibaresinin,
- 14. maddesiyle getirilen, ÇED Yönetmeliğinin EK-2 Listesinin 49. maddesinin a bendinde yapılan değişiklikte yer alan, “a)Ruhsat alanı büyüklüğüne bakılmaksızın 25 hektara kadar çalışma alanında (kazı ve döküm alanı toplam olarak) açık işletme yöntemi ile madenlerin çıkarılması” ibaresinin,

yürütmesinin durdurulması ve iptali talebiyle, 25.07.2017 tarihinde Ekoloji Kolektifi Derneği tarafından dava açılmıştır. Danıştay 14. Daire 2017/2082 E. numaralı dosya kapsamında görülen davanın 04.12.2017 günlü kararında, EK-1 Listesinin 27. maddesinin a bendi ile Ek-2 Listesinin 49. maddesinin a bendi yönünden yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne, 12. maddenin 2. fıkrası ile 17. maddenin 1. fıkrası yönünden oy çokluğuyla yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verilmiştir.³¹ Tarafımızca yürütmenin durdurulması talebinin kısmen reddi kararına itiraz edilmiştir. Ancak henüz sonuçlanmamıştır. Bu süre zarfında 1.İstanbul Maden İhracatçıları Birliği davalı idare yanında davaya katılma talebinde bulunmuştur. Katılma talepli dilekçesinde;

“dava neticesinde, dava konusu doğrudan maden sektörü çalışmalarını etkileyeceğinden ve dolayısıyla Birliğimize üye şirketlerin de hakları etkileneceğinden sayın Mahkemenizde devam eden bu davaya davalı yanında müdahil olarak katılarak, bu davayı takip etmek istemekteyiz”

ifadelerine yer verilmiştir. Ek dilekçesinde ise;

“Yukarıda açıklandığı gibi büyük bir kısmı tahmine dayalı mümkün rezerv alanından oluşan işletme ruhsat alanını baz alarak ÇED sürecini belirlemek madencilik sektörü için büyük bir yükür. Hem zaman olarak hem de maliyet olarak uluslararası olarak fiyatı belirlenen madenlerde madencinin rekabet gücünü azaltmakta bazen de tamamen kaldırmaktadır. Madencinin hiç madencilik yapmayacağı ancak tahsis edeceği alan için de EK-1’e göre ÇED Raporu almak zorunda bırakılması halinde madencilik faaliyetleri çok olumsuz etkilenecektir. Bu durum zaten daralma yaşayan maden sektörünün daha da fazla kan kaybetmesine neden olacaktır.”

denilmiştir.

Çevre Kanununun amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır.

31 Detaylı bilgi ve karara ulaşmak için: <http://ekolojikolektifi.org/portfolio/danistay-ced-yonetmeli-gedisikliklerinden-ikisinin-yurutmesini-durdurdu/>, Son Erişim Tarihi:07.07.2018

Çevresel Etki Değerlendirmesi ise 'gerçekleştirilmesi plânlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalar' olarak tanımlanmaktadır.

Yine Çevresel Etki Değerlendirmesi, oluşmuş sorunları çözme değil; çevre sorunlarını ortaya çıkmadan önleme amacı gütmektedir. Yani Çevre Kanunu ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin amacı çevrenin korunması, çevresel kirliliğin önlenmesidir. Bu bağlamda çevre hukuku kapsamında oluşturulan tüm mevzuat sistemi de korumayı esas alarak hazırlanır ve hazırlanmak zorundadır.

Mevcut durumda dava konusu ettiğimiz ÇED Yönetmeliğinin ilgili maddelerinin yeterli koruma içermediği iddiasıyla işlem mahkeme önüne taşınmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının iddiası ise korumaya esas düzenlemeler yaptığıdır. Ancak davalı idare yanında katılma talebinde bulunan İstanbul Maden İhracatçıları Birliği, mevzuatın koruma esasını içerdiğini savunacak pozisyonda bulunmadığı gibi kendisinin de dilekçesinde belirttiği gibi aslında burada savunmak istediği husus çevre korumacı yaklaşımla düzenlenen mevzuatın maden sektörünü nasıl etkilediği ve ekonomik anlamda hem sektörün hem de devlet ekonomisinin nasıl etkileneceği hususudur. Öncelikli olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının, maden sektörünün çevre koruma yaklaşımı sonucunda iflas noktasında olduğu iddiasında bulunması; kendisiyle, kuruluş kanunuyla ve amacıyla çelişeceğinden, mümkün değildir.

Bu Yönetmeliğe ve buna benzer ilgili yönetmeliklere ilişkin açılan davalarda tartışılan konu çevre korumacı yaklaşımın yeterliliği veya yetersizliği iken bir sektörün ekonomik çıkarı üzerinden davanın sonucunda haklı menfaati bulunduğu iddiası yerinde değildir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın davayı kazanmasında hukuki yararı bulunduğunu iddia eden İstanbul Maden İhracatçıları Birliği ise aynı esasa hareket etmemektedir. Bu davanın tartışma konusu kesinlikle maden sektörüne vurulan darbeler ya da ekonomik kayıplar değildir. Bunlar belki Ekonomi Bakanlığının ve politikanın konusudur. Bu sebeple maden sektöründe yaşanan durağanlığın veya bu bağlamdaki ekonomik çıkarın bu dava özelindeki müdahillik talebine tarafımızca itiraz edilmiş olup henüz itirazımız sonuçlanmamıştır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 07.11.2018 tebliğ tarihli dilekçesi ile yürütmenin durdurulması kararına itiraz etmiştir. İtiraz sebepleri olarak;

"Madencilik projelerinin bilim ve teknolojiye tüm gelişmelere rağmen net olarak belirlenemeyen ancak elde edilen teknolojik veriler doğrultusundaki öngörüler çerçevesinde planlanan projeler olması nedeniyle madencilik projelerinin çevresel etkilerin azaltılma-

sına yönelik taahhütlere bağlanmasının anlamlı ve etkili bir yöntem olmadığı' ve 'ÇED Yönetmeliğinde, ruhsat alanının tamamı değil ruhsat alanı içerisinde çalışma yapılması planlanan işletme alanı dikkate alınmakta ve bu alan için değerlendirme yapılarak ÇED Gerekli Değildir ya da ÇED Olumlu kararı verilmekte olduğu (...); bu doğrultuda da; (...) ÇED Yönetmeliği kapsamında ruhsat alanının tamamında değerlendirmede bulunulmasının hem sağlıklı ve gerçekçi bir değerlendirme olmayacağı hem de AB mevzuatı ile uyumsuzluk göstereceği" ifade edilmiştir.

Yapılan itirazla ilgili kısmen kabul kısmen ret İDDK kararı 07.11.2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Mevcut Yönetmeliğin 12. maddesinin 2. fıkrası ve 17. maddesinin 1. fıkrası ile mevcut Yönetmeliğin 20. maddesinin 1. fıkrası yönünden verilen yürütmenin durdurulması kararının reddinin kaldırılarak yürütmenin durdurulmasına;

'Çevre üzerinde olumsuz etkilerinin alınacak önlemler sonucu ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeyde olduğu saptanan projelerde salt kapasite artışının dikkate alınmasının çevrenin korunması, sürdürülebilir çevre ve kalkınma ilkeleri ve kamu yararı ile bağdaşmadığı, bu nedenle, mevcut kapasite ve kapasite artışı bir bütün olarak değerlendirilmeksizin, ÇED sürecini, salt kapasite artışının Yönetmelik ile öngörülen eşik değerler üzerinde olması koşuluna bağlayan dava konusu düzenlemede hukuka uyarlık bulunmamaktadır.'

ifadelerine yer verilerek karar verilmiş, kararın diğer kısımlarıyla ilgili itirazların reddine karar verilmiştir.

28.11.2018 tarihinde davalı idare yanında davaya katılma isteminin kabulü kararı 10.12.2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

27.10.2017 Tarih ve 30223 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanarak Yürürlüğe Giren Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 1. Maddesi ile Değiştirilen 11. Maddesinin 1. Fıkrasının İptali Davası

27.10.2017 tarih ve 30223 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin;

- 1. maddesi ile değiştirilen 11. maddesinin 1. fıkrasının, (ç),(d) ve (e) bentlerinin madde metninden tamamen çıkarılması,
- 11. maddenin (ç) bendiyle yeni bir düzenleme getirilerek türün yayılışı bakımından sadece kuzey/güney hattının referans olarak kabul edilmesi,

- 11. madde yürürlükte olduğu halde hukuka aykırı olduğu ve eksik düzenlemeye konu edildiğinden Yönetmeliğin 1. maddesinde dairenin vereceği karar üzerine yeni bir düzenleme yapılmasına esas olmak üzere,

tamamının yürütmesinin durdurulması ve iptali talebiyle Ekoloji Kolektifi adına 26.12.2017 tarihinde dava açılmıştır.

Dava konusu edilen değişiklikte anıt ağaçların ayırt edici özellikler başlıklı 11. maddesinin 1. fıkrasının a bendine form ifadesi eklenmiş; (ç),(d) ve (e) bentlerinde bahsedilen; *“görsel açıdan estetik görünümüne sahip olan veya doğal görünümünden esaslar şekilde sapma gösteren çatal, şamdan, kıvrık, yatay gibi dikkat çekici biçimde fiziksel özelliklere sahip; ayrı gövde ve kök üzerinde iki veya daha fazla türün bir arada yaşaması gibi garip kaynaşma ve birlikte yaşama örnekleri sergileyen, doğal yaşam tarzı bakımından benzerlerinden farklı gelişme niteliklerine sahip; Kent dokusunu tamamlayan, kent imajına etkisi olan grup, dizi veya tek ağaçlar koruma ve tescil edilecek anıt ağaçlar”* ifadeleri çıkarılmıştır.

Yönetmeliğin (ç) bendi yerine de türün yayılışı açısından kuzey/güney hattının referans olarak alınacağı düzenlenmiştir.

Anıt Ağaçlar bir coğrafyanın doğal ve kültürel mirası olmaları açısından büyük önem taşımakta ve bilgileri geleceğe aktarmaktadır. Düzenleme ile ağaçların ayırt edici kriterleri yürürlükten çıkarılmış, doğal olarak tespit ve tescili engellenmiştir. Yapılan yeni düzenleme koruma ilke ve hedeflerine aykırıdır.

09.05.2018 tarihli kararla yürütmenin durdurulması istemi kabul edilmiştir. İlgili kararda;

‘Yönetmeliğin 11. maddesinin 1. fıkrasının değiştirilen (ç) bendi ile yürürlükten kaldırılan (d) ve (e) bentlerinin, bir ağacın anıt ağaç olarak tescil edilebilmesi için taşıması gereken nitelikleri, değişiklikle aynı maddenin (a) bendine eklenen “form” kelimesinden çok daha ayrıntılı olarak düzenlediği; bu bentlerin, daha açık, anlaşılabilir ve tabiat varlıklarını tespit ve tescille görevli idareler yönünden subjektif değerlendirmelere ihtiyaç bırakmayacak ve farklılıklara yol açmayacak şekilde, daha uygulanabilir nitelik taşıdığı; dolayısıyla, madde metninin, değişiklikten önceki haliyle, hukuki belirlilik ve kanunilik ilkesine daha uygun olduğu gerekçelerine yer verilmiştir. Yönetmeliğin ‘anıt ağaç’ tanımının kapsamına girecek ağaç türlerinin daralttığı ve tanım maddesi ile dava konusu düzenleme arasında çelişki yarattığı anlaşılmakta...’ ifadelerine yer verilmiştir.

Davalı idare, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bu karara itiraz etmiş, 24.09.2018 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

14.06.2018 Tarih ve 30451 Sayılı RG’de Yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmeliğin İptaline İlişkin Dava

“MADDE 1 – 25/11/2014 tarihli ve 29186 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin Ek-1 listesinin 27 nci maddesinin (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“a) 25 hektar ve üzeri çalışma alanında (Kazı ve döküm alanı dâhil) planlanan açık işletmeler veya bu işletmelere ait “ÇED Gerekli Değildir” kararı bulunan projelere ilave olarak planlanan alan artışları,”

EK-2 listesinin 49/a bendinde ise;

“a)Madenlerin çıkarılması (Ek-1 listesinde yer almayanlar)”

düzenlemesi yapılmıştır.

Yönetmeliğin ilgili maddesine ilişkin 29.08.2018 tarihinde tarafımızca yürütmenin durdurulması talep edilerek iptal davası açılmıştır.

Bu düzenleme öncesinde 26.05.2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan ÇED Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik md.14 ile ÇED Yönetmeliği Ek-2 49/a bendinde değişiklik yapılmıştı. Bu değişiklikte;

“a) Ruhsat alanı büyüklüğüne bakılmaksızın 25 hektara kadar çalışma alanında (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) açık işletme yöntemi ile madenlerin çıkarılması,” düzenlemesi yapılmıştı.

Tarafımızca bu düzenlemeye dava açılmış ve *“ruhsat alanı yönetmelikte yer alan 25 Hektarlık sınırdan daha büyük bir alanı kapsayan projelerin ÇED sürecine tabidir”* kuralının yeni değişikliklerle ortadan kaldırılmaya çalışıldığı, uygulamada 25 hektardan daha büyük ruhsat alanına sahip olan işletmelerin; bu alanın 24 hektarlık kısmı üzerinden başvuru yaparak, ÇED Gerekli Değildir kararı almaya çalışmakta olduğu bu durumun hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştü.

Danıştay 14. Dairesi 2017/2082 E. numaralı dosya kapsamında görülen işbu davada verilen 04.12.2017 günlü kararda;

“Davalı idarece 24 hektarlık alanda çalışma yapacak olan ve ÇED Gerekli Değildir kararı bulunan bir açık ocak işletmesinin, aynı ruhsat alanı içerisinde 1 hektarlık dahi ilave alanda çalışma yapacak olsa ÇED Yönetmeliği EK-1 kapsamında başvuru yaparak ÇED sürecinde değerlendirme zorunluluğunun olduğu, Maden Kanununun 7. Maddesi ve Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği uyarınca da ÇED Yönetmeliği kapsamında işlem yapılarak karar alınmadan işletme izninin alınmasının mümkün olmadığı ifade edilmiş ise de; Dairemizce, ÇED süreçleri ve verilen ÇED kararlarına ilişkin açılan davalarda yapılan yargı-

lamalar aşamasında görülmüştür ki maden ocağı işletmesi kurmak isteyen girişimcilerce Yönetmelikte belirlenen 25 hektar sınırı aşılmadan hazırlanan proje tanıtım dosyaları ile ÇED Gerekli Değildir kararları valiliklerden alınarak faaliyete başlanılmakta; ancak süreç içerisinde bazen denetimlerdeki eksiklik ya da yetersizlik nedeniyle çalışma sahası 25 hektarın çok üzerine çıkmakta, bazen de ilave maden ocağı çalışma sahası için yapılan başvurulara da ÇED Gerekli Değildir kararları verilerek toplamda 25 hektarın üzerindeki çalışma sahalarına kısım kısım verilen ÇED Gerekli Değildir Kararları ile ocak sahaları genişletilmekte olup, davalı idarenin savunmasına bu yönüyle itibar edilmemiş, nesnel ve teknik bir gerekçeye, herhangi bir rapor, uzman görüşü ya da somut bilgi veya belgeye dayanmayan dava konusu Yönetmelik kurallarında hukuka uyarlık görülmemiştir.”

İfadelerine yer verilmiş ve 26.05.2017 günlü Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik değişikliğinin yürütmesi durdurulmuştur.

Yine ruhsat büyüklüğünü dikkate almayan ve çalışma alanını esas alan bu düzenleme de aynı sebeple açıkça hukuka aykırıdır.

Yürütmenin durdurulması istemimiz yine aynı gerekçelere dayalı olarak kabul edilmiş ve 26.2.2019 günü tebliğ edilmiştir.

23.05.2018 Tarih ve 30429 Sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan Maden Bölgelerine ve Ruhsatların Taşınmasına İlişkin Yönetmelik Hakkında İptal Davası

27.01.2018 tarihinde Ekoloji Kolektifi adına dava açılmıştır.

Yönetmelikte 3. maddenin (h) bendindeki ‘yakın, kaynak sürekliliği olan’ ibaresinin, 4. maddenin 1. fıkrasının (a) bendinin ‘yakın’ ibaresinin, 1. maddenin (a) bendinin yakın ibaresinin; 3. maddenin (ı) bendinin, 12. maddenin 3. fıkrasının, 12. maddenin 8. fıkrasının, 18. maddenin ve 19. maddenin tamamının iptali istenmektedir.

Anılan düzenlemelerde maden bölgesinin tanımı yakınlık kriterine bağlanmıştır. İlgili düzenleme hukuki belirsizlik taşıdığından hukuka aykırıdır. Yakınlığın bir kriter olarak değerlendirilmesi, hukuken belirsizlik yaratması dışında ayrıca çevresel sağlığın ve insan sağlığının, maden sektörü dışındaki faaliyetlerin, arkeolojik ve ormanlık alanların tehlikeye girmesi söz konusu olacaktır.

Danıştay 14. Dairesi tarafından verilen 2013/4021E., 2014/10506 K sayılı kararda;

“Dava dosyasının ve Danıştay 8. Dairesinin 01/07/2014 gün ve E: 2012/4683, K:2014/5912 Sayılı kararıyla onanan; İzmir 2. İdare Mahkemesi’nin 23/12/2011 gün ve E:2010/1218, K:2011/2156 sayılı kararının birlikte incelenmesinden; 1072 Sayılı parselde bulunan ve ruhsat sahası mücavirindeki geçici tesislerin madencilik faaliyeti kapsamında olduğundan dolayı İmar Kanunu’nun aradığı izinlerden muaf olduğu iddia

edilmiş ise de, ruhsat sahası mücavirinden; ruhsat sahasına komşu olan veya yakınında bulunan yerlerin değil, maden ruhsat sahası içinin anlaşılması gerektiği, 1072 Sayılı parselin ise maden ruhsat sahası sınırlarının dışında kalan bir parsel olduğu, bu parsel davacı şirketin mülkiyetinde olsa da, maden ruhsat sahası sınırının dışında kalan bir parselde yürütülen bu faaliyetin maden ruhsatı sınırları içerisinde sürdürülen madencilik faaliyeti kapsamında değerlendirilemeyeceği dolayısıyla ruhsatsız yapılan yapıların da geçici tesis olarak kabulünün mümkün olmadığı anlaşıldığından tesis edilen davaya konu işlemde hukuka aykırılık, mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir.”

denilerek maden ruhsat sahası dışında kalan parselde yürütülen faaliyetin madencilik faaliyeti kapsamında değerlendirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Yapılan Maden Bölgesi Komisyonu tanımında, komisyonun 4 kişiden oluşacağına ilişkin ya da yarısı şirket yarısı idare ortaklığından oluşacağına ilişkin bir ifade kesinlikle bulunmamaktadır. Yönetmelikle yapılan bu düzenleme ise açıkça idarenin yetki devri anlamına ve denetim faaliyetlerini işlevsizleştirmek anlamına gelmektedir.

Yönetmeliğin 18. maddesi kamulaştırmanın önünü açarak mülkiyet hakkının ihlali çatışmasını oluşturmakta ve 19. maddesi ile getirilen düzenleme de şehircilik ve planlama ilkelerine aykırılık doğurmaktadır.

19.10.2018 Günlü ve 30570 Sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanarak Yürürlüğe Giren “Yerel Çeşitlerin Kayıt Altına Alınması, Üretilmesi Ve Pazarlamasına Dair Yönetmelik” Hakkında İptal Davası

17.12.2018 tarihinde; ilgili Yönetmeliğin Anayasa’nın 7., 13., 17., 48., 123., 168. maddelerine aykırılıklar nedeniyle; Yönetmeliğin 1. maddesinin, 4.maddesinin 1. fıkrasının ve 5.maddenin 1. paragrafındaki “sivil toplum kuruluşlarına” kısmının, “üniversiteler” kısmıyla birlikte; başvuru kabul kriterlerinin düzenlendiği 5. maddenin 3. paragrafının (c) bendindeki “Bitki Çeşitlerinin Kayıt Altına Alınması Yönetmeliğine göre yapılacak olan” ibaresinin; 8. maddesinin 1. ve 2. paragraflarının ve 10. maddesinin; 11. maddesinin 1. paragrafının iptali; iptal edilen bu maddeler Yönetmeliğin yürütülmesini olanaksız hale getireceğinden yönetmeliğin tamamının iptaline karar verilmesi talebiyle Ekoloji Kolektifi ve diğer 24 davacıyla birlikte dava açıldı.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çevre Hukuku Açısından Kazanımlar ve Kayıplar (!)

Çevrenin korunmasına yönelik açılan davaların sayısı ve çeşitliliği giderek artmaktadır. Bu artışın en önemli nedeni çevre sorunlarının giderek yaygınlaşması, bu sorunlara bağlı gündelik sıkıntıların artması, bu gündelik sıkıntıların insanlar için yaşamsal bir problem haline gelmesi olarak sayabiliriz. Maden, enerji, inşaat gibi Türkiye sermaye birikiminde önemli yatırım alanlarına dair her türlü kararın merkezileşmesi sonucunda yurttaş hareketleri, yerel yönetimler önemli oranda bu yatırımların yapılacağı yeri, yatırımların büyüklüğünü, yaratacağı etkiyi sonradan öğrenmek zorunda kalmıştır. Çevre sorunlarının yerel halka ve yönetimlere maliyeti gözetilmeden Bakanlık düzeyinde kararlar alınması, bu kararların planlama yaklaşımlarına uygun olmaması çevre hakkının kapsamını ve bu hakkın muhataplarını genişletmiştir. Çevrenin korunmasına yönelik açılan davalar, bu anlamda hem çevresel müştereklerin korunması hem de yaşamın ve kolektif topluluğun haklarının korunmasına yönelik davalara dönüşmüştür. Netice itibariyle yapılacak bir yatırımın kişiler üzerinde ortaya çıkaracağı sağlık ve yaşam hakkı ihlalleri gibi bir temel hak daha ihlal edilmiştir. Bilgilenme, bilgiye erişim yoluyla karar alma sürecine yurttaşların katılım hakları da ihlal edilmiştir.

Bu iki ihlal, siyasal toplumun yegane varlık zemini ekosistemin belirli çıkar çevrelerinin kısa vadeli kar arayışlarına yönelik yatırım kararları çerçevesinde temellükünü de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle de çevre davaları, salt çevrenin korunması amacıyla açılan davalar olarak değil hem yaşama hakkı ihlali hem de yönetime katılım hakkı ihlali olarak temel hak ve özgürlüklerin de ihlalini gidermeye yönelik davalar olarak görülmeye başlanmıştır. Yargılamalarda avukatların değil yurttaş iradesinin bu bağlamda daha ön plana çıktığı bir davalama süreci ortaya çıkmaktadır. Bu davalama süreçlerinde hukukun yeniden tesis edileceğine duyulan güven sadece yargı kararlarının sonucunun uygulanıp uygulanmaması açısından kıymetli değildir, yurttaşların ve yurttaş topluluklarının sözünün hukuk diliyle politik karaktere taşınması ve bu sözün yargılama süreçlerinde dolaşıma girmesi de oldukça önemlidir.

Çevresel Konularda Dava Açma Menfaati

Çevre davalarının bu artan politizasyon düzeyinin toplumsal ve örgütsel olarak henüz görünür olduğunu söylemek olanaklı değildir. Ancak eğilim bu yöndedir. Kitlesele açılan dava sayıları artmaktadır. Örneğin Bartın'da termik santral davasını 2000 yurttaş, Ger-

ze'de itirazları 1000 yurttaş, Artvin'de maden karşıtı davaları 200'den fazla demokratik kitle örgütü ve 1000'den fazla yurttaş izlemiştir. Bu kitleselliğe kavuşmadan sönümlenen örnekler de yok değildir. Örneğin Karabiga'da dernek kurmuş olan ve Cenal Termik Santraline karşı yaşam hakkı mücadelesi veren yurttaşlar 2019 yılında projenin artık işletmeye alınması ve kazanılan davalara rağmen santralin çalışıyor olmasının verdiği yılgınlıkla, 2019 yılı Ocak ayında verilen ÇED Olumlu kararına karşı açılan yeni davada davacı olmamışlardır. Bununla birlikte 1990'lı yılların başında bir kaç kişi temelinde ilerleyen İzmir Aliağa termik santrallerine karşı mücadeleler sadece izin aşamasıyla sınırlı kalmamış, izin sonrasında denetim süreçlerine de sıçramıştır. Belediyeler, Belediye birlikleri, meslek odaları, dernekler ve yurttaşlar da son 4 yılda bir arada açılan davaları izlemiş ve davacı olmuşlardır. Keza aynı şekilde Muğla'da maden arama süreçlerinin getirdiği ekolojik tahribata karşı yerel dernekler ve köy ahali süreci içinde davacı olmuşlardır. Çevre davalarının koruduğu hak alanının genişlemesi ve ihlallerin çeşitlilik göstermesine karşılık Danıştay tarafından özellikle ÇED davası açan yurttaşların projeden etkilenecek yerde yaşıyor olması veya projeden etkileyecek yerde mülkün olmasına yönelik bakış açısı bu yönden analiz edilmeyi hak etmektedir. Çevre Kanunu'nun 30. maddesindeki çevresel kirlenmenin engellenmesinden menfaati olan herkesin idari ve yargısal yollara başvurabileceği kuralını daraltan bu dar yorum, aynı zamanda yurttaşların yargısal yolla karar alma sürecini katılımını engelleyen bir yerindelik denetimi niteliği taşımaktadır. Yurttaşların çevre sorunu yaşanan yerde mülkünün olup olmadığına göre dava açmaya kişilerin hakları olup olmayacağına karar verilmesi, siyasal hak ihlallerinin ve yaşam hakkı ihlallerinin muhatabının mülk sahibi kesimler olduğu gibi bir yaklaşımın kabul edilmesini varsayar. Ancak bu bakış açısının kabul edilebilir bir tarafı da yoktur. Son 4 yıllık zaman zarfında çevre davacının yurttaşlar davacılarının sadece mülk sahiplerine ve sorundan etkilenecek mahalde ikametgaha sahip olanlara daraltılması bu tür davaların kitlesel açılmasını, ulusal bir etkisinin olmamasına ve kamuoyuna mal olmasına yönelik önlemlere dönüşmüş olduğu da belirtilebilir. Yoksa, Mersin'de ikamet eden bir yurttaşın Akkuyu'da bir nükleer santral için taş ocağına dava açma ehliyetinin olmadığını ileri sürmek ya da İzdemir Termik Santralinin bacasından çıkan gazlara muhatap olan ve İzmir merkezde yaşayan bir vatandaşın dava açma ehliyetinin santralin olduğu yerde yaşamıyor oluşu ve aynı yerde mülkünün de bulunmayışı nedeniyle reddi aynı zamanda hukukun paranteze alınması ve istisna hukuku uygulamalarının önünün açılmasına yol açacaktır. Açmaktadır.

Çevre Hakkı

Çevre hakkı, sadece çevresel varlıkların hakkı değil aynı zamanda çevre içinde toplumsal varlıklarıyla bulunan insanların da hakkı biçiminde anlaşılması gerekir. Çevresel sorunların muhatabı olan yurttaşlar ve yurttaş örgütlenmeleri, devletin kirliliğe karşı önlem

alması için kamu düzenini tesis etmesi gerektiğini daha ısrarla ileri sürmektedir. Hakların tesis edilmesi için işleyen bir hukuk sistemine, anayasal kurumlara ve bu kurumlara uygun davranan kamu yönetimi anlayışına ihtiyaç vardır. Hakların tesis edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda hukukun paranteze alındığı uygulamalar hayat bulur. Bu durum, kamu düzeninin de sağlanmasını olanaksızlaştırır. Toplumun güvenlik tedbirleriyle kısmende olsa stabilize etmek ve denetlemek mümkün olabilir. Bunun için güçlü baskı mekanizmaları gerekebilir. Bu mekanizmaların hayat kurtardığı anlarda olabilir. Ancak çevresel anlamda kamu düzeninin tesis edilebilmesi için kurallara uyan bir kamu yönetimi kadar, kurallara uyulmaması durumunda ortaya çıkacak tehlikeleri bilen, yöneten ve eski hale getirmeye çalışan bir kolluk da gereklidir. Çevresel maliyetleri aşağıya çekmek için, çevresel kamu düzenini sağlamaya yönelik araçlar işlevsizleştirilmektedir. ÇED Raporları, sadece verili çevre mevzuatına uygun davranılacağına yönelik bir irade beyanına dönüşmüştür. Ancak bu kurulacak işletmelerden ortaya çıkması muhtemel zararın, riskin ortaya çıkmasına yönelik tedbirlerin neler olacağı belirsizdir. Bu belirsizliğin getirdiği çevresel maliyetler yurttaşların hanesine yazılırken, aynı zamanda çevre hakkının da kullanılmasını engeller niteliklere sahip olabilmektedir. Örneğin bugün hala termik santrallerin yarattığı kirliliğin sağlık üzerinde etkisini düzenli olarak izleyecek raporlandırmalar kamu tarafından yapılmamakta ve bu durum çevre hakkının ve yaşama hakkının açıkça ihlaline yol açmaktadır. Çevresel durum raporları, kurumların SWOT analizi düzeyine indirgenmiştir. Bu durum çevresel açıdan ortaya çıkan risklerin engellenmesi, çevresel kirliliğin giderilmesinde izlenecek yöntemin belirlenmesini de güçleştirmekte çevre hakkı ihlalleri hukuk devletini de işlemez kılmaktadır.

Çevresel Maliyetler

Çevresel maliyetleri aşağıya çekmek için yatırımcılara sağlanan kolaylıklar bu geçtiğimiz iki yıl boyunca da devam etmiştir. Bu kolaylıkların başında, yatırım için vergi indirimleri, yatırımcının üreteceği malın kamu tarafından alınmasının güvence altına alınması, çevresel izinlerin kamu eliyle alınarak ihale aşamasına geçilmesinin sağlanması, çevresel grupların ve yurttaşların açacağı davalara karşı da hızlandırılmış izin süreçlerinin işletilerek yargılama faaliyetinin işletmeler üzerinde ek bir yatırım maliyeti haline gelmesinin engellenmesine yönelik eğilim bu dönemde de işlemiştir. Lakin Türkiye’de enerji gibi yatırım işlerine giren firmalar için emek ve çevre maliyetlerinin aşağıya çekilmesi kadar bu üretilen malın güvenceli bir biçimde kamu tarafından satın alınmasının sağlanması şirketlerin büyümesinin ana hattı olarak kabul edilmektedir. Hem üretim hem de daha sonradan kredi ve devir süreçlerinde “kılıksız” bir işletme yaratabilmek için çevre davalarını bir maliyet kalemi olmaktan çıkartan süreç, çevre davalarının kamuoyu gücünü azaltmak kadar bu davaları bir katılım aracı olarak işlevsizleştirmek-

le mümkün olmaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2009/7 sayılı Genelgesi tam da bu işlevi gören bir idari araçtır. Yargı kararlarının uygulanmasını olanaklı hale getiren ama aynı zamanda da yurttaşların katılımını boşa düşürerek yargı kararının giderek teknikleşmesine yol açan ve projeye ilgili izin süreçlerinin akamete uğramamasını güvence altına alan bir istisna rejiminin inşasının aparatı olmaktadır. Bu idari düzenleme, çevresel maliyetlerin de yargısal kararlar nedeniyle şirketler tarafından üstlenilmesini güçlendirmektedir. Çünkü işletmeler her halükarda izin alacakları düşüncesiyle özensiz ÇED Raporları düzenlemekte, ÇED Raporlarına uygun davranma gereği duymamaktadır. Çevresel izinler sonrasında işletme aşamasında ortaya çıkacak sorunların denetimi de olanaksız hale geldikçe işletme maliyetleri azalmaktadır. Bu durum aynı zamanda hukukun da paranteze alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Çevre Davalarında Bilirkişi Raporları

Çevre davalarında özellikle ÇED Olumlu kararlarına karşı açılan davalarda, ihtilafın çözümlü örneğinin projenin entegre yapılması gibi hukuki bir meseleden kaynaklanmıyorsa dava ile ilgili bilirkişi incelemesi yaptırılmaktadır. Bu bilirkişi raporlarında ortak bilirkişi kanaati oluşturma eğiliminin giderek azaldığı anlaşılmaktadır. Bilirkişi heyetleri arasında alanında uzman çevre mühendisi, biyolog, bitki bilimci gibi uzmanların arasına özellikle termik santraller davalarında meteoroloji uzmanının da yer alması gerektiğine yönelik kararlar verilmiştir. Hatta meteoroloji uzmanı olmadan alınan bilirkişi raporlarına dayalı olarak verilen kararların bozulmasına karar verilmiştir.

Diğer yandan, bilirkişi heyetlerinde halk sağlığı uzmanlarına yer verilmemektedir. Bu durum, projelerin çevre ve halk sağlığı üzerindeki etkilerinin ne kadar sağlıklı incelendiği sorusunu yanıtsız bırakmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse; proje sahasının yerleşim yerlerine olan uzaklığının mevzuatta belirtilen mesafe koşulunu sağlaması durumunda, proje yeri seçiminin hukuka uygun olduğu kabul edilmektedir. Ancak, mevzuattaki sınır değerlere uygunluğun ötesinde, mevcut yakınlığın sağlık açısından yarattığı tehlike ve riskler göz ardı edilebilmektedir.

Çevre Hareketi Çevre Davalarından Ne Öğreniyor?

Son yirmi yıllık çevre mücadelesi tarihinde, çevre alanında yapılan kanun düzenlemeleri, idari kararlar, verilen izinler, olağan hukuk kurallarına istisna getirecek hal ve koşullarla gelişmiştir. Ülkenin gelişme politikası, sermaye açığı gerekçesiyle büyümeci bir ekonomi politikasına yaslandığı için enerji, maden, inşaat gibi yatırımlar söz konusu edildiğinde, hukuk kurallarına istisna hükümler getirilmiştir. Bu yatırımları kolaylaştırmak adına yapılan girişimlerin geçmiş yirmi yılda yoğun bir çevre tahribatı kadar emek

sömürsünü de beraberinde getirdiği aşıkardır. Çevre hareketi ise özellikle çevreye zarar vereceği düşünölen ve önceden basından öğrenilen yatırımlara karşı dava açma yolunu benimsemiştir. Çevre davaları hem yerel hareketler için devlet yönetimine katılım aracı hem de bir kamuoyu yaratma aracı niteliğini taşımaktadır. Mevcut haliyle, çevre izinlerinin iptaline karşı getirilen yeniden izin verme prosedürleri katılım amacını olmasa da katılımdan beklenen yurttaşların hukuk tesis etme iradesini boşa düşürmektedir. Yargılama faaliyetine katılan yurttaşların hak temelli bir yargı kararı alabilme olasılığı son derece azalmıştır. Kanuna uygunluk denetimine dönüşen yargılama faaliyetleri sonucunda elde edilen kararların yurttaş haklarını koruyan bir hukuk haline gelmesi mevcut normların hayat bulma pratiği içinde sınırlı etkiye sahiptir. Ancak yargılama sonrasında elde edilen kararın devlet tarafından tanınmasında yurttaşlara hak veren kararlar ortaya çıkmıyor olsa da yurttaşlar tarafından açılan davaların bir ekoloji kamuoyu yaratması yoluyla çevre alanında yapıcı politikaların gelişmesi, yatırım kararlarının dönüşmesi mümkün olmaktadır. Örneğin geçmiş yirmi yılda açılan HES davalarında alınan kararlar teknik hukuki kazanımlara dönüşürken yargılama faaliyeti dolayısıyla ortaya çıkan kamuoyu HES temelli enerji üretmenin sakıncaları konusunda bir kamu politikası bilinci geliştirmiştir. Bu anlamda kömür odaklı enerji üretmenin özellikle yerli kömür sahalarının özelleştirilerek yeni birikim alanları yaratmaya yönelik stratejinin getirdiği çevresel kirliliğe dair uyarıların sesinin en etkili bir biçimde çıktığı Alpu Termik Santrali projesinde yargı kararları çevre hakkı ihlali eksenli bir nitelik taşımaya da bu kararların yarattığı yerel ve ulusal kamuoyu aynı zamanda çevresel ve sosyal maliyetleri gözeten bir enerji politikasını da gündeme taşımanın gerekli olduğunu çevre hareketlerine hatırlatmaktadır.

Çevre Davaları Konusunda Devlet Politikaları Değişebilir mi?

Çevre davaları, alınan idari kararın hukuki argümanlarla tartışarak, idarenin iktidarının paylaşılmasına cüret edilmesi anlamına gelmektedir. Alınan kararın sorgulanması ve yanlışlığı durumunda bu kararın iptali sonucunun doğduğu bu davalarda, yurttaşlarına karşı hesap verme ve ortak karar alma kültürü zayıf bir idare geleneğinin güç paylaşımını kabul etmesi çok zordur. Bu nedenle davalar yoluyla karar verme sürecinin ve iktidarını paylaşması Türkiye kamu yönetimi algısı açısından olası görünmemektedir. Ancak, bu durum giderek denetimsizleşen, kontrolden çıkan iş çevrelerinin yarattığı tahribatın ve bozulan kamu düzeninin nasıl telafi edileceği sorusunu da açıkta bırakmaktadır. Bu nedenle de çevre davalarında ortaya çıkan deneyimden, çevresel karar almaya yönelik bir birikim ortaya çıkmıştır. Özellikle çevresel kirliliğe karşı alınacak önlemler en hassas konulardan biridir. Geçtiğimiz günlerde eski termik santral bacalarında filtre sistemi takılması zorunluluğunun 3 yıl ötelenmesine yönelik yasa teklifinin çevreci kamuoyu

tarafından mecliste grubu bulunan partilere tek tek anlatılarak bertaraf edilmesi çevre davalarından siyasi partilerin olduğu kadar kamu bürokrasinin de öğrenebildiğini göstermiştir.

Çevre Davalarına Şirketlerin Yaklaşımı!

Çevre davalarına şirketler, günün sonunda en az maliyetle en çok kazanacağım bir işi nasıl organize edebilirim gözüyle yaklaşmaktadır. Bu strateji de esasında davanın bağlı olduğu projenin ana fikrinden beslenmektedir. Yatırımcılar açısından en ucuza temin edilecek girdilerin, yine devlet desteğiyle ve ekseriyetle yine devlete satımını güvence altına alacak bir sistemin işleyeceğine güvenleri tamdır. Örneğin ÇED Olumlu kararı iptal edilen Cenal Termik Santrali yöneticileri basına bilgi verdikleri günde yeni izin almışlar, bu kaderi İzdemir Termik Santrali de yaşamıştır. Yatırımcılar için hukuk veya dava süreçleri bir teferruat olarak algılanmakta, yasa yerine geçen kişisel söze daha çok önem vermektedirler.